

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Iva Koulová

Domácí násilí a jeho prevence

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Bc. Vladimír Pelc, Ph.D.

Katedra: Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 25. října 2019

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 262 021 znaků včetně mezer.

Iva Koulová

V Praze dne 25. října 2019

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Bc. Vladimíru Pelcovi, Ph.D. za jeho vstřícnost, odborné rady a za cenné připomínky, které mi při psaní diplomové práce poskytl.

Poděkování patří také všem školám, které se zapojily do prováděného průzkumu, za jejich ochotu a čas strávený při vyplňování dotazníku.

Děkuji též své rodině a příteli za podporu v průběhu celého studia.

Obsah

ÚVOD	1
1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY DOMÁCÍHO NÁSILÍ	3
1.2. Druhy domácího násilí.....	8
1.2.1. Základní typy domácího násilí v užším smyslu.....	8
1.2.2. Domácí násilí v širším smyslu - domácí násilí páchané na dětech a seniorech.....	10
2. ÚPRAVA OCHRANY PROTI DOMÁCÍMU NÁSILÍ VE SPRÁVNÍM A OBČANSKÉM PRÁVU	13
2.1. Vývoj právní úpravy v oblasti ochrany proti domácímu násilí.....	14
2.2. Aktuální správněprávní úprava ochrany proti domácímu násilí	15
2.2.1. Právní úprava přestupků	16
2.2.2. Policejní vykázání.....	18
2.3. Aktuální ochrana proti domácímu násilí v občanském právu.....	21
2.3.1. Ochrana proti domácímu násilí obsažená v občanském zákoníku.....	21
2.3.2. Procesní úprava ochrany proti domácímu násilí.....	25
3. TRESTNĚPRÁVNÍ ÚPRAVA OCHRANY PROTI DOMÁCÍMU NÁSILÍ OBSAŽENÁ V TRESTNÍM ZÁKONÍKU	28
3.1. Vývoj trestněprávní úpravy ochrany proti domácímu násilí.....	28
3.2. Aktuální trestněprávní ochrana proti domácímu násilí	29
3.2.1. Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí	31
3.2.2. Trestný čin týrání svěřené osoby	35
3.2.3. Trestný čin vraždy v kontextu domácího násilí	38
3.2.4. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v kontextu domácího násilí... ..	41
3.2.5. Trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání v kontextu domácího násilí	45
3.2.6. Trestný čin nebezpečného pronásledování	47
4. OCHRANA PROTI DOMÁCÍMU NÁSILÍ V RÁMCI TRESTNÍHO PRÁVA PROCESNÍHO	50
4.1. Přípravné řízení.....	52
4.2. Předběžná opatření v trestním řízení.....	55
4.3. Rozhodování o nároku poškozeného	60
4.4. Statistiky a přehledy týkající se TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí a TČ týrání svěřené osoby.....	64
4.5. Mediace v oblasti partnerského násilí jako prostředek restorativní justice.....	67

5. POJEM OBĚTI DOMÁCÍHO NÁSILÍ A JEJÍ PRÁVA.....	72
5.1. Pojem oběti trestného činu.....	72
5.2. Práva oběti trestného činu.....	75
5.2.1. Právo oběti na poskytnutí odborné pomoci	75
5.2.2. Právo na informace	78
5.2.3. Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím a právo na ochranu soukromí	80
5.2.4. Právo na ochranu před druhotnou újmou.....	82
5.2.5. Právo na peněžitou pomoc od státu	85
5.3. Intervenční centra	86
6. MIMOPRÁVNÍ PROSTŘEDKY PREVENCE DOMÁCÍHO NÁSILÍ.....	89
6.1. Pojem prevence kriminality, její struktura a úrovně	89
6.2. Prevence domácího násilí a její nástroje.....	90
6.3. Instituce, které se zabývají v České republice otázkou prevence domácího násilí.....	93
6.4. Analýza výsledků dotazníkového šetření.....	96
6.4.1. Analýza výsledků dotazníků - základní školy	96
6.4.2. Analýza výsledků dotazníků - gymnázia	99
6.4.3. Analýza výsledků dotazníků - střední odborné školy.....	102
ZÁVĚR.....	106
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	109
PŘÍLOHA Č. 1: DOTAZNÍK - ZÁKLADNÍ ŠKOLY	117
PŘÍLOHA Č. 2: DOTAZNÍK - GYMNÁZIA	119
PŘÍLOHA Č. 3: DOTAZNÍK - STŘEDNÍ ODBORNÉ ŠKOLY	121
ABSTRAKT.....	123
KLÍČOVÁ SLOVA:	123
ABSTRACT	124
KEY WORDS:.....	124

Seznam použitých zkratek

OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
PMS	Probační a mediační služba České republiky
SŘ	zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
TČ	trestný čin
tr. zákon	zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
TŘ	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
ZMJS	zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních
ZOTČ	zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů
ZoTOPO	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
ZSVM	zákon č. 218/2003, o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

Úvod

O problematice domácího násilí se hodně píše, málo čte, a ještě méně mluví. Společnost si sice začíná uvědomovat, že se nejedná o problém, který má být řešen v soukromí, přesto tuto skutečnost lidé vnímají zejména tehdy, nejsou-li sami v pozici oběti domácího násilí. Nízká informovanost lidí o možných formách pomoci představuje problém, který nevyřeší ani sebelepší právní úprava. Z výzkumů vyplývá, že společnost nemá představu o tom, na jaké instituce se lze s žádostí o pomoc obrátit, natož pak, v jakých právních předpisech případně hledat svá práva. To vše platí i přesto, že v posledních letech proběhlo několik mediálních kampaní, které se na problematiku domácího násilí a informovanost společnosti zaměřily.

Téma domácího násilí je, bohužel, stále tématem aktuálním. V médiích zveřejňované statistiky o počtu osob, které se za svůj život s násilím v rodině setkají, jsou alarmující, zvláště pak ve srovnání s počtem případů, které jsou řešeny právními prostředky. Díky rozvoji informačních technologií se objevují stále nové možnosti, jak obětem domácího násilí pomoci. Aktuálně zaváděnou novinkou je například česká verze britské aplikace *Bright Sky*, která má sloužit jako jakýsi důvěrník osoby násilím ohrožené. Ač lze očekávat pozitivní přínos v řadě případů domácího násilí, je třeba si uvědomit, že určité skupiny osob budou z jejího užívání vyloučeny. Vedle osob, které nebudou mít z jakýchkoli důvodů v kritických chvílích u sebe mobilní telefon s nainstalovanou aplikací, se bude jednat především o děti a seniory, jakožto skupiny osob, které chytrým mobilním telefonem často nedisponují vůbec. Přesto je však nezbytné hodnotit snahy o pomoc obětem kladně, zároveň je však třeba přemýšlet nad dalšími možnostmi, jak četnost výskytu domácího násilí minimalizovat, ať už formou preventivních opatření či snížením latence tohoto druhu kriminality.

Domácí násilí má mnoho aspektů, některé z nich jsou čistě právní, jiné se váží spíše k jiným vědeckým disciplínám. To se projevuje v nepřeberném množství způsobů, kterými lze k problematice domácího násilí přistupovat. Vzhledem k omezenému rozsahu diplomové práce tak nebude možné se detailně zabývat ani všemi aspekty, které by jen částečně souvisí s právní reflexí domácího násilí, natož pak uceleným způsobem popsat poznatky kriminologické, sociologické, psychologické i poznatky věd ostatních.

Práce bude proto primárně zaměřena na právní prostředky ochrany proti domácímu násilí, zvláštní důraz bude kladen především na oblast trestního práva. Je však

nezbytné věnovat část práce i prostředkům ochrany obsažených v právních předpisech občanského a správního práva, a to zejména s ohledem na subsidiaritu těchto prostředků ve vztahu k ochraně poskytnuté trestním právem. I s ohledem na průběh domácího násilí, pro nějž je charakteristické, že zpočátku násilného jednání nemusí být nutně splněny všechny předpoklady pro uplatnění trestněprávní odpovědnosti, jsou právě tyto prostředky jednou z možností ochrany osoby násilím ohrožené v počátečních fázích cyklu domácího násilí.

V České republice došlo v minulých letech k zavedení poměrně širokého systému prevence, který zahrnuje vedle prostředků právních i celou řadu jiných prostředků, které mají za cíl páchání domácího násilí předcházet. Preventivní charakter právních norem se projevuje například u institutu policejního vykázání násilné osoby ze společného obydlí či u celé řady právních norem určených k ochraně obětí trestných činů. V této oblasti navíc působí celá řada institucí, které v rámci své činnosti usilují jednak o pomoc obětem domácího násilí, v neposlední řadě pak právě o osvětu společnosti v rámci různých kampaní zaměřených na tento společenský jev. Klíčovou roli v systému prevence domácího násilí zaujímají školy, jakožto instituce, které jsou často prvními, kdo se o domácím násilím páchaném v rodinách žáků dozvídají, a mimo to mají prostor na své žáky působit a vzdělávat je o škodlivosti takového jednání. S ohledem na toto charakteristické postavení škol v systému prevence byl proveden průzkum, v jehož rámci byly osloveny základní a střední školy, a to za účelem zjištění stavu a rozsahu výuky o domácím násilím a zjištění postoje škol ve vztahu k tomuto jevu.

Cílem práce bude tedy nejen popsat jednotlivé druhy domácího násilí, ale také vytvořit ucelený přehled o možnostech, které právní řád České republiky osobám ohroženým domácím násilím nabízí, dále pak popsat možnosti prevence domácího násilí.

Práce obsahuje celkem šest kapitol, přičemž první kapitola představuje úvod do problematiky domácího násilí, následuje ochrana obsažená v právu občanském a správním. Trestněprávní ochrana je rozdělena do tří samostatných kapitol, nejprve je popsána úprava trestního práva hmotného, poté procesněprávní aspekty ochrany a samostatná kapitola je věnována obětem trestné činnosti. Předmětem závěrečné části práce jsou již zmíněné mimoprávní prostředky prevence domácího násilí. Vyhodnocení výše zmíněného dotazníku pak představuje podstatnou část poslední kapitoly.

1. Úvod do problematiky domácího násilí

V průběhu historického vývoje zkoumání násilného chování v soukromých vztazích se v rámci teorie vyčlenily dva základní pojmy, a sice *family violence* překládaný jako *násilí v rodině* a *domestic violence*, v překladu *domácí násilí*. Ač jsou tyto pojmy obecně vnímány jako synonyma, v české odborné literatuře převládá názor, že ve vymezení těchto pojmů existuje rozdíl, přičemž každý z autorů vnímá odlišnost v jiném ohledu. Obecně lze uzavřít, že pojem *násilí v rodině* je považován za pojem širší, který vedle *domácího násilí* zahrnuje rovněž *násilí páchané na dětech a na seniorech*.¹

Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011–2014 se tomuto dělení vyhýbá a hovoří o domácím násilí v užším (násilí mezi partnery) a širším smyslu (násilí páchané na dětech rodiči nebo týrání starších nebo nemocných lidí potomky či členy domácnosti).² Aktuální Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019–2022 vychází ze širšího pojetí domácího násilí, když ve své části věnované definicím základních pojmů vymezuje domácí násilí jako „*veškeré akty fyzického, sexuálního, psychického, ekonomického či dalších forem násilí, k němuž dochází v rodině nebo v domácnosti anebo mezi bývalými či stávajícími manžely, partnery či osobami blízkými*.“³ Akčním plánům bude dále věnována pozornost v šesté kapitole této práce týkající se prevence domácího násilí.

Ač je tedy v chápání pojmů domácího násilí a násilí v rodinách dle názoru teoretiků možné sledovat určité odchylky, pro potřeby této práce bude základním pojmem pojem domácího násilí, který bude chápán nejen jako partnerské násilí (domácí násilí v užším smyslu), ale také ve smyslu násilného jednání vůči dětem a seniorům. Tento závěr podporuje i skutečnost, že řada odborných publikací taktéž pracuje pouze s pojmem domácího násilí, který vnímá ve výše zmíněném širším smyslu. Jiřina Voňková například

¹ *Co je a co není domácí násilí?*. Bílý kruh bezpečí [online]. [cit. 2019-10-04]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/domaci-nasili/co-je-a-co-neni-domaci-nasili/>

² *Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011 –2014* [online]. 13. 4. 2011 [cit. 2019-10-04]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/NAP_15-04-2011.pdf

³ *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019 –2022* [online]. 6. 5. 2019 [cit. 2019-10-04]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/AP-DN---grafikaFINAL.pdf>

uvádí, že domácí násilí je „*násilí mezi dospělými členy rodiny, životními partnery, špatné zacházení s dětmi i seniory*“.⁴

Jak bylo výše nastíněno, pojem domácího násilí prošel určitým historickým vývojem. V době, kdy se objevil poprvé, tj. v 70. a 80. letech 20. století, byl pojem domácího násilí používán pro označení těžkého fyzického, psychického nebo sexuálního násilí muže vůči jeho partnerce.⁵ V roce 1979 byla vydána práce americké psychologičky Leonory E. Walkerové s názvem „*Týraná žena*“, na jejímž základě se ve společnosti začalo hovořit o násilí páchaném v partnerských vztazích. V práci autorka užívá pojem „*syndrom týrané ženy*“, přičemž zároveň uvádí dvě základní teorie, které mají za cíl vysvětlit, proč ke vzniku takového syndromu u žen dochází. První teorie je založena na tzv. naučené bezmocnosti, která pramení z toho, že muži ve vztahu k ženám zneužívají své postavení a jsou přesvědčeni o tom, že mají právo určovat ženám, co mají dělat. V důsledku této bezmocnosti jsou pak ženy snadnou obětí násilného chování ze strany svých partnerů. Druhá teorie spočívá ve střídání tří fází násilného vztahu. Cyklus, v jehož rámci se dané fáze střídají, začíná fází napětí, která přechází do fáze násilí, po níž následuje fáze usmiřování a slibů.⁶ Z průběhu cyklu lze do jisté míry pochopit „*pasivní*“ postoj oběti domácího násilí, která má tendenci jednání agresora omlouvat, právě s ohledem na průběh fáze klidu, v jejímž rámci ji agresor ujišťuje o funkčnosti jejich vztahu a za své předchozí agresivní chování se omlouvá. V průběhu cyklu dochází k upevnění rolí zúčastněných osob, jedna z osob se nenávratně dostává do pozice agresora a druhá do pozice ohrožené osoby. V návaznosti na poskytovanou pomoc obětem domácího násilí pak postupem času došlo k rozšíření jednání spadajících pod tento pojem a tedy k jistému posunu v chápání problematiky domácího násilí jako takového.

Rozmanitost jednání podřaditelného pod pojem domácího násilí se odráží nejen v dále popsané typologii domácího násilí, ale i ve velkém počtu definic, které se snaží tento komplexní pojem vymezit. Veškeré definice (včetně těch, které byly již uvedeny výše v rámci odlišení pojmu domácího násilí od pojmu násilí v rodině) jsou však obsaženy pouze v odborných publikacích. Žádná z definic není obsažena v právním řádu České republiky. Existence potřeby vytvořit legální definici pojmu domácího násilí je

⁴ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016*. 3. vyd. Praha: proFem, 2016. s. 11.

⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. s. 235.

⁶ MACHALOVÁ, Tatiana: *Domácí násilí- filosofická analýza pojmu*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, 81 s. Řada teoretická, Ed. S, č. 468. s. 14.

předmětem diskuze mezi odborníky na tuto oblast. Vzhledem ke komplexnosti jevu, který je předmětem zkoumání několika vědeckých disciplín, a ke skutečnosti, že jakékoli vymezení pojmu je ve své podstatě zobecněním jeho kvalifikačních znaků, vyjadřuje P. Střílková a M. Fryšták obavu z vytvoření neúplné legální definice, která by ve svém důsledku vedla ke znemožnění jednoznačného posouzení případů domácího násilí orgány činnými v trestním řízení.⁷

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 135/2006 Sb., zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, definuje domácí násilí jako „*opakované násilné jednání nebo opakované vyhrožování násilným jednáním, v důsledku kterého dochází nebo hrozí, že dojde, k nebezpečnému útoku proti životu, zdraví, svobodě nebo lidské důstojnosti, mezi osobami, které jsou či byly spolu v intimním, rodinném či jiném obdobném vztahu a žijí ve společně obývaném bytě nebo domě.*“⁸

Již z této definice jsou částečně patrné základní definiční znaky domácího násilí. Aby bylo možné určité násilné jednání podřadit pod pojem domácího násilí, je nezbytné, aby byly tyto znaky naplněny kumulativně. L. Čírtková uvádí tři specifické znaky, které se váží k domácímu násilí v užším smyslu, jedná se o: (i) skutečnost, že k partnerskému násilí dochází na místě veřejnosti skrytém, (ii) eskalaci násilného chování a (iii) odlišnost domácího násilí od ostatní násilné kriminality ve vazbě na motivaci agresora.⁹ K tomuto vymezení základních znaků domácího násilí v užším smyslu je třeba uvést, že od eskalace jako definičního znaku odborná veřejnost v poslední době ustupuje, když si uvědomuje skutečnost, že ne vždy dochází ke stupňování násilného chování ze strany agresora vůči oběti. Tento znak je nadále považován za znak podpůrný, tedy takový, jehož naplnění může signalizovat vyšší ohrožení oběti a může napomáhat při rozhodování, zda v konkrétním případě dochází k domácímu násilí či nikoli.

Dnešnímu pojetí definičních znaků domácího násilí tak více odpovídá výčet K. Čuhelové, která mezi základní znaky řadí (i) dlouhodobost násilného jednání, (ii) asymetričnost vztahu mezi obětí a násilníkem a (iii) jejich společné soužití.¹⁰ Pokud jde o znak dlouhodobosti, Čuhelová k tomu uvádí, že kompletní výše popsany cyklus

⁷ MACHALOVÁ, Tatiana: *Domácí násilí- filosofická analýza pojmu*, 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2014, 81 s. Řada teoretická, Ed. S, č. 468. s. 33.

⁸ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. str. 232-233.

¹⁰ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právo prakticky. s. 1.

domácího násilí musí proběhnout nejméně dvakrát, aby bylo možné hovořit o naplnění tohoto znaku.¹¹ Pokud se role osob mění, nebo je násilí vzájemné, o domácí násilí se nejedná.

1.1. Druhy násilného chování

Pojem násilí je obecně chápán jako „*zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným chováním nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním nebo psychickém zdraví druhé osoby. Jedná se o agresi jedné osoby proti druhé (nebo jejich většímu počtu), jejichž cílem je ublížit, poškodit, poranit nebo zabít.*“¹² Od obecného pojetí je třeba odlišit vymezení platné pro trestní právo, které klade důraz spíše na fyzickou stránku násilného chování. Blíže k trestněprávní definici násilí v kapitole 3.2 této práce. Samotné násilí, které je v rámci domácího násilí ze strany agresora užito, může mít řadu podob. Odborná literatura hovoří o základních pěti druzích násilného chování. Jedná se o násilí fyzické, psychické, sexuální, ekonomické a sociální.¹³

Fyzickým násilím se rozumí „*zásahy násilné osoby do tělesné integrity ohrožené osoby.*“¹⁴ Následky tohoto druhu násilí jsou viditelné, nejčastěji ve formě modřin, pohmožděnin, popálenin, jizev apod. Intenzita a povaha těchto zásahů je různá. Pod fyzické násilí spadají jednak násilné praktiky jako škrábání, trhání vlasů, kroucení zápěstím, zároveň však takové zásahy, které mohou ve svých důsledcích vést k bezprostřednímu ohrožení lidského života, jako je například bití pěstí, kopance směřující do částí těla oběti, kde jsou uloženy životně důležité orgány, ohrožování osoby zbraní či škrcení. Za fyzické násilí se považují rovněž situace, ve kterých agresor oběti odpírá příjem potravy, či případy, kdy je osoba omezena na své osobní svobodě v důsledku chování násilníka.

Psychické násilí působí na emocionální stránku oběti. Nejčastěji je ze strany agresora užíváno za účelem ponížení či zesměšnění druhé osoby. Stejně jako fyzické

¹¹ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právo prakticky. s. 1.

¹² VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016*. 3. přepracované vydání. Praha: proFem, 2016. s. 11.

¹³ ČUHELOVÁ, Kateřina. Právní otázky domácího násilí. *Bulletin advokacie: odborný právnícký časopis* [online]. 24. 3. 2017 [cit. 2019-10-07]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravni-otazky-domaciho-nasili>

¹⁴ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právo prakticky. s. 2.

násilí, i psychické násilí má řadu podob. Jedná se především o urážky, které se mohou týkat vzhledu, postavy, zaměstnání a životních cílů oběti. Dále se do této kategorie řadí i různé formy vyhrožování, kdy násilník oběti typicky vyhrožuje ublížením nebo sebevraždou, či vydírání, které má za cíl vyvolat obavu z možných následků oznámení násilného chování, buď svým blízkým, nebo orgánům, které by mohly svou činností oběti pomoci. Psychické násilí může být páčáno samostatně, či ve spojení s ostatními druhy násilí.

Pokud jde o **sexuální násilí**, to je definováno Světovou zdravotnickou organizací jako „*jakékoli sexuální jednání zahrnující pokusy o dosažení sexuálního styku, nežádoucí sexuální poznámky a návrhy, činy směřující k obchodování či jinak namířené proti sexualitě jedince, které využívají nátlak. Může být prováděno kýmkoli, nezávisle na vztahu mezi obětí a pachatelem, a v jakémkoli prostředí včetně domova a práce.*“¹⁵ V kontextu domácího násilí tak nejčastěji půjde o sexuální násilí ve formě znásilnění či donucení k sexuálním aktivitám proti vůli druhé osoby.

Předpokladem pro páčání **ekonomického násilí** je skutečnost, že agresor je osobou, která v dané domácnosti disponuje společnými peněžními prostředky. Tento druh násilí spočívá v tom, že násilník oběť nutí žádat o vydání sebemenší finanční částky potřebné k úhradě základních potřeb, jako je jídlo, pití, nájem apod. Po svěření určité hotovosti je pak od oběti zpravidla požadováno konkrétní vyúčtování za účelem kontroly. Za ekonomické násilí lze dále považovat případy, kdy agresor neposkytuje oběti peníze na nákup potravin, nefinancuje nájem a drží oběť bez jakýchkoli peněžních prostředků.

Posledním typem násilného chování je **násilí sociální**, které souvisí do jisté míry s násilím psychickým. Účelem tohoto typu násilí je izolace osoby od okolního světa, vlivem agresora dochází ke zprerthání vazeb oběti s rodinnými příslušníky, přáteli a dalšími osobami. K tomu dochází tak, že násilná osoba přesvědčí oběť o nevhodnosti styku s těmito osobami, případně je oběti zablokován mobilní telefon, či je jí zakázáno vycházet ven z domu bez jejího doprovodu. Osoba, na které je toto násilí páčáno, je tak odtržena od reality a není schopna s nikým případně řešit a konzultovat svou situaci, což je mimořádně nebezpečné s ohledem na skutečnost, že oběť domácího násilí zpravidla potřebuje pomoc, která pro ni přichází od jiných osob.¹⁶

¹⁵ KUTÁLKOVÁ, Petra a Lubica KOBOVÁ, ed. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In Iustitia, 2014. s. 19.

¹⁶ HUŇKOVÁ, Markéta a Jiřina VOŇKOVÁ. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. Praha: Justiční akademie ČR, 2004, s. 53.

1.2. Druhy domácího násilí

1.2.1. Základní typy domácího násilí v užším smyslu

Od jednotlivých druhů násilného jednání je třeba odlišovat typy samotného domácího násilí. Odborná literatura rozlišuje pět základních typů domácího násilí v užším smyslu (násilí partnerského). Jedná se o intimní terorismus, psychické domácí násilí, dysforické domácí násilí, trvalou nátlakovou kontrolu a situační párové násilí. První tři ze zmiňovaných druhů domácího násilí pak L. Čírtková řadí mezi závažné vzorce domácího násilí, které byly kriminalizovány v rámci trestního zákoníku (konkrétně v § 199 TZ), zbývající druhy spadají pod „lehčí“ vzorce domácího násilí, u kterých ke kriminalizaci v českém právním řádu zatím nedošlo.¹⁷

Intimní terorismus je označení pro domácí násilí v takové formě, v jaké bylo chápáno od samotného počátku jeho vědeckého zkoumání. Oběti domácího násilí tohoto druhu, které našly sílu násilný vztah opustit, měly možnost odejít do azylových domů, které v USA vznikaly od roku 1974. Právě v reakci na traumatické zážitky těchto žen se společnost začala zajímat o problematiku domácího násilí, kterou v tehdejší době měla spojenou především s fyzickým, psychickým a sexuálním násilím muže vůči ženě, se kterou sdílel společnou domácnost. Pro intimní terorismus je typické to, že se odehrává v cyklech tak, jak bylo popsáno výše, převažuje zde fyzické násilí, ve vztahu existuje asymetrie, týraná osoba se plně podvoluje násilníkovi, postupem času navíc zpravidla dochází ke stupňování agrese ze strany násilné osoby a tato osoba uplatňuje nad obětí kontrolu a moc.¹⁸ Ze zkušeností žen, které se staly obětí intimního terorismu, je spouštěčem agresivního chování u partnera často drobná věc, která však vyvolá nepřiměřenou reakci, jejíž součástí může být i určitá forma fyzického násilí. Jedna z obětí domácího násilí například uvedla, že první ránu pěstí dostala od svého manžela poté, co do kuchyně vlétla moucha, která ho svým chováním rozčílila.¹⁹ Řada žen však uvádí, že na začátku jejich vztahu s agresorem, který z jeho strany vyústil až v intimní terorismus, bylo jejich partnerem užito spíše psychické násilí ve formě různých nadávek,

¹⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forezní psychologie*. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. s. 241.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ Au! [film]. Režie Alena Činčerová, Česko, 2007

výhrůžek a žárlivých výstupů. Následky domácího násilí v této podobě jsou závažné, přičemž jejich projevy jsou patrné jak na fyzickém, tak i na duševním zdraví oběti. U obětí dochází ke vzniku *syndromu týrané osoby*. Ze statistických údajů je patrné, že pachatelé jsou v 97 % případů muži²⁰, což ostatně odpovídá i dominanci ze strany mužů v případě páchaní obecné násilné kriminality. Na tomto místě je však nutné připomenout, že na veškeré statistiky, které byly v oblasti domácího násilí vytvořeny, je třeba nahlížet kriticky, a to s ohledem na vysokou latenci tohoto druhu kriminality.

Pro **partnerské psychické týrání** je rovněž typická dlouhodobost a asymetrie ve vztahu, v jehož rámci dochází ze strany násilné osoby k uplatňování kontroly a moci. Ve své podstatě jde o obdobu intimního terorismu, s tím rozdílem, že zde dochází k psychickému násilí namísto násilí fyzického. Oběť je v případě tohoto typu násilí zbavena možnosti rozhodování o svém životě i způsobu chodu rodiny, ze strany agresora je přesvědčena o tom, že správně fungující vztah má podobu vztahu asymetrického. Násilná osoba má navíc tendenci izolovat oběť od její rodiny, přátel a blízkých. Jednání, které spadá pod partnerské psychické týrání, je kriminalizováno v § 199 TZ.²¹ Ač je tento typ domácího násilí dle výzkumů páchan častěji ženami, obviněnými v trestním řízení jsou častěji muži. Dle L. Čírtkové je tomu tak proto, že ženy se dopouští lehčích forem psychického týrání, u nichž po násilné fázi přichází déletrvající fáze klidu.²²

Specifickou formou domácího násilí je tzv. **dysforické domácí násilí**, které je charakterizováno především určitým osobnostním typem násilné osoby. U agresora přetrvává obava z toho, že ho partner opustí, proto se uchyluje k soustavnému narušování intimity partnera a k jeho omezování v sociální interakci. Na projevy nesouhlasu oběti je ze strany násilné osoby reagováno užitím hrubého fyzického násilí. Na pachatele tohoto typu domácího násilí je žádoucí působit nejen prostředky, které nabízí jednotlivá právní odvětví (např. institut vykázání nebo předběžná opatření), ale s ohledem na osobnostní povahu jednotlivce je vhodné působit rovněž terapeuticky.²³ Tento druh domácího násilí

²⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. s. 241.

²¹ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016*. 3. vyd. Praha: proFem, 2016. s. 24.

²² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. s. 238.

²³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. s. 239.

je mimořádně nebezpečný vzhledem k vysoké intenzitě použitého násilí, které může v některých případech vést až k likvidační agresi vůči partnerce či dětem.²⁴

Trvalá nátlaková kontrola je jednou z variant psychického týrání, u kterého se neobjevuje střídání cyklů jakožto jeden ze znaků domácího násilí. Psychické násilí je páčáno na oběti průběžně, a to ve formě zastrašování, obviňování, ekonomického nátlaku, izolování, vyhrožování atd. Pro tento druh domácího násilí je typický „*permanentní deprimující nátlak a z normy vybočující kontrola vůči oběti.*“²⁵ Oběť tak žije v permanentním strachu z násilné osoby, není schopna se pod vlivem ztráty sebedůvěry samostatně rozhodovat a v nejtěžších případech na ni chování agresora zanechá doživotní následky ve formě přetrvávajícího traumatu. Čírtková oběť přirovnává k uvařené žábě, a to právě pro její plachost a podrobivé chování.²⁶ Jednání, které lze podřadit pod tento druh domácího násilí, může zakládat trestní odpovědnost pachatele, a to s ohledem na konkrétní okolnosti případu.

U **situačního párového násilí** (někdy též označované jako **obecné párové násilí**) je průběh jednotlivých cyklů ovlivněn déletrvající fází klidu. Agresor vůči oběti neuplatňuje kontrolu a moc trvale, ale pouze v násilných fázích cyklu, přičemž k tomu využívá spíše lehčí formy fyzického násilí. K násilí často dochází po konfliktu s partnerem, kdy je násilí využito ve snaze získat kontrolu nad danou situací. Tento typ domácího násilí je nejčastější, přitom lze uzavřít, že mnohdy nenaplňuje ani výše uvedené definiční znaky domácího násilí, a to především s ohledem na absenci trvalé a hluboké vztahové nerovnováhy a strachu oběti z chování násilné osoby.

1.2.2. Domácí násilí v širším smyslu - domácí násilí páchané na dětech a seniorech

Domácí násilí v širším smyslu je dále možné dělit z pohledu toho, kdo se stává v konkrétním případě násilnou osobou a kdo figuruje jako oběť. Z tohoto hlediska je možné rozlišovat násilí partnerské, násilí páchané na dětech a násilí na seniorech.

Pokud jde o **domácí násilí páchané na dětech**, je třeba rozlišovat dvě situace. První z nich jsou případy, kdy je nezletilé dítě přítomno jinému druhu domácího násilí,

²⁴ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016.* 3. vyd. Praha: proFem, 2016. s. 24.

²⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie.* 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. s. 240.

²⁶ Tamtéž, s. 241.

nejčastěji násilí partnerskému. Dítě v konkrétním případě není ze strany násilné osoby napadáno, nicméně násilí fyzicky vnímá a to především tak, že projevy a následky násilného jednání samo vidí nebo slyší. Ve druhém případě je dítě terčem útoku agresora, zejména k tomu dochází tehdy, když dítě vystoupí na podporu osoby, která je ze strany agresora ohrožována. Čírtková k tomuto uvádí, že zatímco synové mají tendenci bránit matku, dcery svou pomoc adresují svým mladším sourozencům.²⁷ Vzhledem k počtu dětí, které žijí v domácnosti, ve které je domácí násilí páchano, jsou děti považovány za „zapomenuté oběti domácího násilí“.²⁸ Domácí násilí páchané v rodinách s dětmi významně ohrožuje a v některých případech až znemožňuje plnění základních funkcí rodiny tak, jak jsou vymezeny především v sociologických textech. Existence neustálého napětí, které mezi násilnou osobou a obětí domácího násilí přetrvává, vylučuje řádné plnění především funkce emocionální, neboť rodina by měla být prostředím, které dítěti umožní projevit naplno své city a měla by zajistit zdravý emocionální vývoj dítěte.

Ve spojitosti s domácím násilím páchaném na dětech se hovoří o *syndromu týraného dítěte*, v anglicky psaných textech označovaném zkratkou CAN (child abuse and neglect), který se vyvinul ze *syndromu bitého dítěte* popsáno lékařem C. H. Kempem. Ten si v rámci výkonu své lékařské praxe začal všimnout neobvyklých poranění, s nimiž děti do ordinace přicházely, jejichž povaha vylučovala, že by se jednalo o pouhý následek úrazu.²⁹ V roce 1992 vzniklo na území České republiky Dětské krizové centrum, jehož činnost je orientována právě na děti se syndromem týraného dítěte. Syndrom týraného dítěte zahrnuje vedle týrání dítěte, také nedostatek zdravotní péče, řádné výchovy ze strany rodičů a vzdělání.³⁰ Děti, které jsou svědky domácího násilí, tak jsou dětmi, u nichž se syndrom týraného dítěte vyskytuje.

Vliv, který má páchaní domácího násilí na děti, jednoznačně nelze přehlížet. Vedle rizika zvýšené agrese u těchto dětí, mohou být reakce dítěte na násilné jednání v rodině různé. To, jak dítě páchané násilí vnímá, závisí do jisté míry na jeho pohlaví, věku a osobnosti. Voňková uvádí, že mladší děti reagují častěji úzkostí, psychicky

²⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013., s. 245.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ Syndrom CAN. *Šance dětem* [online]. [cit. 2019-10-04]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-dospelého-k-díteti/syndrom-can.shtml>

³⁰ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016*. 3. vyd. Praha: profFem, 2016. s. 70.

i somaticky, u starších dětí převládá zvýšená agrese.³¹ Děti pak mají rovněž tendenci vinit samy sebe za to, že k násilí v rodině dochází, což může vést až ke vzniku a rozvoji deprese. Vzhledem k tomu je na místě, aby s dětmi, které jsou byť „jen“ svědky domácího násilí, bylo zacházeno jako s oběťmi trestné činnosti, a to navíc jako s oběťmi zvláště zranitelnými. Ze strany všech institucí, které se problematikou domácího násilí zabývají, a které s oběťmi přichází do styku, by mělo být s dítětem poznamenaným domácím násilím jednáno zvláště citlivě, tak, aby došlo k minimalizaci rizika vzniku sekundární újmy a jiných výše popsaných následků.

Zvláštním typem domácího násilí je pak **domácí násilí na seniorech**, které je rovněž možno dělit na dva základní modely, a sice (i) domácí násilí na seniorech, které probíhá v rámci intimního vztahu mezi partnery, a (ii) týrání a zanedbávání seniorů v rodině, ke kterému dochází napříč generacemi uvnitř jedné rodiny. Mimo výše popsané podoby partnerského násilí je u seniorů velmi časté násilí ve formě zanedbávání, ke kterému může docházet v oblasti osobní hygieny, v oblasti zajištění lékařské péče pro seniora, například v odmítnutí doprovodu k lékaři nebo neposkytování výživy.³²

Partnerské násilí na seniorech může být páčáno ve vztahu, který trvá několik let, přičemž nástup násilného jednání může nastat až po dosažení určitého věku života, kdy začíná mezi partnery vznikat vztahová asymetrie, stejně tak ale k němu mohlo docházet od samotného počátku vztahu, tedy v situacích, kdy začalo jako „klasické“ partnerské násilí. Pod tento druh domácího násilí také spadají případy tzv. překlopeného domácího násilí, kde se z původní oběti domácího násilí stává agresor, který ke svému jednání využívá stářím oslabené schopnosti původní násilné osoby. K domácímu násilí pak může docházet rovněž v rámci relativně nového vztahu, který je ze strany seniora navázán v pozdějším věku svého života. Všem těmto druhům domácího násilí je společná vysoká latence, způsobená především tendencí seniorů tajit násilné jednání z důvodu obavy ze samoty. Svou roli pak hraje i skutečnost, že starší osoby obecně více respektují tradiční uspořádání rodiny a jsou schopny více obětovat v zájmu zachování manželství a celistvosti rodiny.

Druhým typem násilí na seniorech je tzv. transgenerační násilí. V rámci rodiny může docházet ke dvěma základním typům domácího násilí ve vztahu k seniorům.

³¹ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016*. 3. vyd. Praha: proFem, 2016. s. 75.

³² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. s. 258.

V prvním případě se jedná o násilí, jehož pachatelem jsou obvykle dospělí potomci, kteří po vlastním neúspěchu v osobním životě (typicky jde o rozvod, ztrátu zaměstnání, výkon trestu odnětí svobody) využívají své rodiče za účelem získání finančních prostředků. K tomuto cíli pak, v případě nesouhlasu rodičů, používají fyzické a psychické násilí. Dalším typem jsou situace, kdy potomci či jiní rodinní příslušníci nejsou schopni zajistit seniorovi potřebnou péči a ve svém důsledku dochází k zanedbávání seniora tak, jak bylo popsáno výše. Vzhledem k tomu, že v těchto případech existuje vztahová asymetrie už od samotného počátku a nevzniká tak v důsledku jednání osob, nejsou naplněny všechny definiční znaky domácího násilí, a proto takové jednání bývá pod problematiku domácího násilí řazeno pouze okrajově.³³

Problematickým se v oblasti špatného zacházení se seniory jeví zvyšování příspěvku na péči osobám o ně dlouhodobě pečujícím. S vidinou přívýdělku totiž o příspěvek žádají i osoby, které ve skutečnosti nemají zájem nebo prostor věnovat těmto osobám svůj čas. Na seniory je poté z jejich strany vyvíjen psychický tlak v podobě zákazu stěhování do domova důchodců, neboť takový krok by byl překážkou pro pobírání příspěvku. Senioři jsou zpravidla ze strany svých potomků ubezpečováni, že o ně bude z jejich strany dobře postaráno, realita však může vypadat zcela jinak. Za účelem zamezení takového zneužívání příspěvku na péči by bylo vhodné zavést systém pravidelných namátkových kontrol s cílem zjištění reálné kvality poskytované péče. V případě neuspokojivých zjištění, by neměl být příspěvek na péči těmto osobám nadále vyplácen.

2. Úprava ochrany proti domácímu násilí ve správním a občanském právu

Ochrana proti domácímu násilí je v českém právním řádu obsažena v právních předpisech spadajících do oborů trestního, správního i občanského práva. Vzhledem k zaměření této práce, jejímž hlavním předmětem jsou trestněprávní aspekty ochrany proti domácímu násilí, bude v této kapitole pojednáno pouze o základních a klíčových institutech ochrany v rámci občanského a správního práva.

³³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. s. 262.

2.1. Vývoj právní úpravy v oblasti ochrany proti domácímu násilí

Při řešení problematiky domácího násilí je možné v rámci tvorby právních předpisů rozlišit dva základní přístupy, a to přístup represivní, který spočívá v kriminalizaci jednání, a přístup preventivní, jehož cílem je působit na společnost prostřednictvím právních norem tak, aby bylo páchaní domácího násilí předcházeno.³⁴

V procesu tvorby zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2007, byl zákonodárcem zvolen preventivní přístup. Tento zákon, který ve své původní podobě novelizoval zákon o Policii ČR, OSŘ, trestní zákon a zákon o sociálním zabezpečení, má za cíl komplexně řešit domácí násilí, a to prostřednictvím ochrany ohrožené osoby spočívající v zamezení dalšího násilného jednání ze strany násilné osoby, k čemuž má sloužit zejména institut krátkodobého vykázaní z místa společného bydlení.³⁵ Z důvodové zprávy k tomuto zákonu plyne mj. skutečnost, že zákonodárce si plně uvědomuje naléhavost potřeby přijetí právní úpravy zaměřené výlučně na domácí násilí jakožto problém celospolečenský, jehož následky ovlivňují nejen osoby, na kterých je násilí páchano, ale také děti, které jsou často násilí přítomny. O definici domácího násilí obsažené v důvodové zprávě již bylo pojednáno výše. Voňková uvádí, že zákon je koncipován na principech priority práv, subsidiarity, odvrácení hrozby nebezpečí, přiměřenosti a minimalizaci zásahů a výměny informací zejména mezi policisty, intervenčními centry a orgány sociálně právní ochrany dětí.³⁶

Zákonem č. 59/2005 Sb. došlo k novelizaci **občanského soudního řádu**, do kterého bylo vloženo ustanovení § 76b, na jehož základě mohl soud uložit účastníku, jehož jednáním je vážným způsobem ohrožen život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele, předběžné opatření. V rámci předběžného opatření bylo možné uložit na ochranu navrhovatele povinnost opustit společné bydlení a jeho bezprostřední okolí, nezdržovat se ve společném obydlí a jeho bezprostředním okolí nebo do něj nevstupovat, zdržet se setkávání s navrhovatelem, nebo zdržet se nežádoucího sledování

³⁴ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právo prakticky, s. 8.

³⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

³⁶ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016*. 3. vyd. Praha: profem, 2016. s. 84.

a obtěžování navrhovatele jakýmkoli způsobem (viz. § 76b OSŘ ve znění účinném do 31. 12. 2013).

Zákonem č. 29/2007 Sb., kterým došlo k novelizaci **zákona č. 108/2006 Sb.**, o sociálních službách, došlo k zavedení intervenčních center jakožto institucí sociální, psychologické a další pomoci pro osoby, které jsou domácím násilím ohroženy. Činnost intervenčních center je upravena právě v zákoně o sociálních službách. Pomoc jako taková může spočívat v poskytnutí ubytování, pomoci při uplatňování práv, při obstarávání osobních záležitostí nebo v terapeutické činnosti. Intervenčním centrům bude věnována pozornost v kapitole 5.3 této práce.

V odborné literatuře se v návaznosti na výše uvedené hovoří o třech základních pilířích, na nichž je zákon č. 135/2006 Sb. postaven. Jednotlivé pilíře tvoří policie, intervenční centra a soudy.³⁷

Významným milníkem v oblasti soukromého práva je pak jistě přijetí zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2014, jehož součástí jsou mj. zvláštní ustanovení proti domácímu násilí (§ 751–753 OZ). Účinností zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, došlo k přesunu institutu předběžného opatření z OSŘ právě do tohoto zákona. Zákon o zvláštních řízeních soudních tak obsahuje jednak úpravu předběžných opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí (§ 410–414 ZŘS), ale také zvláštní ustanovení, která se týkají výkonu rozhodnutí ve věci ochrany proti domácímu násilí (§ 492–496 ZŘS).

2.2. Aktuální správněprávní úprava ochrany proti domácímu násilí

Za klíčové oblasti ochrany proti domácímu násilí obsažené v právních předpisech správního práva lze považovat právní úpravu přestupků, jakožto základního druhu správních deliktů, a institut vykázání obsažený v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

³⁷ MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jirí VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 65.

2.2.1. Právní úprava přestupků

Pojem přestupku je definován přímo v zákoně č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, jako „*společensky škodlivý protiprávní čin, který je v zákoně za přestupek výslovně označen a který vykazuje znaky stanovené zákonem, nejde-li o trestný čin.*“³⁸ Tento zákon obsahuje vedle hmotněprávní úpravy přestupků, když stanoví podmínky odpovědnosti za přestupky, druhy správních trestů a ochranných opatření, také úpravu řízení o přestupcích. Zvláštní část přestupkového práva je tvořena zvláštními zákony, které upravují jednotlivé úseky státní správy (např. zákon o ochraně přírody a krajiny, zákon o provozu na pozemních komunikacích apod.), a zákonem č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích. V souvislosti s domácím násilím pak mohou být páčány především následující přestupky:

- přestupky **proti veřejnému pořádku** (§ 5 zákona č. 251/2016 Sb.)
 - o fyzická osoba maří vykázaní ze společného obydlí provedené podle zákona o Policii České republiky nebo rozhodnutí soudu o předběžném opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí dle zákona o zvláštních řízeních soudních (§ 5 odst. 1 písm. c) zákona);
 - o fyzická osoba poruší noční klid (§ 5 odst. 1 písm. d) zákona);
 - o fyzická osoba vzbudí veřejné pohoršení (§ 5 odst. 1 písm. e) zákona);
- přestupky **proti občanskému soužití** (§ 7 zákona č. 251/2016 Sb.)
 - o fyzická osoba jinému ublíží na cti tím, že ho zesměšní nebo ho jiným způsobem hrubě urazí (§ 7 odst. 1 písm. a) zákona);
 - o fyzická osoba jinému ublíží na zdraví (§ 7 odst. 1 písm. b) zákona);
 - o fyzická osoba úmyslně naruší občanské soužití tak, že jinému vyhrožuje újmou na zdraví, nebo jiného nepravdivě obviní z přestupku, nebo se vůči jinému dopustí schválnosti, nebo se vůči jinému dopustí jiného hrubého jednání (§ 7 odst. 1 písm. c) zákona);
- přestupky **proti majetku** (§ 8 odst. 1 zákona č. 251/2016 Sb.), kdy se fyzická osoba dopustí přestupku tím, že úmyslně buď způsobí škodu na cizím majetku, a to krádeží, zpronevěrou, podvodem nebo zničením či poškozením věci z takového majetku, nebo neoprávněně užívá cizí majetek nebo si přisvojí cizí věc nálezem nebo jinak bez přivolení oprávněné osoby, nebo ukryje, užívá nebo

³⁸ § 5 zákona 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

na sebe anebo jiného převede věc, která byla získána přestupkem spáchaným jinou osobou, nebo to, co za takovou věc bylo opatřeno.

Skutková podstata obsažená v ustanovení § 5 odst. 1 písm. c) byla do právního řádu zavedena zákonem č. 251/2016 Sb. Jednání bude posouzeno jako daný přestupek, nejedná-li se o případ natolik závažný nebo opakovaný (takové jednání, ke kterému došlo alespoň podruhé, přičemž se nemusí jednat o totožná jednání), aby byl posuzován dle § 337 odst. 2 trestního zákoníku. Komentář k zákonu o některých přestupcích pak ještě uvádí možný souběh s přestupkem dle § 5 odst. 1 písm. a), a to v případě, když pachatel nesplní výzvu policisty k vydání klíčů od společného obydlí, které má ve svém držení.³⁹ Pokud jde o formu zavinění potřebnou k naplnění této skutkové podstaty, postačí zavinění ve formě nevědomé nedbalosti. Za přestupek lze uložit pokutu do výše 20 000 Kč (§ 5 odst. 3 písm. c) zákona), případně pokud byl spáchán opakovaně po nabytí právní moci rozhodnutí o přestupku podle stejného odstavce, pokuta může dosahovat výše až 30 000 Kč (§5 odst. 4 písm. b) zákona).

Za přestupek lze dále uložit omezující opatření dle § 52 zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich (§ 5 odst. 5 zákona). Zákon upravuje tři druhy omezujících opatření, která lze uložit maximálně na dobu 1 roku a pouze společně s uložením správního trestu, přičemž uložení omezujícího opatření musí být přiměřené povaze a závažnosti přestupku, jakož i osobním poměrům pachatele. Důvodová zpráva k tomuto zákonu výslovně uvádí problematiku domácího násilí v souvislosti s omezujícím opatření spočívajícím v uložení povinnosti zdržet se styku s určitou osobou nebo vymezeným okruhem osob.⁴⁰ Zákon umožňuje správnímu orgánu uložit pachateli přestupku povinnost podrobit se vhodnému programu pro zvládání agrese nebo násilného chování. V rámci rozhodnutí o přestupku pak správní orgán uvede konkrétní typ programu, včetně obsahu a způsobu provádění, aby jeho absolvování vedlo k naplnění jeho účelu.⁴¹ Tento druh omezujícího opatření byl do zákona doplněn za účelem možného terapeutického působení na násilné osoby, a to na základě doporučení prezentovaných v rámci Akčního plánu prevence domácího a genderově podmíněného násilí z roku 2015.

³⁹ VETEŠNÍK, Pavel. § 5 [Přestupky proti veřejnému pořádku]. In: JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich*; Zákon o některých přestupcích. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. s. 1009.

⁴⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

⁴¹ KADEČKA, Stanislav. §52 [Omezující opatření]. In BOHADLO, David. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

2.2.2. Policejní vykázaní

Mimo právní úpravu přestupků spadá do oblasti správního práva rovněž institut policejního vykázaní, který je v současné době upraven v Hlavě VII zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR. K vykázaní může policista přistoupit v okamžiku, pokud lze na základě zjištěných skutečností, zejména pak s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti. Tuto osobu lze vykázat nejen z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou, ale i bezprostředního okolí. K vykázaní může dojít i v nepřítomnosti takové osoby (viz. § 44 odst. 1 zákona o Policii ČR).

Smysl institutu je preventivní, když jeho účelem je především zamezení pokračování násilného chování ze strany agresora a ochránit tak osobu násilím ohroženou. Vykázaní není správním rozhodnutím, z hlediska formy správní činnosti je nutné jej považovat za faktický pokyn. V případě neuposlechnutí pokynu je možné ze strany Policie ČR provést bezprostřední zásah v podobě vyvedení osoby ze společného obydlí.⁴² Podmínky, pro které lze násilnou osobu vykázat, se plně neshodují s podmínkami pro zahájení trestního stíhání pro trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí ve smyslu § 199 TZ. Vykázaní násilné osoby je podmíněno tím, že osoby žijí ve společném obydlí, zatímco úprava v trestním zákoníku předpokládá, že osoby jsou buď osobami blízkými, nebo se jedná o jinou osobu žijící ve společném obydlí. Institut vykázaní je navíc možné aplikovat i na situace, které zcela neodpovídají definičním znakům domácího násilí jako takového. Zejména je možné osobu vykázat i v případech, u nichž není naplněn znak dlouhodobosti, a to například tehdy, kdy je způsob vedení útoku natolik surový, že by bylo nepřipustné, aby Policie ČR nezasáhla pouze pro nesplnění znaku dlouhodobosti násilného jednání. Komentář k zákonu o Policii ČR přímo uvádí, že v krajních případech není vyloučeno vykázaní či trestní stíhání osoby, která se dopustila jediného násilného incidentu vůči druhé osobě, pokud byl tento incident dostatečně vážný.⁴³

Pokud policista dojde k závěru, že jednáním násilné osoby mohlo dojít k naplnění znaků skutkové podstaty TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí ve smyslu § 199 TZ,

⁴² VANGELI, Benedikt. § 44 [Vykázaní]. In: VANGELI, Benedikt. *Zákon o Policii České republiky*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 176.

⁴³ Tamtéž.

postupuje dále tak, aby došlo k zahájení úkonů trestního řízení. S tím se pojí i povinnost policejního orgánu oznámit ohrožené osobě, která je současně obětí trestné činnosti ve smyslu zákona č. 45/2014 Sb., o obětech trestných činů, na které subjekty je oprávněna se obrátit za účelem poskytnutí pomoci. O právech a postavení obětí trestných činů bude pojednáno v páté kapitole této práce.

Vykázání trvá zpravidla 10 dnů, přičemž doba začíná běžet počátkem následujícího dne (§ 40 SŘ). Platí, že lhůta nesmí být zkrácena, a to ani se souhlasem ohrožené osoby. V případě, že byl podán návrh na vydání předběžného opatření dle zákona o zvláštních řízeních soudních, prodlužuje se doba vykázání do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu (§ 44 odst. 2 zákona o Policii České republiky). O návrhu musí soud rozhodnout do 48 hodin od okamžiku jeho podání (§ 404 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních), proto je maximální doba trvání vykázání, v případě, že byl návrh na vydání předběžného opatření podán, 12 dní.

Obranou proti vykázání jsou námitky, které je možné podat na místě, nebo písemně nejpozději do 3 dnů od převzetí potvrzení o vykázání (§ 44 odst. 3 zákona o Policii ČR). O námitkách rozhoduje krajské ředitelství, jehož příslušnost je stanovena podle místa vykázání. Jedná se o procesní lhůtu, proto postačí, pokud jsou námitky ve lhůtě předány k poštovní přepravě. O právu podat námitky musí být vykázaná osoba ze strany policejního orgánu poučena. Pokud krajské ředitelství shledá, že podmínky pro vykázání nebyly splněny, vykázání ukončí a o výsledku svého zjištění informuje jak osobu vykázanou, tak i osobu ohroženou (§ 44 odst. 6 zákona o Policii ČR).

Práva a povinnosti vykázané osoby jsou upraveny v § 45 zákona o Policii ČR. Základní povinností vykázané osoby je opustit prostor, který je policistou vymezen v potvrzení o vykázání. Oproti zákonu č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, který byl současným zákonem nahrazen, je v rámci povinností vykázané osoby zmíněna i povinnost nenavazovat jakékoli kontakty s ohroženou osobou a vyhýbat se styku s ní. Vykázaná osoba má právo vzít si ze společného obydlí věci sloužící její osobní potřebě, osobní cennosti a doklady. V průběhu vykázání si pak může v přítomnosti policisty vyzvednout věci nezbytné pro její podnikání nebo výkon povolání, ohrožená osoba však musí být o výkonu práva předem informována. Dalším oprávněním vykázané osoby je pak možnost ověřovat provedení vykázání zejména na čísle tísňového volání 158 a právo vyzvednout si kopii úředního záznamu o vykázání (§ 45 odst. 2 zákona o Policii ČR).

Ohrožená osoba je ze strany policisty poučena v rozsahu uvedeném v ustanovení § 46 zákona o Policii ČR. Osoba je informována o možnosti podání návrhu na vydání

předběžného opatření podle ZŘS, dále o možnosti využití psychologických, soudních nebo jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí a o následcích vyplývajících z uvedení vědomě nepravdivých údajů, k nimž policista při vykázání přihlíží.

Průběh vykázání je upraven v § 47 zákona o Policii ČR. Nehrozí-li nebezpečí z prodlení, je při provádění úkonů souvisejících s vykázáním přítomna nezávislá osoba, nejčastěji bude takovou osobou soused, za účelem dosažení větší objektivity prováděného zásahu a vyšší ochrany vykazované osoby. Policista zašle do 24 hodin od vstupu do společného obydlí kopii úředního záznamu o vykázání intervenčnímu centru a soudu, který je příslušný k rozhodnutí o návrhu na vydání předběžného opatření podle ZŘS. Žijeli ve společném obydlí nezletilá osoba, je kopie úředního záznamu zaslána vedle orgánů uvedených výše i příslušnému orgánu sociálně právní ochrany dětí. Ve lhůtě 3 dnů od vykázání je ze strany policisty provedena kontrola, zda jsou povinnosti uložené vykázáním dodržovány (§ 47 odst. 4 zákona o Policii ČR).

Vztahem dnes již zrušeného § 76b odst. 1 OSŘ (nyní § 401 ZŘS) a institutu vykázání ve smyslu § 44 a násl. zákona o Policii ČR se zabýval i Nejvyšší správní soud. Ten ve svém rozsudku č.j. 6 As 62/2012-18 ze dne 2. května 2013 řešil kasační stížnost podanou proti rozhodnutí Krajského soudu v Ostravě o podané žalobě o vyslovení nezákonnosti zásahu žalované (tj. Policie ČR, Krajské ředitelství policie Olomouckého kraje) spočívajícího ve vykázání žalobkyně ze společného obydlí. Krajský soud v Ostravě v rámci svého rozhodnutí neshledal žádný obsahový rozdíl mezi předpoklady pro vykázání dle § 44 a násl. zákona o Policii ČR a pro vydání předběžného opatření ve smyslu § 76b odst. 1 OSŘ, proto danou věc posoudil podle zmiňovaného ustanovení OSŘ. Při posuzování kasační stížnosti podané z důvodu domnělého nesprávného právního posouzení věci Krajským soudem v Ostravě, Nejvyšší správní soud uvedl, že ač jsou chráněné hodnoty v případě institutu vykázání dle zákona o Policii ČR a předběžným opatřením dle OSŘ totožné, není možné tyto instituty považovat za obsahově stejné. Rozdíl v obou institutech spočívá především v rozdílné míře zjištění nežádoucího jednání násilné osoby. Zatímco v případě policejního vykázání postačí „*důvodný předpoklad budoucího ohrožení chráněných hodnot*“, pro nařízení předběžného opatření podle OSŘ „*je třeba osvědčit přímo existenci ohrožení chráněných hodnot*.“⁴⁴ Současně Nejvyšší správní soud připomněl zásadní rozdíly mezi těmito instituty upravenými právním řádem ČR. Zatímco pro policejní vykázání je typická časová tíseň

⁴⁴ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2. května 2013, č.j. 6 As 62/2012-18

při rozhodování policistů a zároveň omezenost míry zjistitelných objektivních skutečností, soudní vykázání má povahu soudního rozhodnutí vydaného na základě písemného návrhu, který musí obsahovat všechny rozhodné skutečnosti, přičemž o návrhu musí být rozhodnuto nejpozději do 48 hodin od jeho podání. Dalším rozdílným znakem je pak míra zásahu do práv vykázané osoby. Vzhledem k odlišné délce trvání, kdy policejní vykázání trvá zpravidla 10 dní, zatímco soudní vykázání alespoň po dobu jednoho měsíce, navíc s možností prodloužení, lze uzavřít, že větší zásah do práv vykázané osoby představuje právě institut soudního vykázání.⁴⁵

Co se týče počtu realizovaných vykázání lze shrnout, že k nejvyššímu nárůstu oproti předchozímu roku došlo v roce 2011, kdy bylo ze strany Policie ČR realizováno celkem 1 430 vykázání. O rok dříve došlo k jeho realizaci v 1 058 případech. Od tohoto nárůstu pak počet realizovaných vykázání stagnuje a pohybuje se kolem 1 340 případů ročně.⁴⁶ V roce 2019 bylo do konce června realizováno celkem 624 vykázání, nejvyšší počet byl proveden v Praze, nejméně byl institut využit v Plzeňském kraji.⁴⁷

2.3. Aktuální ochrana proti domácímu násilí v občanském právu

Ochranu proti domácímu násilí obsaženou v rámci právních předpisů občanského práva, lze rozlišovat dle toho, zda se jedná o úpravu hmotněprávní či procesněprávní. Hmotněprávní dopady páchaného domácího násilí jsou uvedeny v OZ jakožto základním předpisu občanského práva. Občanský zákoník na některých místech výslovně uvádí problematiku domácího násilí, některé prostředky ochrany je možné dovodit implicitně. Procesní úprava je pak obsažena v zákoně č. 293/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

2.3.1. Ochrana proti domácímu násilí obsažená v občanském zákoníku

V současné době je ochrana proti domácímu násilí upravena zejména v části druhé *Rodinné právo* zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, který obsahuje v § 751–753

⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2. května 2013, č.j. 6 As 62/2012-18

⁴⁶ *Zpráva za rok 2017 o rovnosti žen a mužů* [online]. s. 38 [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/zprava2017.pdf>

⁴⁷ *Statistika vykázání za období od 1.1.2019 do 30.6.2019* [online]. [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <http://www.domaci-nasili.cz/wp-content/uploads/web-statistiky-cerven-2019.pdf>

zvláštní ustanovení proti domácímu násilí. Tato ustanovení jsou zařazena v dílu 4 „*Povinnosti a práva manželů*“, oddíl 2 „*Manželské majetkové právo*“ OZ.

Zvláštní ustanovení proti domácímu násilí nebyla součástí prvního návrhu znění připravovaného občanského zákoníku. Problematika domácího násilí byla v návrhu z ledna 2005 nastíněna pouze v souvislosti s ochranou osobnosti osob, které nejsou plně svéprávné, tedy osob nezletilých, kterým nebyla plná svéprávnost přiznána, a osob zletilých, které byly ve svéprávnosti soudem omezeny. Ze strany předkladatelů byla navrhována zvláštní ochrana těchto osob jakožto zvláštní případ ochrany slabší strany, která měla být zajištěna prostřednictvím zásahu příslušného orgánu veřejné moci povolaného zvláštním zákonem ve prospěch ochrany osobnosti nesvéprávného člověka. Návrh pak konkrétně uvedl, že s „*vzhledem k závažnosti zásahů proti tělesné integritě člověka při tzv. domácím násilí, se civilněprávní ochrana osobnosti člověka musí uplatnit i v souvislosti s trestním řízením (zejména v případech, kdy zákonný zástupce nesvéprávného, do jehož osobnosti bylo zasaženo, odmítne udělit souhlas k trestnímu stíhání ve smyslu § 163 TRŘ a o uplatnění práv poškozeného v trestním řízení)*“.⁴⁸ Až v rámci připomínkového řízení k návrhu občanského zákoníku došlo k začlenění zvláštních ustanovení do textu zákona.

Ustanovení § 751 OZ upravuje situaci, kdy se další společné bydlení manželů stane pro jednoho z manželů nesnesitelným z důvodu tělesného či duševního násilí páchaného vůči němu nebo osobě s nimi žijící. Jak již bylo uvedeno výše, variabilita jednání spadajících pod pojem domácí násilí je široká. Ochrana je tak skrze toto ustanovení poskytována nejen před fyzickým násilím, ale i násilným jednáním, které spočívá výlučně v působení újmy psychické. Rodinná domácnost, jakožto pojem vymezující prostor, v jehož rámci dochází k jednání násilné osoby, není v občanském zákoníku definována, ač na tento pojem odkazuje kodex občanského práva i na dalších místech (např. ustanovení § 689 či 698), v některých případech pak občanský zákoník hovoří o rodinné domácnosti manželů (např. § 723 a 766). Při výkladu pojmu rodinné domácnosti je možné, a to i dle názoru Nejvyššího soudu⁴⁹, vycházet z komentářové literatury, podle níž je „*rodinná domácnost (manželů) společenství tvořené manžely,*

⁴⁸ *Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník z ledna 2005* [online]. [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_verze_2005.pdf

⁴⁹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 1. 2019, č.j. 26 Cdo 3975/2017-85

*případně dalšími osobami trvale spolu žijícími ve společném obydlí (obydlí manželů) a společně hospodařícími.*⁵⁰

Zákonodárce při tvorbě právního předpisu pamatoval i na situaci, kdy je násilí páčáno mimo manželský svazek, když v rámci přechodných ustanovení, konkrétně v ustanovení § 3021 OZ stanovil, že ochrana poskytovaná na základě ustanovení § 751 až 753 OZ se použije i v případě společného bydlení jiných osob, než jsou manželé.

Osobou, která je oprávněna dovolávat se ochrany proti domácímu násilí, je jednak dotčený manžel, který tak může činit ve snaze chránit sebe nebo jinou osobu, která žije spolu s manžely, dále pak každá osoba, která spolu s manžely nebo rozvedenými manžely žije v rodinné domácnosti (§ 753 OZ). Stejná možnost ochrany je poskytována na základě výše uvedeného § 3021 OZ i všem osobám, které žijí společně s násilnou osobou a které by z důvodu nemanželského soužití nenaplnily podmínky aplikace ustanovení týkajících se práv a povinností manželů.

Ve smyslu § 752 OZ platí, že omezení, popř. vyloučení práva manžela v domě nebo bytě bydlet, může být soudem určeno maximálně na dobu šesti měsíců, přičemž trvání předběžného opatření může být na návrh prodlouženo, existují-li pro to zvlášť závažné důvody.

Problematika domácího násilí je v rámci občanského zákoníku zmíněna ještě na dalších místech. Jedním z těchto případů je institut vyživovací povinnosti mezi manžely. Obecně platí, že v případě zániku manželství rozvodem, vzniká rozvedenému manželovi právo na výplatu výživného v přiměřeném rozsahu, jsou-li pro to splněny zákonem stanovené podmínky. Toto právo vzniká pouze tehdy, není-li rozvedený manžel schopen se živit, a to z důvodu, který má původ v manželství, nebo s manželstvím souvisí jinak. Zároveň však musí být okolnosti případu takové, aby bylo spravedlivé po druhém z manželů výživné požadovat (srov. § 760 odst. 1 OZ). Soud při rozhodování o výživném nebo jeho výši přihlédne jednak k délce trvání rozvedeného manželství, dále pak k dalším okolnostem uvedeným v § 760 odst. 2 písm. a) až e). Mezi uvedenými okolnostmi je i skutečnost, že se rozvedený manžel dopustil vůči bývalému manželovi nebo osobě jemu blízké činu povahy trestného činu, nebo (§ 760 odst. 2 písm. d) OZ) je dán jiný obdobně závažný důvod (§ 760 odst. 2 písm. e) OZ). Komentář k poslednímu z uvedených důvodů uvádí, že se jedná např. o situace, kdy se bude jednat jednoho z rozvedených manželů

⁵⁰ srov. MELZER, Filip; TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník: velký komentář*. Svazek IV, § 655-975 a související společná a přechodná ustanovení. Praha: Leges, 2016, str. 649) in Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 1. 2019, sp. zn. 26 Cdo 3382/2017

pohybovat na hranici domácího násilí a nebude možné postupovat dle § 762 odst. 2 OZ.⁵¹ Dle tohoto ustanovení pak platí, že bývalý manžel, který se vůči druhému manželu dopustí jednání, které naplňuje znaky domácího násilí, nemá právo na výživné ve vztahu k tomuto manželovi, ač by jinak podmínky pro vznik takového nároku splňoval.

Je-li v okamžiku zůstavitelovy smrti vedeno řízení o rozvod manželství v důsledku páchaní domácího násilí vůči zůstaviteli, ztrácí druhý z manželů ve vztahu k zůstaviteli způsobilost být dědicem (srov. § 1482 odst. 1 OZ). Uvedený závěr ovšem platí pouze v případě, dědí-li se na základě zákonné posloupnosti. Další z podmínek uvedených v daném ustanovení je požadavek, aby návrh na zahájení řízení o rozvodu podal zůstavitel. Tato konstrukce se však jeví jako problematická s ohledem na to, že násilné osobě by k zamezení aplikace tohoto ustanovení stačilo pouze, aby návrh na rozvod manželství podala dříve, než tak učiní zůstavitel. Komentářová literatura k občanskému zákoníku k tomu uvádí, že „*samotné podání návrhu na rozvod manželství bezpochyby nemůže násilníka z jeho protiprávního jednání vyvinít*“.⁵² Současně pak upozorňuje na nejasnost postupu v případech, kdy je návrh na rozvod manželů podán společně oběma manžely. V otázce vymezení pojmu domácího násilí je třeba odkázat na ustanovení § 751 OZ. Je-li manžel z tohoto důvodu nezpůsobilým dědicem, nemohou dědit ani jeho potomci (srov. § 1483 OZ).

Dědickou způsobilost nemá ani ten, kdo se dopustil činu povahy úmyslného trestného činu, bez ohledu na to, zda dané jednání směřovalo vůči zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželu (srov. § 1481 OZ). Pro naplnění této podmínky dědické nezpůsobilosti stačí úmysl v podobě úmyslu nepřímého.⁵³ Pokud tedy zůstavitel pořídil závěť, jejímž prostřednictvím povolal svého manžela jako dědice, ač je vedeno řízení o rozvod manželství z důvodu domácího násilí, je takový manžel způsobilý dědit, pokud jeho jednání současně nenaplní znaky činu povahy úmyslného trestného činu.

⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. § 760 [Výživné rozvedeného manžela]. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 462.

⁵² FIALA, Roman, BEEROVÁ, Kamila. § 1482. In: FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 41.

⁵³ DVORÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné*. Díl čtvrtý, Dědické právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 34.

2.3.2. Procesní úprava ochrany proti domácímu násilí

Procesní otázky ochrany proti domácímu násilí jsou upraveny především v části první, díle 1, oddílu 2 *Předběžné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí* zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Předběžné opatření ve věci ochrany proti domácímu násilí je možné vydat pouze na návrh, přičemž příslušným soudem k projednání takového návrhu je obecný soud navrhovatele. Návrh musí, vedle obecných náležitostí návrhu na nařízení předběžného opatření stanovených v § 75 OSŘ, obsahovat také náležitosti, které jsou dány speciální úpravou v § 402 odst. 1 ZŘS. Součástí návrhu, kterým se navrhovatel domáhá ochrany proti domácímu násilí, musí být vylíčení rozhodných skutečností, které osvědčují, že je společné bydlení navrhovatele a odpůrce pro navrhovatele nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči navrhovateli nebo jinému, kdo ve společné domácnosti žije. V případě, kdy návrh směřuje k zajištění ochrany před stalkingem, je nezbytnou součástí návrhu vyjádření skutečností, které osvědčují nežádoucí sledování nebo obtěžování navrhovatele. Přílohu k návrhu by pak měly tvořit všechny listiny k prokázání výše uvedeného stavu, nejčastěji půjde o lékařské zprávy, úřední záznamy vyhotovené Policií ČR apod.⁵⁴ Návrh na zahájení řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí je možné učinit i ústně do protokolu (§ 14 ZŘS).

Státní zastupitelství je na základě zákona č. 292/2013 Sb., o státním zastupitelství, oprávněno podat návrh na zahájení řízení, či do řízení již zahájeného z vlastní iniciativy vstoupit. Výčet řízení, ve kterých je státní zastupitelství oprávněno činit procesní úkony, je obsažen v § 8 ZŘS. První odstavec tohoto ustanovení obsahuje výčet řízení, do kterých je státní zastupitelství oprávněno vstoupit, druhý odstavec pak stanoví, ve kterých řízeních může státní zastupitelství podat návrh na zahájení řízení. Ve věcech ochrany proti domácímu násilí je státní zastupitelství oprávněno vystupovat v obou rovinách⁵⁵, rozdíl pak spočívá mj. v procesním postavení státního zastupitelství v řízení. Podá-li státní zastupitelství návrh na zahájení řízení, je účastníkem řízení. Vstoupí-li státní zastupitelství do již zahájeného soudního řízení, má postavení zvláštního procesního subjektu.

⁵⁴ HAMULÁKOVÁ, Klára, KŘIVÁČKOVÁ, Jana. § 402 [Náležitosti návrhu]. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 754.

⁵⁵ § 8 odst. 1, písm. c) ZŘS a § 8 odst. 2 ZŘS

Účastníky řízení jsou navrhovatel a odpůrce, případně osoba, vůči níž násilí směřuje.⁵⁶ Navrhovatelem může být nezletilá osoba, která překročila hranici 16. roku věku. Podá-li návrh mladší nezletilá osoba, obrátí se soud na jejího zákonného zástupce, není-li současně odpůrcem, a vyrozumí orgán sociálně právní ochrany dětí. Není-li následně zákonným zástupcem udělen souhlas se zahájením řízení nebo orgán sociálněprávní ochrany dětí neučiní podání k nařízení předběžného opatření, soud řízení zastaví.⁵⁷ Pro splnění podmínek řízení je nezbytné, aby návrh za nezletilého mladšího 16 let podal jeho zákonný zástupce, orgán sociálněprávní ochrany dětí nebo advokát zmocněný nezletilým, je-li k takovému zmocnění nezletilý dostatečně rozumově a volně vyspělý. Pokud jde o nezletilého staršího 16 let, ZŘS mu přiznává plnou procesní způsobilost.⁵⁸ Nelze však opomenout ustanovení § 23 OSŘ, na základě kterého může předseda senátu rozhodnout o tom, že plně nesvéprávná fyzická osoba musí být v řízení zastoupena zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, a to i v případě, kdy by ve věci mohla jednat samostatně.

Soud musí o návrhu na nařízení předběžného opatření rozhodnout do 48 hodin od okamžiku podání návrhu, tedy od okamžiku, kdy návrh došel věcně příslušnému soudu. Je-li návrh na nařízení předběžného opatření shledán důvodným, soud uloží odpůrci některou nebo některé z povinností vymezených demonstrativně v § 405 odst. 1 ZŘS. Na základě rozhodnutí soudu může být uložena povinnost opustit společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržovat se ve společném obydlí nebo do něj nevstupovat⁵⁹, přičemž tato povinnost musí být konkrétně vymezena, např. uvedením přesné adresy obydlí, vzdálenosti od společného obydlí, kde platí pro odpůrce zákaz vstupovat, apod. Vykonatelnost rozhodnutí nastává jeho vydáním (§ 407 ZŘS) a uložená povinnost trvá jeden měsíc od vykonatelnosti rozhodnutí (§ 408 ZŘS), nedošlo-li k jejímu prodloužení. Soud může rozhodnout o prodloužení trvání předběžného opatření, přičemž takové rozhodnutí může být vydáno pouze na návrh. Soud přihlédne zejména k míře nebezpečí, které hrozí ohrožené osobě, majetkovým a jiným poměrům účastníků a dalším

⁵⁶ § 403 odst. 1 ZŘS

⁵⁷ HAMUEÁKOVÁ, Klára, KŘIVÁČKOVÁ, Jana. § 402 [Náležitosti návrhu]. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 754.

⁵⁸ § 403 odst. 3 ZŘS

⁵⁹ § 405 odst. 1, písm. a) ZŘS

okolnostem mezi účastníky.⁶⁰ Maximální celková doba trvání předběžného opatření je stanovena v § 413 ZŘS a činí 6 měsíců od vykonatelnosti rozhodnutí.

Zákon o zvláštních řízeních soudních pak obsahuje i speciální úpravu odvolacího řízení, pokud jde o lhůty k předložení věci odvolacímu soudu a k samotnému rozhodnutí o odvolání, když stanoví, že o odvolání rozhodne odvolací soud do 7 dnů od předání věci (§ 409 odst. 2 ZŘS).

Soud může předběžné opatření zrušit, a to na návrh (i) navrhovatele, (ii) osoby, proti které bylo násilí páčáno nebo (iii) státního zastupitelství, jestliže došlo k jeho vstupu do řízení. Důvodem pro zrušení předběžného opatření je opadnutí důvodů, pro které bylo nařízeno (§ 77 odst. 2 OSŘ). Je-li návrh na zrušení předběžného opatření zamítnut, je možné jej znovu podat po uplynutí tří měsíců od právní moci rozhodnutí, kterým k zamítnutí návrhu došlo.

Právní úprava výkonu rozhodnutí ve věcech ochrany proti domácímu násilí je obsažena v § 492 až 496 ZŘS, přičemž výkon rozhodnutí vydaného dle § 405 ZŘS zajišťuje soud, který ve věci rozhodl v prvním stupni. Při výkonu usnesení postupuje soud na základě zásady ofiiciality v souladu s tímto usnesením, tedy nejen ve vztahu k uložené povinnosti, ale rovněž při respektování veškerých práv odpůrce, která mu byla usnesením přiznána (např. právo odnést si své nezbytné věci ze společného obydlí). Výkon rozhodnutí je prováděn nejen ve vztahu k osobě povinného, který je za součinnosti Policie ČR ze společného obydlí vyváděn nebo vykázán, ale i vůči všem klíčům od společného obydlí, které má povinný v době zásahu u sebe. Povinnému je umožněno, aby si bezprostředně po výkonu rozhodnutí vzal ze společného obydlí své osobní věci, přičemž by měl být ze strany Policie ČR poučen o tom, že další vstup do společného obydlí mu může být povolen pouze na základě žádosti, a to za účelem vyzvednutí věcí, které jsou nezbytné pro výkon jeho pracovní činnosti nebo povolání nebo k jinému důležitému účelu.⁶¹ Není-li povinný výkonu rozhodnutí přítomný, je Policií ČR vyzván k odevzdání veškerých klíčů od společného obydlí. Oprávněnou osobu pak Policie ČR informuje o tom, zda byla povinnost ze strany povinného splněna. Odebrání osobních věcí ze společného obydlí je možné pouze na základě soudu adresované žádosti o umožnění jejich vyzvednutí.

⁶⁰ HULMÁK, Milan, HRUŠÁKOVÁ ML., Milana. § 752. In: HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo* (§ 655–975). 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 441.

⁶¹ SMOLÍK, Petr. § 493 [Provedení výkonu]. In: SVOBODA, Karel a kol. *Zákon o zvláštních řízeních soudních*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2015, s. 986.

Pokud dojde v průběhu trvání předběžného opatření ze strany povinného k porušení povinnosti nevstupovat do společného bydlení a nezdržovat se v něm, soud na návrh oprávněného provede opakovaný výkon rozhodnutí (§ 496 ZŘS).

3. Trestněprávní úprava ochrany proti domácímu násilí obsažená v trestním zákoníku

3.1. Vývoj trestněprávní úpravy ochrany proti domácímu násilí

První úprava trestněprávní ochrany proti domácímu násilí byla do právního řádu České republiky zakotvena zákonem č. 91/2004 Sb., kterým došlo k novelizaci zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon, v jehož rámci byla do trestního zákona zařazena nová skutková podstata *Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě* (§ 215a tr. zákona). Tento zákon nabyl účinnosti dne 1. 6. 2004. Cílem právní úpravy bylo naplnit potřebu vytvoření samostatné skutkové podstaty, která bude zahrnovat pouze domácí násilí, a to z důvodu specifčnosti vztahu mezi agresorem a osobou, na níž je domácí násilí páčáno, která je zároveň osobou blízkou pachateli nebo osobou, která spolu s ním žije ve společném obydlí, a tyto osoby jsou tak na sobě vzájemně závislé.⁶²

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, přinesl do trestního zákona jedinou změnu, která spočívala ve vložení nového písmene do ustanovení § 171 TZ *Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání*, čímž došlo ke kriminalizaci jednání spočívajícího v neplnění povinností uložených policejním orgánem nebo soudem v souvislosti s vykázáním násilné osoby ze společného obydlí.

Součástí původního návrhu zákona č. 135/2006 Sb. byla i změna zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, podle které by k zahájení trestního stíhání již nebyl nutný souhlas poškozeného, a to v případě trestných činů násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci (§ 197a tr. zákona), ublížení na zdraví (§ 221 tr. zákona), omezování osobní svobody (§ 231 odst. 1, 2 tr. zákona), vydírání (§ 235 odst. 1 tr. zákona) a znásilnění (§ 241 odst. 1 a 2 tr. zákona), proti tomu, kdo byl v době spáchání činu ve vztahu k poškozenému manželem nebo druhem. Pozměňovacím návrhem však byla tato část

⁶² Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

návrhu vypuštěna a oblast trestního práva procesního nebyla zákonem č. 135/2006 Sb. nikterak dotčena.

Dne 1. 1. 2010 došlo k nabytí účinnosti zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, který nahradil skutkovou podstatu obsaženou v § 215a ustanovením § 199 „*Týrání osoby žijící ve společném obydlí*“. Ke dni 1. 8. 2013 došlo k nabytí účinnosti zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, kterým byl mimo jiné do zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) zaveden institut předběžných opatření (ustanovení § 88b až § 88o trestního řádu).

3.2. Aktuální trestněprávní ochrana proti domácímu násilí

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, je postaven na zásadě subsidiarity trestní represe (§ 12 odst. 2 TZ), dle které je ochrana poskytovaná trestním právem aplikována pouze tehdy, jestliže ochrana zajištěná prostředky jiných právních odvětví (právo občanské, správní, obchodní atd.) je nedostatečná. Trestní zákoník obsahuje, kromě skutkových podstat, které kriminalizují domácí násilí jako takové (§ 198 a § 199 TZ), řadu dalších, které jsou, nebo mohou být, s domácím násilím spjaty.

V souvislosti s domácím násilím může docházet k páčání různých trestných činů. Konkrétně se jedná o většinu trestných činů proti životu a zdraví obsažených v hlavě první zvláštní části trestního zákoníku, dále o trestné činy související s ochranou těhotné ženy, některé trestné činy proti svobodě (zejména § 170 TZ (*Zbavení osobní svobody*), § 175 TZ (*Vydírání*), § 177 (*Útisk*), v určité míře rovněž trestný čin upravený v § 182 (*Porušení tajemství dopravovaných zpráv*)). S domácím násilím souvisí celá řada trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestné činy proti rodině a dětem, kde stojí za zmínku především trestné činy *Ohrožování výchovy mládeže* (§ 201 TZ) a *Svádění k pohlavnímu styku* (§ 202 TZ). Z dalších trestných činů spadajících do ostatních hlav trestního zákoníku je pak třeba zmínit ještě trestný čin *Poškození cizí věci*, jehož objektivní stránka spočívá ve zničení, poškození nebo učinění cizí věci neupotřebitelnou, čímž je způsobena na cizím majetku škoda nikoli nepatrná (§ 228 TZ).

Je nezbytné si uvědomit, že jednání spadající pod domácí násilí nemusí vždy nutně naplňovat skutkovou podstatu uvedenou v § 198 nebo § 199 TZ. Jednání násilné osoby může být např. kvalifikováno jako trestný čin ublížení na zdraví, a to v případě, kdy pachatel způsobí zranění, která mají za následek porušení normálních tělesných

nebo duševních funkcí oběti a znesnadňují, nikoli po krátkou dobu, obvyklý způsob života a vyžadují lékařské ošetření. Došlo-li však k ublížení na zdraví v důsledku týrání, jednání bude posouzeno podle § 199 TZ jakožto ustanovení, které je ve vztahu speciality k § 146 TZ.⁶³

Vedle výše zmíněné subsidiarity trestní represe existuje celá řada dalších faktorů, které výrazným způsobem omezují možnost aplikace trestního práva na konkrétní případy domácího násilí. Vezmeme-li v úvahu obvyklý cyklus domácího násilí, jak byl popsán v úvodní kapitole této práce, je patrné, že prvotní útoky, které jsou ze strany násilné osoby páchany, často nemají takovou intenzitu, aby bylo možné dané jednání klasifikovat jako trestný čin a dále tak postupovat podle pravidel obsažených v trestním řádu. V takových případech je nezbytné, aby svou roli splnily osoby, které se o páchaném násilí dozví, a v případě, kdy samy nebudou schopny pomoc zajistit, oběť směřovaly na instituce, které se pomocí obětem násilí ve své činnosti zabývají. V konkrétních případech ale k poskytnutí potřebné pomoci ze stran sousedů či příbuzných zpravidla nedochází, a to z důvodu obavy o vyvolání nepřiměřeně agresivní reakce ze strany pachatele násilí vůči jejich osobě. Konkrétně tato skutečnost vyplývá například z analýzy rozsudků, které se týkají trestného činu vraždy v kontextu domácího násilí, když v jednom z analyzovaných rozsudků v rámci shrnutí svědeckých výpovědí bylo uvedeno, že ač svědkyně slyšela ze sousedního bytu vedle pláče poškozené i nadávky, které jí obžalovaný adresoval, svému manželu zakázala do bytu jít z důvodu obavy „že by mu mohl obžalovaný také něco udělat.“⁶⁴ Obdobných případů lze najít mnoho. Ke zlepšení této situace tak musí především vést lepší informovanost osob o problematice domácího násilí, zejména pak o organizacích, na které je možné se v případě bytí i podezření na páchaní domácího násilí obrátit. Otázkou prevence se bude dále zabývat šestá kapitola této práce.

Pojem násilí není v českém právním řádu definován. Dle odborné literatury se násilím v trestním právu rozumí „*použití fyzické síly k působení na vůli člověka s cílem překonat kladený nebo očekávaný odpor anebo mu zamezit.*“⁶⁵ Trestní zákoník ve svém ustanovení § 119 rozšiřuje výklad pojmu spáchání trestného činu za užití násilí o situace,

⁶³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017. Student. s. 623.

⁶⁴ VOŇKOVÁ, Jiřina a David OPLATEK. *Vraždy v kontextu domácího násilí*. Praha: proFem, 2015. s. 41.

⁶⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017. Student. s. 829.

kdy pachatel uvedl osobu, na které je čin spáchán, do stavu bezbrannosti lstí. Toto ustanovení se tedy nevztahuje na trestné činy, u kterých je násilí jejich účinkem, ale pouze na trestné činy, u nichž je násilí pouhým prostředkem k dosažení jiného cíle.⁶⁶

Teorie rozlišuje dvě základní formy násilí, a to (i) násilí ve formě vis absoluta, tedy takové násilí, které zcela vylučuje projev vůle oběti (např. situace, kdy je osoba svázána), a (ii) násilí ve formě vis compulsiva, jehož důsledkem není vůle oběti zcela potlačena, ale které působí na psychiku oběti s cílem, aby se oběť podvolila nátlaku a konala tak, jak si násilná osoba přeje.⁶⁷ Nátlak, který je na oběť vytvářen, je často doprovázen fyzickým násilím (např. bití psa, k němuž má oběť blízký vztah, či fyzické násilí vůči dětem oběti), proto je schopnost oběti nátlaku nepodlehnout značně omezena.⁶⁸

3.2.1. Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí

Trestněprávní postih jednání souvisejícího s domácím násilím byl možný ještě před zavedením trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí, když původní trestní zákon obsahoval skutkové podstaty trestných činů jako maření výkonu úředního rozhodnutí, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci, zanedbání povinné výživy, týrání svěřené osoby, ohrožování mravní výchovy mládeže, ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, znásilnění, soulož mezi příbuznými, poškozování cizí věci apod.

Roku 2003 vypracovala subkomise rekodifikační komise Ministerstva spravedlnosti pro trestné činy proti životu a zdraví, svobodě a lidské důstojnosti návrh, v jehož rámci vyjádřila potřebu upravit skutkovou podstatu trestného činu, který by kriminalizoval problematiku násilí v rodinách. Navržená skutková podstata měla postihovat celou řadu situací, které lze pod domácí násilí podřadit počínaje způsobením újmy na zdraví, přes soustavné týrání osoby, zneužití osoby starší 18 let k pohlavnímu styku, omezování osobní svobody, vyhrožování usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou, neoprávněné vniknutí do domu nebo bytu jiného nebo společně

⁶⁶ ŠÁMAL, Pavel. § 119 [Spáchání trestného činu násilím]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník* (EVK). 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1305.

⁶⁷ Tamtéž.

⁶⁸ HUŇKOVÁ, Markéta a Jiřina VOŇKOVÁ. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. Praha: Justiční akademie ČR, 2004, s. 37.

obývaného, až po zneužití tísně osoby nebo její závislosti. Jednání pachatele mělo být dle této skutkové podstaty posouzeno pouze, pokud by nešlo o trestný čin závažnější.⁶⁹

Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí je upraven v hlavě IV Trestné činy proti rodině a dětem, konkrétně pak v ustanovení § 199 TZ. Objektem tohoto trestného činu je zájem na ochraně společnosti před domácím násilím, přičemž chráněny jsou nejen osoby blízké, ale také ostatní osoby žijící ve společném obydlí.⁷⁰

Trestní zákoník vymezuje pojem osoby blízké ve výkladovém ustanovení § 125 TZ, v jehož rámci rovněž odděluje dvě základní kategorie osob blízkých. Do první skupiny osob patří příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, osvojenec, sourozenec, manžel a partner, přičemž u těchto osob je rozhodující pouze existence objektivního vztahu, citový vztah mezi nimi nemá vliv na posouzení jejich postavení. Za osoby blízké jsou dále považovány jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném, a to jen tehdy, kdyby újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Pro posouzení, zda konkrétní osoby jsou osobami blízkými ve smyslu § 125 odst. 2 trestního zákoníku, je tak rozhodující splnění dvou podmínek. Zaprvé zde musí existovat objektivní rodinný vztah, který není jedním ze vztahů, které spadají do kategorie první, nebo objektivní vztah, který je obdobný rodinnému, zadruhé zde musí nutně existovat určitý subjektivní vztah mezi těmito osobami, v jehož důsledku pak dané osoby vnímají újmu druhé osoby jako újmu vlastní. Má se za to, že osoby sešvagřené a osoby, které spolu trvale žijí, jsou osobami blízkými.⁷¹

Předmětem útoku je u TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí fyzická osoba, která s pachatelem žije ve společném obydlí. Daná fyzická osoba může být zároveň osobou blízkou pachateli.

V rámci předloženého návrhu zákona č. 91/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, bylo ze strany navrhovatelů pracováno s pojmem společné obydlí, zákonodárci však nakonec vyslovili při schvalování novely trestního zákona souhlas s pozměňovacím návrhem ústavněprávního výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, kterým došlo ke změně v označení navrhovaného trestného činu na „*Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě*“.

⁶⁹ RŮŽIČKA, Miroslav. Domácí násilí- impulsy ze zahraničních trestněprocesních úprav, návrhy de lege ferenda pro trestní právo. *Trestněprávní revue*. 2003(8), s. 223-227.

⁷⁰ ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada. § 199 [Týrání osoby žijící ve společném obydlí]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1939.

⁷¹ DRAŠTÍK, Antonín. § 125 [Osoba blízká]. In: SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

Trestní zákoník se vrátil v terminologii k původnímu návrhu novely trestního zákona, když trestný čin označil jako „*Týrání osoby žijící ve společném obydlí*“. Obydlí je široký pojem označující byt, dům nebo jiný prostor sloužící k bydlení (např. hotelový pokoj, ubytovna, vysokoškolská kolej, domov důchodců, výchovný ústav atd.), a to včetně příslušenství, které k němu náleží.⁷² Stěžejní pro účely aplikace § 199 TZ je přitom faktický stav prostor, které musí nutně sloužit k bydlení. Společné bydlení je nutné odlišit od pojmu společné domácnosti (pojem užívaný zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Zatímco v případě společné domácnosti je kladen důraz na to, že osoby společně hradí své náklady a hospodaří se svými příjmy, u společného obydlí je rozhodující skutečnost faktického spolubydlení osob. Ke vztahu těchto pojmů tak lze uzavřít, že širším pojmem je pojem společného obydlí, neboť existují případy, kdy osoby žijící ve společném obydlí zároveň nejsou společnou domácností ve smyslu OZ, příkladem může být společné obydlí rozvedených manželů, ve kterém každý z manželů hospodaří s vlastními finančními prostředky samostatně.⁷³

Nejvyšší soud ve svém rozhodnutí č.j. 8 Tdo 535/2018 ze dne 30. 5. 2018 uvedl, že ani okolnost, že poškozená opakovaně opouštěla obydlí, které sdílela s pachatelem, z důvodu jeho agresivního chování, a to tak, že odcházela ke svým rodičům, nevylučuje naplnění pojmu společného obydlí, které vyjadřuje, „*že osoby společně bydlí, tzn., že realizují své záležitosti, čímž je u nich dána specifická forma vzájemné závislosti založená na zvláštním vztahu.*“ Naplnění pojmu společného bydlení nebrání, že jedna z osob z bydlíště odchází za různými záležitostmi nebo společné bydlíště krátkodobě opustí a z důvodů tíživých okolností z něj odejde, jestliže se do něj opět krátkodobě vrací, a právě pro uvedený vzájemný vztah spočívající v uvedené závislosti ve společném bydlení pokračuje.“⁷⁴

Objektivní stránka trestného činu spočívá v tom, že pachatel týrá osobu, která s ním žije ve společném obydlí. Dle judikatury Nejvyššího soudu se týráním ve smyslu § 199 TZ rozumí *zlé nakládání s osobou blízkou nebo jinou osobou žijící s pachatelem ve společném obydlí, které se vyznačuje vyšším stupněm hrubosti a bezcitnosti a určitou trvalostí, které tato osoba pociťuje jako těžké příkoří, resp. psychické nebo i fyzické útrapy.*⁷⁵ Skutečnost, že u oběti nebyl znaleckým posudkem

⁷² ŠÁMALOVÁ, Milada. § 133 [Obydlí]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1392.

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2018, sp. zn. 8 Tdo 535/2018

⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 9. 2005, sp. zn. 3 Tdo 1160/2005

zjištěn syndrom oběti domácího násilí, nevyklučuje sama o sobě závěr, že poškozenému byly těžké útrapy pachatelem způsobeny. Posouzení, zda poškozený vnímá dané jednání jako těžké příkoří, je pak založeno na tom, jak by obdobné jednání obvykle vnímaly osoby, které mají běžné vlastnosti charakterizující jejich odolnost v sociálních vztazích.⁷⁶

Jednání, která spadají pod vymezený pojem týrání, je celá řada. Vedle bití, kopání, tahání za vlasy, pálení cigaretou, lze pod tento pojem řadit rovněž přivazování k předmětům, déletrvající neposkytování potravy, buzení týrané osoby v noci třesením, stahováním příkrývky nebo rozsvěcováním, bránění týrané osobě v pohybu po bytě či záměrné vystavování horku nebo chladu. Před Nejvyšším soudem byla řešena otázka, zda je neskrývaná nevěra jedním ze způsobů týrání poškozené osoby. Nejvyšší soud k tomu uzavřel, že „*nevěru nelze bez dalšího považovat za projev týrání, za určitých okolností však může být neskrývaná nevěra součástí týrání, pokud je ze strany poškozené osoby vnímána jako těžké psychické příkoří a pokud pachatel tuto nevěru používá jako prostředek k ponížení takové osoby.*“⁷⁷ Trvalost je pak posuzována v závislosti na intenzitě zlého nakládání, přičemž není vyžadováno, aby bylo takové jednání soustavné nebo déletrvající. Pachatel může své útoky směřovat jak vůči osobě, která s ním žije ve společném obydlí, tak i proti věci.⁷⁸

Po určitou dobu panovala nejistota ohledně otázky, zda je trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí trestným činem pokračujícím nebo trvajícím. Nejvyšší soud v období let 2007 až 2010 rozhodoval v otázce charakteru tohoto trestného činu nekonzistentně a ke sjednocení došlo až ke konci roku 2014, kdy bylo vydáno usnesení Nejvyššího soudu č.j. 15 Tdo 887/2014-I.-101, v jehož rámci postoupil senát 6 Tdo věc velkému senátu Nejvyššího soudu, který se ztotožnil s názorem, že trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí je trestným činem trvajícím, jehož povaha spočívá v tom, že pachatel vyvolá protiprávní stav, který následně udržuje. Nejvyšší soud své stanovisko odůvodnil jednak gramatickým výkladem zákonného ustanovení § 199 TZ, dále pak samotným charakterem jednání spadajícího pod pojem týrání. Týrání pak představuje, dle názoru Nejvyššího soudu, vyvolání a udržení stavu, který v týrané

⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2018, sp. zn. 7 Tdo 40/2018

⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2013, sp. zn. 11 Tdo 1289/2013

⁷⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. Praha: Leges, 2017. Student. s. 623.

osobě vyvolává negativní pocity a obavy, byť takový stav může vzniknout právě v důsledku dílčích jednání, které tento stav udržují nebo prodlužují.⁷⁹

Použití vyšší trestní sazby je v případě trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí podmíněno následujícími okolnostmi:

- čin byl spáchán zvláště surovým nebo trýznivým způsobem (§ 199 odst. 2 písm. a) TZ),
- byla-li způsobena takovým činem těžká újma na zdraví (§ 199 odst. 2 písm. b) TZ),
- je-li čin spáchán nejméně na dvou osobách (§ 199 odst. 2 písm. c) TZ),
- je-li čin páchan po delší dobu (§ 199 odst. 2 písm. d) TZ),
- byla-li trestným činem způsobena těžká újma na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt (§ 199 odst. 3 TZ).

Nejvyšší soud ve svém usnesení sp. zn. 8 Tdo 1417/2016 ze dne 14. 12. 2016 vyložil, že pro naplnění kvalifikačního znaku páchaní činu po delší dobu ve smyslu § 199 odst. 2 písm. d) TZ, je nutné, aby se doba trvání pohybovala řádově v měsících, a to s ohledem na skutečnost, že pro samotný trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí v základní skutkové podstatě, je charakteristická určitá dlouhodobost. Platí přitom, že potřebná délka trvání činu závisí na intenzitě zlého nakládání. Pro naplnění znaku páchaní činu po delší dobu je v případě méně intenzivního zlého nakládání potřebná delší doba, než by postačovala v případě týrání intenzivnější povahy.⁸⁰

3.2.2. Trestný čin týrání svěřené osoby

Trestný čin týrání svěřené osoby je upraven v hlavě IV *Trestné činy proti rodině a dětem*, konkrétně v § 198 TZ. Objektem tohoto trestného činu je zájem společnosti na ochraně osob, které jsou v péči nebo ve výchově jiných osob, ať už je tomu tak z důvodu nízkého nebo naopak vysokého věku, zdravotních či sociálních překážek nebo jiného důvodu. Prostřednictvím tohoto ustanovení má být zejména kriminalizováno jednání, které spočívá v jiném než řádném výkonu rodičovské odpovědnosti, která náleží oběma rodičům a v případě osvojeného dítěte pak osvojitelům, pokud dále naplňují znaky uvedené ve skutkové podstatě tohoto trestného činu.

⁷⁹ Usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 15 Tdo 887/2014

⁸⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1417/2016

Rodičovská odpovědnost je souborem práv a povinností rodiče, které spočívají v péči o dítě, zejména v oblasti jeho zdraví, tělesného, citového, rozumového a mravního vývoje, zároveň je základní povinností rodiče dítě chránit, a to na všech místech, kde může být zasahováno do jeho práv a dítě se samo nemůže ochrany dovolávat. Rodičovská odpovědnost končí okamžikem, kdy dítě nabyde plné svéprávnosti, k čemuž dochází zpravidla dosažením zletilosti. Plnou svéprávnost je možné nabýt rovněž uzavřením manželství nebo přiznáním svéprávnosti soudem.⁸¹ Zákonné ustanovení však dopadá rovněž na situace, kdy je zletilá osoba z výše uvedených důvodů odkázána na péči jiné osoby, která je povinna jí takovou péči poskytnout, ať už jde o vzájemnou vyživovací povinnost mezi manžely, předky a potomky nebo rodiči a dětmi, nebo o situace, kdy k převzetí péče o osobu došlo na základě smlouvy či konkludentního jednání.⁸²

Předmětem útoku je u trestného činu týrání svěřené osoby fyzická osoba, která byla svěřena do péče pachatele. Tato osoba může být osobou mladší 18 let, tj. dítětem ve smyslu § 126 TZ, nebo osobou zletilou, která je odkázána na péči jiných osob, přičemž rozhodující je faktický stav této osoby, nikoli skutečnost, zda byla tato osoba omezena ve své svéprávnosti soudem či nikoli.⁸³

Péčí a výchovou se rozumí jakákoli výchova nebo péče, která může být zajišťována na základě právního důvodu trvale nebo na přechodnou dobu, přičemž právním důvodem může být platná právní úprava, úřední rozhodnutí (např. rozhodnutí soudu o jmenování opatrovníka nebo poručníka), smlouva (např. o umístění dítěte na tělovýchovný kurz), případně konkludentní jednání (např. zajištění péče pro nemocného člena rodiny).⁸⁴ Pro účely naplnění skutkové podstaty trestného činu týrání svěřené osoby pak není nutný akt, který výslovně stanoví, že určitá osoba byla svěřena do péče nebo výchovy násilné osoby. Nejvyšší soud v konkrétním případě souhlasil se závěrem soudů nižších instancí, které uznaly pachatele vinným z tohoto trestného činu v situaci, kdy pachatel byl druhem matky nezletilých dětí, který spolu

⁸¹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. §858 [Vymezení rodičovské odpovědnosti]. In: DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2014. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

⁸² DURDÍK, Tomáš. §198 [Týrání svěřené osoby]. In: SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

⁸³ ŠÁMAL, Pavel, ŠÁMALOVÁ, Milada. § 198 [Týrání svěřené osoby]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1933.

⁸⁴ Tamtéž.

s ní a dětmi sdílel domácnost, přičemž zde neexistovala žádná dohoda mezi matkou a pachatelem o tom, že by měl pachatel zajistit péči a výchovu jejích dětí.⁸⁵

Nejvyšší soud konstatoval, že pro vztah péče je charakteristická jeho určitá stabilita, k naplnění skutkové podstaty přitom může dojít i v případě, kdy týraná osoba není ve výlučné péči pachatele. V tomto konkrétním případě byla matce pachatele diagnostikována Alzheimerova choroba, která výrazně ovlivnila schopnost matky reagovat na agresivní jednání svého syna, ke kterému docházelo v rámci téměř každodenních návštěv v léčebném zařízení, v němž byla umístěna. K námitce obviněného, že neměl matku ve výlučné péči, proto nemohl spáchat ani trestný čin týrání svěřené osoby, soud uvedl, že ze zjištěných okolností vyplývá, že poškozená byla v péči obviněného, třebaže se nejednalo o péči výlučnou. V situaci, kdy pachatel za matkou každodenně docházel a u ní pobýval asi čtyři hodiny denně, s tím, že si osobní péči o matku u personálu léčebného zařízení vyžadoval, soud uzavřel, že ani hospitalizace nevyklučuje závěr, že by obviněný o matku pečoval a mohl se tedy dopustit TČ uvedeného v § 198 TZ.⁸⁶

Objektivní stránka tohoto trestného činu spočívá v týrání osoby, která je v péči nebo výchově pachatele. O problematice vymezení pojmu týrání osoby bylo pojednáno v předchozí části.

V souvislosti s přiměřeností výchovných prostředků u dětí je často zmiňována otázka tělesných trestů. Touto otázkou se zabýval i Nejvyšší soud v rozhodnutí č.j. 8 Tdo 1168/2012-23, v jehož rámci posuzoval situaci, kdy matka ve dvou případech potrestala svého nezletilého syna, a to tak, že jej bila vařečkou po těle, což vedlo ke vzniku krevních podlitin. Soud prvního stupně na základě tohoto skutkového stavu uznal obviněnou vinnou z přečinu týrání svěřené osoby podle § 198 odst. 1 TZ a byl jí uložen trest odnětí svobody v trvání jednoho roku, jehož výkon byl podmíněně odložen na zkušební dobu tři let a zároveň jí uložil přiměřené omezení v podobě povinnosti podrobit se programům psychologického poradenství. Odvolací soud takové rozhodnutí potvrdil. Nejvyšší soud oproti tomu nesouhlasil s posouzením daného jednání jako trestného činu týrání svěřené osoby, když mj. připomněl zásadu trestní represe, na níž je trestní zákoník postaven, a zároveň zohlednil postup obviněné, která před i po incidentu vyhledala s nezletilým synem odbornou péči, spolupracovala se školou a pravidelně spolu se svým synem

⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2006, sp. zn. 7 Tdo 870/2006

⁸⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1459/2012

navštěvovala dětskou lékařku. Nejvyšší soud tak dospěl k názoru, že dané jednání nelze i vzhledem k uvedeným okolnostem považovat za trestný čin.⁸⁷

Osoba, která se hodnověrným způsobem dozví, že jiný připravuje nebo páchá trestný čin týrání svěřené osoby dle § 198 TZ a jeho spáchání nepřekazí, se dopustí trestného činu nepřekažení trestného činu. Mezi uvedenými trestnými činy, jejichž nepřekažení zakládá trestní odpovědnost, figurují mimo trestného činu týrání svěřené osoby také trestné činy, které mohou být v souvislosti s domácím násilím páčány, jako TČ vraždy (§ 140 TZ), TČ těžkého ublížení na zdraví (§ 145 TZ), TČ znásilnění (§ 185 TZ) a TČ pohlavního zneužití (§ 187 TZ). Trestnost nepřekažení trestného činu nenastává v případech, kdy by osoba, která trestný čin nepřekazila, nemohla trestný čin překazit bez značných nesnází, nebo by sebe či osobu blízkou uvedla v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání (§ 367 odst. 2 TZ).

Okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby jsou shodné jako v případě trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí.

3.2.3. Trestný čin vraždy v kontextu domácího násilí

Objektem trestného činu vraždy upraveného v § 140 TZ je lidský život, jakožto nejvýznamnější hodnota, která je hodna ochrany v rámci trestního práva. Lidský život je chráněn od počátku porodu, tj. od okamžiku, kdy lidský plod začne opouštět tělo matky. Smrtí se pak rozumí okamžik, kdy je obnovení životních funkcí nenávratně vyloučeno (R 16/1986). Z hlediska míry úmyslu ve vztahu ke způsobenému následku je třeba rozlišovat vraždu prostou (§ 140 odst. 1 TZ), vraždu s rozmyslem a vraždu po předchozím uvážení (§ 140 odst. 2 TZ). Jedná-li pachatel v silném rozrušení ze strachu, úleku, zmatku nebo jiného omluvitelného hnutí mysli anebo v důsledku předchozího zavrženíhodného jednání poškozeného, naplňuje toto jednání znaky privilegované skutkové podstaty zabití dle § 141 TZ.

Kriminální agresi je možné dělit na agresi afektivní a agresi instrumentální. Afektivní agrese má původ v afektu, kterým se rozumí „*silný, bouřlivě a krátce probíhající citový stav (např. hněv, radost, zděšení), zpravidla provázený vegetativními reakcemi (např. zrudnutí, pocení, bušení srdce atd.), mimickými projevy*

⁸⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1168/2012

nebo zvláštnostmi hlasového projevu a gestikulace.“⁸⁸ Afekt ovlivňuje především motivaci pachatele, když jsou z jeho strany upřednostněny pohnutky, které souvisí s původem afektu, oproti pohnutkám ostatním. Ve svém konečném důsledku tak dochází ke změnám priorit pachatele, jehož primární zájem upozaduje obavu z trestněprávních následků daného chování.⁸⁹ Naopak agrese instrumentální, někdy též označovaná jako agrese chladná, je vnímána jako „vedlejší produkt“, který vzniká v souvislosti s plněním jiných cílů, než je násilí.⁹⁰ Od afektivní agrese se liší především v tom, že jednání „chladného agresora“ je předem plánované.

Typologie vražd, vytvořená zejména pro potřeby kriminalistiky, rozeznává čtyři základní typy úmyslného usmrcení: (i) vraždy jako kriminální podnikání, (ii) vraždy sexuální, (iii) vraždy ze skupinových důvodů a (iv) vraždy z osobních důvodů.⁹¹ Vraždy, které jsou páchany v souvislosti s domácím násilím, spadají do poslední z těchto kategorií. Obětí takto páchaných vražd jsou zpravidla manželé, partneři nebo partnerky, rodiče či děti. To ostatně koresponduje s tím, v jakých rodinných vztazích je domácí násilí ze strany agresivní osoby pácháno. Pachatel se ke spáchání vraždy zpravidla uchyluje v důsledku dlouhodobého konfliktu, který v rámci vztahu vzniká, a jehož předmětem jsou skutečnosti, které „významně ohrožují životně důležité hodnoty pachatele.“⁹²

Zpráva OSN z roku 2018, která se zabývá otázkou genderově podmíněných vražd⁹³, uvádí, že zatímco většina mužských obětí je zavražděna neznámými osobami, ženy jsou častěji zavražděny osobou, kterou znají, přičemž případy, kdy jsou pachateli vraždy partneři nebo členové rodiny tvoří v celosvětovém měřítku 58 % ze všech nahlášených případů vražd žen. Zpráva dále uvádí, že jedna z pěti vražd na globální úrovni je spáchána partnerem nebo členem rodiny, přičemž ženy a dívky představují většinu obětí. Pokud jde o vraždy obecně, byl v 80 % nahlášených případů obětí muž, v případě vražd spáchaných partnerem či členem rodiny oběti byl muž obětí ve 36 % nahlášených případech, u 18 % nahlášených případů byl pak muž obětí v situaci, kdy byl

⁸⁸ HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2009, **2009**(10), 53-66. ISSN 1210-6348.

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). s. 269.

⁹¹ VOŇKOVÁ, Jiřina a David OPLATEK. *Vraždy v kontextu domácího násilí*. Praha: proFem, 2015. s. 11.

⁹² Tamtéž.

⁹³ UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. *GLOBAL STUDY ON HOMICIDE: Gender-related killing of women and girls* [online]. Vienna, 2018 [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/GSH2018/GSH18_Gender-related_killing_of_women_and_girls.pdf

pachatelem pouze partner oběti. Z těchto čísel je patrné, že jsou to právě ženy, které jsou typickými oběťmi vražd páchaných v kontextu domácího násilí, ač je nutné zdůraznit, že k vraždám, které spáchají partneři oběti, nemusí samozřejmě docházet pouze v souvislosti s domácím násilím. V roce 2016 byla v České republice míra 0,7 zavražděných žen na 100 000 žen ve společnosti, přičemž v případě vražd v rámci rodiny byla míra 0,5 zavražděných žen na 100 000 žen ve společnosti, partnerem pak bylo zavražděno 0,3 zavražděných žen na 100 000 žen ve společnosti. Nejvyšších čísel v rámci Evropy dosáhla Litva, kde míra zavražděných žen na 100 000 žen ve společnosti činí 2,9.

Zvláštní skupinu pachatelů vražd v kontextu domácího násilí tvoří ženy, pro které je specifické, že tento trestný čin páchají pod vlivem strachu z agresivní osoby, když se samy nacházejí v bezprostředním ohrožení života.⁹⁴

Souběh trestného činu vraždy s trestným činem týrání osoby žijící ve společném obydlí je možný. V případě, kdy je smrt oběti způsobena z nedbalosti jakožto následek trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí, je toto jednání posouzeno dle § 199 TZ. Úmyslné usmrcení týrané osoby je však nutné posoudit právě jako souběh těchto trestných činů, když opačný postup by dostatečně nereflekoval povahu trestného činu⁹⁵ a takové právní hodnocení je navíc v souladu s ustálenou judikaturou Nejvyššího soudu ČR, která stojí na zásadě, že každý skutek má být zásadně posouzen podle všech zákonných ustanovení, která na něj dopadají, pokud není jednočinný souběh vyloučen z důvodu speciality trestných činů, které by měly být spáchány v souběhu, jejich subsidiarity nebo faktické konzumpce.

Otázkou faktické konzumpce se zabýval Nejvyšší soud v rozhodnutí 3 Tdo 391/2011 ze dne 20. dubna 2011, v jehož rámci nastínil možnosti, za kterých může být trestný čin ublížení na zdraví konzumován trestným činem týrání osoby žijící ve společném obydlí (tehdy ještě TČ týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě), když uvedl, že „pokud má jednání pachatele za následek ublížení na zdraví, jak je v praxi obvyklé, jde zpravidla o vedlejší a méně významný následek hlavní trestné činnosti spočívající v týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě.“⁹⁶ Současně však k tomu uvedl, že vedlo-li týrání takové osoby ke způsobení smrti, je to

⁹⁴ VOŇKOVÁ, Jiřina a David OPLATEK. *Vraždy v kontextu domácího násilí*. Praha: proFem, 2015. s. 32.

⁹⁵ Tamtéž, s. 37.

⁹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2011, sp. zn. 3 Tdo 391/2011

třeba vyjádřit právě souběhem těchto trestných činů a faktická konzumpce v takovém případě nepřichází v úvahu.⁹⁷

V rozhodovací praxi soudů je rovněž při posuzování sbíhajících se trestných činů zohledněn aspekt ochrany mladistvých před chováním ohrožujícím jejich mravní vývoj. Je tomu tak především v případech, kdy je násilným jednáním ze strany pachatele domácího násilí případně fatálním jednáním v podobě trestného činu vraždy, zasaženo do výchovy dítěte ve smyslu § 201 TZ.

3.2.4. Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti v kontextu domácího násilí

Sexuální násilí, jakožto jeden z druhů domácího násilí, je pro jeho četný výskyt předmětem pozornosti nejen na národní, ale i na evropské, resp. mezinárodní úrovni. Statistik, které byly o problematice sexuálního násilí zpracovány, je celá řada, nicméně údaje v nich obsažené se často liší. Je tomu tak jednak proto, že jednotliví zpracovatelé vnímají vymezení pojmu sexuální násilí odlišně, dále proto, že pro násilnou kriminalitu v sexuální oblasti je typická vysoká míra latence. Statistické výsledky celosvětových výzkumů jsou pak ovlivněny rozdíly v jednotlivých kulturách a také tím, jak jsou obyvatelé jednotlivých zemí ochotni své zkušenosti sdílet.⁹⁸ Zejména v mezinárodních šetřeních Světové zdravotnické organizace (WHO), které mají za cíl popsat problematiku sexuálního násilí v celosvětovém měřítku, je stěžejní vyrovnat se s rozdíly v tom, jaké jednání je v jednotlivých státech považováno za nepřipustné. Problematické je rovněž to, že naprostá většina prováděných výzkumů je zaměřena pouze na sexuální násilí, jehož obětí jsou ženy či dívky.

Závažnost sexuálního násilí se projevuje nejen v samotném aktu násilného jednání, v jehož rámci je zasaženo do důstojnosti oběti, ale i v následcích, které jsou takovým jednáním zpravidla způsobeny. Zpráva Světové zdravotnické organizace, která se problematikou násilí v sexuální oblasti zabývá, uvádí, že *„vedle toho, že pácháním sexuálního násilí dochází k porušení lidských práv žen na důstojnost, má takové jednání negativní dopad rovněž v oblasti fyzického zdraví, sexuality, reprodukční funkce,*

⁹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2011, sp. zn. 3 Tdo 391/2011

⁹⁸ KUTÁLKOVÁ, Petra a Eubica KOBOVÁ, ed. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In Iustitia, 2014. s. 19.

*emocionalita, psychického a sociálního života oběti a její rodiny.*⁹⁹ U osob, na kterých bylo násilné jednání v sexuální oblasti páčáno, se mohou projevat i střednědobé nebo dlouhodobé zdravotní následky jako např. fyzická zranění, nechtěné těhotenství a s tím související problematika jeho umělého přerušování, sexuálně přenosné choroby, deprese atd.¹⁰⁰

Všechny výše uvedené následky pak mohou nastat nejen u samotných obětí násilí, ale i u osob, které jsou agresi vystaveny (nejčastěji půjde o potomky). Z průzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci prováděného na vybraném vzorku žen ubytovaných v azylových zařízeních z důvodu partnerského násilí vyplynulo, že svědky špatného zacházení ze strany partnera jejich matky bylo celkem 93,9 % dětí, z toho 33,6 % dětí bylo svědky násilného jednání téměř vždy, když bylo páčáno.¹⁰¹

Všeobecná představa společnosti o tom, za jakých podmínek je trestný čin znásilnění obvykle páčán, ve skutečnosti neodpovídá výsledkům statistik. Zatímco většina společnosti má za to, že typickým pachatelem znásilnění je osoba, kterou oběť nezná (v průzkumu prováděném Agenturou Focus pro Amnesty International ČR v roce 2015 tento názor vyjádřilo 55 % respondentů), ve skutečnosti převažují případy, kdy tuto trestnou činnost spáchají osoby, které oběť zná, ať už jde o případy, kdy se znají pouze okrajově, či případy, kdy je mezi obětí a pachatelem vztah blízký.¹⁰² Institut pro kriminologii a sociální prevenci v rámci svého projektu *Násilná sexuální kriminalita v ČR se zaměřením na její aktuální formy, na zvyšování účinnosti odhalování a postihu jejích pachatelů a na možnosti ochrany společnosti před sexuálně motivovaným násilím* došel k závěrům, že pachatelem znásilnění je pouze v necelých 31 % osoba zcela neznámá. Oproti tomu případy, kdy byla pachatelem osoba známá, představují 52,5 % všech případů znásilnění. V rámci studie byla vymezena rovněž zvláštní skupina

⁹⁹ World Health Organization and London School of Hygiene and Tropical Medicine. *Preventing intimate partner and sexual violence against women: taking action and generating evidence*. Geneva: World Health Organization, 2010. s. 3. Dostupné z: https://www.who.int/violence_injury_prevention/publications/violence/9789241564007_eng.pdf

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 44.

¹⁰² *Nosí minisukně? O znásilnění si koledovala, myslí si třetina Čechů* [online]. [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/news/1418/nosi-minisukne-o-znasilneni-si-koledovala-mysli-si-tretina-cechu>

pachatelů, kteří s obětí byli ve velmi blízkém vztahu. Tato skupina pak představovala 19,3 % všech pachatelů.¹⁰³

Z průzkumu Agentury Evropské unie pro základní práva, který proběhl na úrovni Evropské unie, vyplynulo, že každá desátá žena od svých patnácti let věku zažila některou z forem sexuálního násilí, přičemž každá dvacátá žena se stala od svých patnácti let obětí znásilnění. Alarmující je pak skutečnost, že necelá třetina z respondentek, které uvedly, že byly ze strany svého aktuálního partnera znásilněny, současně sdělila, že byla partnerem znásilněna více než šestkrát.¹⁰⁴

Míra latence tohoto druhu násilné kriminality je vysoká. Obecně se uvádí, že pouze 3-8 % znásilnění je na policii oznámeno, přičemž platí, že v případech, kdy je pachatelem partner oběti, je latence ještě vyšší. Statistika kriminality Policie ČR za rok 2018 uvádí jako celkový počet nahlášených případů znásilnění 651, přičemž míra objasněnosti činí 67,4 %. V České republice je dle výše zmíněného výzkumu provedeného pro Amnesty International ročně odsouzeno za tento trestný čin asi 150 pachatelů ročně, což představuje cca 2 % všech pachatelů.¹⁰⁵

Trestný čin znásilnění je považován za jeden z nejbrutálnějších trestných činů, jehož následky často trvají celý život. Objektem tohoto trestného činu je právo na svobodné rozhodování o pohlavním životě. Předmětem útoku pak může být kterýkoli člověk. Je-li trestný čin spáchán na osobě mladší 18 let, jedná se o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby.¹⁰⁶

Pro trestný čin znásilnění je typické dvojí jednání – násilné jednání a pohlavní styk. K tomu, aby byl čin dokonán, je vyžadováno, aby pachatel dosáhl pohlavního styku¹⁰⁷, přičemž za pohlavní styk je považován jakýkoli způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby. S ohledem na znění § 185 odst. 2 TZ se pak za pohlavní styk ve smyslu § 185 odst. 1 považuje jednání jako osahávání prsou, genitálií či jejich vzájemné tření, erotické masáže atd. Pohlavní styk může být proveden aktivním i pasivním jednáním

¹⁰³ BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR - trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 140.

¹⁰⁴ *Násilí na ženách: Průzkum napříč EU: Stručně o výsledcích*. Lucembursko: Úřad pro publikace Evropské unie, 2014. s. 9. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_cs.pdf

¹⁰⁵ *Nosí minisukně? O znásilnění si koledovala, myslí si třetina Čechů* [online]. [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/news/1418/nosi-minisukne-o-znasilneni-si-koledovala-mysli-si-tretina-cechu>

¹⁰⁶ § 185 odst. 2, písm. b) TZ

¹⁰⁷ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 2012, sp. zn. 3 Tdo 345/2012

pachatele.¹⁰⁸ Od pohlavního styku ve smyslu § 185 TZ je třeba odlišit jednání, která naplňují znaky trestného činu sexuálního nátlaku (§ 186 odst. 1 TZ). Jednání spočívající v donucení oběti k pohlavnímu sebeukájení nebo obnažování, tak není možné posuzovat jako trestný čin znásilnění.

Objektivní stránka trestného činu znásilnění spočívá alternativně v tom, že pachatel násilím, pohrůzkou násilí nebo pohrůzkou jiné těžké újmy donutí jiného k pohlavnímu styku, nebo k takovému činu využije bezbrannosti jiného (srov. § 185 odst. 1 TZ). Kvalifikovaná skutková podstata obsažená v odstavci 2 zákonného ustanovení zahrnuje jednání, které spočívá ve znásilnění spáchaném formou soulože nebo formou jiného pohlavního styku provedeného způsobem srovnatelným se souloží, typicky se jedná o anální či orální sex nebo zasouvání prstů či jiných předmětů do ženského pohlavního ústrojí, a to zejména pokud napodobují pohyby pohlavního údu ve vagíně ženy. Dle Nejvyššího soudu je pak za jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží považován styk, při jehož realizaci dochází ke srovnatelné stimulaci s tou, jaká nastává u soulože.¹⁰⁹ Souloží se pak rozumí byť jen částečné spojení pohlavních orgánů muže a ženy.

Jednočinný souběh trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí ve smyslu § 199 TZ a trestného činu znásilnění dle § 185 TZ je možný. Nejvyšší soud navíc ve věci vedené pod sp. zn. 3 Tdo 737/2013 rozhodl, že tyto trestné činy mohou být spáchaný rovněž v souběhu s trestným činem ohrožování mravní výchovy mládeže ve smyslu § 217 tr. zákona. Jednalo se o případ, kdy pachatel dlouhodobě páchal sexuální násilí na dívce ve věku 15 let, která byla zároveň jeho neteří, když dívku přes její odpor nutil k pohlavnímu styku a soulož byla mezi nimi opakovaně vykonána, a to v bytě sestry pachatele, kde mu bylo umožněno bydlet. Vzhledem ke způsobu, jakým pachatel s poškozenou jednal, a postavení, ve kterém se ve vztahu k poškozené nacházel, soud dospěl k názoru, že pachatel zasáhl do dospívání a psychosexuálního vývoje poškozené a negativně tak ovlivnil její životní hodnoty, čímž došlo mj. k naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu ohrožování mravní výchovy mládeže.

Mezi trestné činy obsažené v hlavě třetí trestního zákoníku, které mají nebo mohou mít spojitost s domácím násilím, se vedle již zmíněného znásilnění řadí

¹⁰⁸ FREMR, Robert. §185 [Znásilnění]. In: SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

¹⁰⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1288/2016

rovněž trestné činy sexuálního nátlaku (§ 186 TZ), pohlavního zneužití (§ 187 TZ) a soulože mezi příbuznými (§ 188 TZ).

3.2.5. Trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání v kontextu domácího násilí

Trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání je v trestním zákoníku upraven v ustanovení § 337 spadajícího do hlavy desáté zvláštní části TZ *Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných*, dílu 4 *Jiná rušení činnosti orgánu veřejné moci*.

Objektem tohoto trestného činu je zájem na řádném výkonu jednak rozhodnutí vydaných orgány veřejné moci, tedy soudů a jiných orgánů veřejné moci, jakož i vykázání, které se svou povahou řadí mezi opatření, nikoli rozhodnutí.¹¹⁰

Ke kriminalizaci jednání spočívajícího v závažném nebo opakovaném jednání, jehož podstatou je neplnění povinností, které byly dané osobě uloženy policejním orgánem v rámci institutu vykázání násilné osoby, nebo soudem při rozhodování o předběžném opatření, došlo změnou trestního zákona v důsledku přijetí zákona č. 135/2006 Sb., zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti domácího násilí. Účinnosti tato změna trestního zákona nabyla 1. 1. 2009. Hlavním důvodem přijetí této úpravy byla snaha o posílení smyslu institutu vykázání a institutu předběžného opatření.¹¹¹ Trestněprávní postižitelnost takového jednání, která představuje způsob zajištění respektování v § 337 TZ uvedených institutů, pak nastupuje ve smyslu zásady subsidiarity trestní represe pouze v těch nejzávažnějších či opakovaných formách maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání. Takto vymezená skutková podstata byla převzata do současného trestního zákoníku, konkrétně do jeho ustanovení § 337 odst. 2. Nedosáhne-li jednání takové intenzity a naplní-li současně podmínky stanovené zákonem o některých přestupcích, může být dané jednání předmětem řízení o přestupcích.

Jednání naplňující skutkovou podstatu tohoto trestného činu spočívá tedy v závažném nebo opakovaném jednání pachatele, aby zmařil vykázání provedené podle jiného právního předpisu (zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky) nebo rozhodnutí o předběžném opatření soudu, kterým se ukládá dočasně opustit

¹¹⁰ RŮŽIČKA, Miroslav. § 337 [Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání]. In: SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

¹¹¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 135/2006 Sb., zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti domácího násilí

společné obydlí a jeho bezprostřední okolí a zdržet se vstupu do něj nebo povinnost zdržet se styku s navrhovatelem a navazování kontaktů s ním.¹¹² Předběžným opatřením soudu ve smyslu tohoto ustanovení je pouze předběžné opatření podle § 400 až § 414 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, nikoli předběžné opatření dle § 88b a násl. trestního řádu.¹¹³ Blíže viz. kapitola 4.2 této práce.

Mařením se pak rozumí jednání, v jehož důsledku rozhodnutí, které má být vykonáno, nelze v dané době vůbec vykonat, nebo jeho výkon lze provést pouze se značnými obtížemi.¹¹⁴

Aby bylo možné považovat jednání směřující ke zmaření vykázání nebo rozhodnutí soudu za závažné, musí takové jednání představovat významný zásah do samotné podstaty účelu těchto institutů, kterým je ochrana před útoky směřující proti životu, zdraví, svobodě a lidské důstojnosti, nebo před takovým jednáním, které dané hodnoty ohrožuje. V případě méně závažného jednání je pro naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu nezbytné, aby bylo opakované a zároveň taktéž zasahovalo do účelu institutů.¹¹⁵

K naplnění subjektivní stránky trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 odst. 2 TZ je vyžadován úmysl. Nejvyšší soud v souvislosti s tím deklaroval, že k naplnění subjektivní stránky je nutné, aby pachatel o existenci rozhodnutí věděl, byl seznámen s jeho obsahem a s povinnostmi, které mu jsou takovým rozhodnutím uloženy, a i přesto se dopustil jednání, které toto rozhodnutí maří. K seznámení se s rozhodnutím o nařízení předběžného opatření pak postačí, je-li provedeno neformálním způsobem, pokud není pochyb o znalosti jeho obsahu.¹¹⁶

¹¹² § 337 odst. 2 TZ

¹¹³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2019, sp. zn. 4 Tz 13/2019

¹¹⁴ RŮŽIČKA, Miroslav. § 337 [Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání]. In: SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

¹¹⁵ Tamtéž.

¹¹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 5. 2013, sp. zn. 11 Tdo 353/2013

3.2.6. Trestný čin nebezpečného pronásledování

Trestný čin nebezpečného pronásledování ve smyslu § 354 TZ úzce souvisí s problematikou domácího násilí. Odborná literatura uvádí, že „více než 2/3 případů pronásledování jsou pokračováním násilí ve vztahu dvou blízkých osob.“¹¹⁷

Před nabytím účinnosti zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, byla právní úprava související s problematikou nebezpečného pronásledování značně roztržštěná a pro praxi neefektivní. Z tohoto důvodu došlo ke kriminalizaci daného chování, skutková podstata trestného činu nebezpečného pronásledování byla v rámci struktury trestního zákoníku zařazena do hlavy desáté, díl 5 *Trestné činy narušující soužití lidí*.

Pro nebezpečné pronásledování je používán rovněž pojem „*stalking*“, který se objevil poprvé v 90. letech 20. století v USA a byl původně užíván v souvislosti se stopováním lovné zvěře. Charakteristickými znaky nebezpečného pronásledování je opakované a dlouhodobé obtěžování obětí, ke kterému dochází v důsledku obsesivní fixace pachatele na osobu oběti.¹¹⁸ Počátek zájmu o problematiku nebezpečného pronásledování je spojován s případy pronásledování veřejně známých osobností, postupem času však bylo zjištěno, že se obětí tohoto typu jednání stávají i běžní lidé. Jedním z typů vztahů mezi obětí a pachatelem, u nichž se pronásledování objevuje nejčastěji, jsou vztahy osobní, kam spadají vedle sousedských vztahů také vztahy milenecké a partnerské.¹¹⁹

Nebezpečné pronásledování může mít mnoho podob, od těch nejméně závažných ve formě psaní dopisů, emailových zpráv, posílání SMS, kontaktování přes sociální sítě, telefonické kontaktování, až po vyhrožování, fyzické napadání či poškozování věcí.¹²⁰ V případech zneužívání internetu za účelem pronásledování a obtěžování druhé osoby se hovoří o tzv. *cyberstalkingu*. Čírtková ve své práci s odkazem na empirické studie uvádí, že důsledkem přibližně 2 % případů je smrt oběti.¹²¹ Z psychologického hlediska jsou pachatelé děleni do kategorií dle jejich motivace. U určitých typů pachatelů je pak

¹¹⁷ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016*. 3. vyd. Praha: profFem, 2016. s. 203.

¹¹⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. s. 212.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 217.

¹²⁰ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. vyd. Praha: Leges, 2017. Student. s. 863.

¹²¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. s. 215.

poměrně častá přítomnost některé z duševních poruch, které mohou mít i psychotický ráz. V těchto případech jsou často právní opatření neúčinná a je nutná vzájemná spolupráce s psychiatry.

Jak již bylo naznačeno výše, startérem nebezpečného pronásledování v intimních partnerských vztazích je zpravidla jejich ukončení. K pronásledování bývalého partnera se pak stalker uchyluje ve snaze buďto obnovit partnerský vztah, nebo se naopak za rozchod pomstít. Častá je rovněž kombinace těchto motivů, když dochází ze strany partnera ke střídání jednak projevů, které mají za cíl přesvědčit druhého z partnerů o vhodnosti pokračování v jejich partnerském soužití, a projevů, kterými druhou osobu bývalý partner zastrašuje. Případy stalkingu prováděného ze strany bývalého partnera tvoří asi 50 % všech případů.¹²²

Objektivní stránka trestného činu nebezpečného pronásledování ve smyslu § 354 TZ spočívá v dlouhodobém pronásledování jiné osoby, a to ve formách uvedených pod písmeny a) až e) způsobem, který je způsobilý vzbudit důvodnou obavu o její život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jí blízkých. Mezi tyto formy patří:

- a) *vyhrožování ublížením na zdraví nebo jinou újmou jiné osobě nebo osobám blízkým,*
- b) *vyhledávání osobní blízkosti jiné osoby nebo její sledování,*
- c) *vytrvalé kontaktování jiné osoby prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jiným způsobem,*
- d) *omezování jiné osoby v jejím obvyklém způsobu života,*
- e) *zneužití osobních údajů jiné osoby za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu.*¹²³

Důvodnou obavou se pak rozumí „stav poškozeného, který je objektivně způsobilý vyvolat u něj vyšší stupeň obav, úzkosti nebo jiného tísnivého pocitu ze zla, jímž pachatel působí na poškozeného.“¹²⁴

Pokud jde o charakter trestného činu, Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi potvrdil, že trestný čin nebezpečného pronásledování je svou povahou trestným činem trvajícím. K tomuto závěru soud dospěl na základě zhodnocení zákonných znaků objektivní stránky trestného činu, když je přímo v textu zákona uvedeno slovo

¹²² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. s. 228.

¹²³ § 354 odst. 1 TZ

¹²⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 2015, sp. zn. 8 Tdo 757/2015

„dlouhodobě“, a dále ze způsobu jejich vyjádření. Z těchto důvodů je tak na místě posoudit povahu tohoto trestného činu shodně jako v případě trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí ve smyslu § 199 TZ.¹²⁵

Pro naplnění výše zmíněné dlouhodobosti jednání, jakožto zákonného znaku skutkové podstaty TČ, nepostačí jednání, které spočívá v jediném projevu podřaditelného pod pojem pronásledování (NS 11 Tdo 1672/2011). K takovým projevům musí docházet opakovaně po určitou dobu, komentářová literatura uvádí nejméně jeden měsíc,¹²⁶ neboť závažnost tohoto trestného činu vyplývá zejména z opakovanosti jednání pachatele.

Pachatelem tohoto trestného činu může být pouze osoba fyzická. Po subjektivní stránce je vyžadován úmysl, přičemž postačí úmysl nepřímý.

Nejvyšší soud¹²⁷ se zabýval rovněž problematikou obtěžování poškozeného prostřednictvím mobilního telefonu. K tomu uvedl, že pro založení trestní odpovědnosti za přečin nebezpečného pronásledování podle § 354 TZ, nepostačí pouze posouzení četnosti takových kontaktů, ale je třeba zohlednit také to, zda celá komunikace byla vedena jednostranným způsobem, nebo zda poškozený na zprávy zasílané pachatelem reagoval, případně jakým způsobem tak činil. Obsah těchto reakcí pak může mít vliv na posouzení závažnosti a intenzity takového přečinu. V konkrétním případě soudy nižších stupňů vyšly při svém rozhodování o vině obviněného pouze z nadstandardního počtu jím zaslaných SMS zpráv, aniž by jakkoli zohlednily, že ze strany poškozené (bývalá partnerka obviněného) byl obviněnému zaslán počet SMS zpráv odpovídající jedné třetině počtu, který sama obdržela. Vzhledem k absenci řádného odůvodnění úvah soudů nižších stupňů, v čem konkrétně spatřují naplnění skutkové podstaty tohoto trestného činu, pak Nejvyšší soud tato rozhodnutí zrušil a věc vrátil zpět k projednání.

Za trestný čin nebezpečného pronásledování bylo mezi lety 2010 až 2018 stíháno kolem 300 osob ročně.¹²⁸ Převážnou část trestně stíhaných osob tvoří každoročně muži, např. v roce 2018 činil počet trestně stíhaných osob bez ohledu na jejich pohlaví 272 osob, z toho bylo pouze 25 žen. Objasněnost skutků pak v témže roce činila asi 71 % všech zjištěných skutků.

¹²⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2016, č.j. 6 Tdo 1375/2016-48

¹²⁶ RŮŽIČKA, Miroslav. § 354 [Nebezpečné pronásledování]. In: SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

¹²⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 8. 2018, sp. zn. 8 Tdo 891/2018

¹²⁸ *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019 – 2022* [online]. 6. 5. 2019 [cit. 2019-10-04]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/AP-DN---grafikaFINAL.pdf>

4. Ochrana proti domácímu násilí v rámci trestního práva procesního

Trestní právo procesní spolu s trestním právem hmotným sledují společný cíl, a to ochranu nejvýznamnějších právních statků před trestnými činy taxativně vyjmenovanými v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Trestní právo hmotné je realizováno prostřednictvím trestního práva procesního, když platí, že pachatele trestného činu lze stíhat a odsoudit pouze ve formě trestního řízení.¹²⁹ Právní úprava trestního práva procesního je obsažena v zákoně č. 114/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o úpravu komplexní, obecnou ve vztahu ke zvláštním zákonům, jako je zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních. Nestanoví-li zvláštní zákon jinak, použije se právní úprava trestního řádu (viz. § 1 odst. 3 ZSVM, § 1 odst. 2 ZoTOPO, § 3 odst. 1 ZMJS).

Oběť domácího násilí má v rámci trestního řízení postavení poškozeného, je tedy subjektem trestního řízení, jeho stranou a současně vystupuje jako svědek trestné činnosti. Subjektem trestního řízení jsou „činitelé, kteří mají a vykonávají vlastním jménem vliv na průběh řízení a kterým zákon dává k uskutečnění tohoto vlivu určitá procesní práva nebo ukládá určité procesní povinnosti.“¹³⁰ Některým subjektům je pak zákonem přiznáno postavení strany trestního řízení. Trestní řád obsahuje vymezení pojmu strany v § 12 odst. 6, když stanoví, že *stranou se rozumí ten, proti němuž se vede trestní řízení, zúčastněná osoba a poškozený a v trestním řízení před soudem též státní zástupce a společenský zástupce*. K zákonné definici strany trestního řízení jsou ze strany odborníků v oblasti trestního práva činěny připomínky, a to v souvislosti s nedostatečným zdůrazněním skutečnosti, že postavení stran se váže toliko k řízení před soudem.¹³¹ Je-li určitý subjekt v postavení strany, je mu ze strany státu garantováno maximum práv v rámci trestního řízení, zejména právo nahlížet do spisu, účasti na úkonech trestního řízení, právo vyjadřovat se k prováděným úkonům a činit návrhy.¹³²

¹²⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018. Student. s. 22.

¹³⁰ Tamtéž, s. 189.

¹³¹ Srov. např. FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s.124. a JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018. Student. s. 190.

¹³² FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 123.

Ve smyslu § 43 odst. 1 TŘ je poškozeným *ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil*. Jednou ze základních zásad trestního řízení obsažených v § 2 TŘ je i zásada zajištění práv poškozeného¹³³ obsažená v § 2 odst. 15 TŘ, která byla do trestního řádu vložena novelou provedenou zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Tato zásada stanoví požadavek na takový postup orgánů činných v trestním řízení vůči poškozenému, který zajišťuje poškozenému plné uplatnění jeho práv, a to ve všech stádiích trestního řízení, přičemž o existenci a podmínkách uplatnění těchto práv musí být poškozený ze strany orgánů činných v trestním řízení odpovídajícím způsobem poučen.

Mimo práv obsažených v § 43 odst. 1 TŘ může poškozený navrhnout, aby byla obžalovanému soudem v rámci odsuzujícího rozsudku uložena povinnost nahradit způsobenou majetkovou či nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení. Poškozený může tento návrh učinit kdykoli, nejpozději však před zahájením dokazování v rámci hlavního líčení (§ 43 odst. 3 TŘ). Pojem poškozeného je pojmem procesním na rozdíl od pojmu oběti trestné činnosti. Poškozený může být současně obětí ve smyslu zákona o obětech trestných činů, nemusí tomu tak být ale vždy. Má-li takové postavení, může kdykoli v průběhu trestního řízení učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jeho dosavadní život (§ 43 odst. 4 TŘ). O právním postavení obětí trestné činnosti a jejich právech bude dále pojednáno v páté kapitole této práce.

V souvislosti s uplatněním nároku poškozeného je poškozený mimo výše uvedené vybaven i dalšími procesními právy obsaženými na různých místech trestního řádu. Vedle práva podat oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchan trestný čin, mu přísluší celá řada práv v rámci přípravného řízení, v řízení před soudem i při uplatnění odklonů. O těchto právech bude pojednáno v následujících částech této kapitoly.

¹³³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018. Student. s. 181.

4.1. Přípravné řízení

Přípravné řízení je prvním stádiem trestního řízení, které lze dále členit na dvě fáze. První z nich probíhá před samotným zahájením trestního stíhání, a to zpravidla od okamžiku sepsání úředního záznamu o zahájení úkonů trestního řízení až do zahájení trestního stíhání nebo učinění jiného opatření. Je-li trestní stíhání zahájeno postupem dle § 160 TR, postoupí přípravné řízení do další fáze, a to fáze vyšetřování. Nasvědčují-li skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin a že jej spáchal obviněný, je po skončení vyšetřování umožněno obviněnému, jeho obhájci a poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, prostudování spisu. Celé přípravné řízení končí buď podáním obžaloby ze strany státního zástupce, jsou-li pro takový postup splněny zákonem stanovené podmínky, anebo jiným způsobem uvedeným v § 171 až 173a TR.

Policejní orgán jedná na základě oznámení o okolnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, případně na základě výsledků vlastní činnosti. Oznamovací povinnost, jejíž nesplnění je kriminalizováno v § 368 TZ, se váže mj. k trestnému činu týrání svěřené osoby dle § 198 TZ. Trestní odpovědnost nevzniká v případech, kdy daná osoba nemohla trestný čin oznámit, aniž by sebe nebo osobu blízkou uvedla v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné závažné újmy nebo trestního stíhání (§ 368 odst. 2 TZ). Oznámení trestného činu má být provedeno bezodkladně.¹³⁴ Pachatelem trestného činu neoznámení trestného činu může být fyzická i právnická osoba (srov. § 7 ZoTOPO). Trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí ve smyslu § 199 není obsažen v taxativním výčtu trestných činů vyjmenovaných v § 368 TZ.

V oblasti domácího násilí a trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti je míra oznámení trestných činů nízká. Voňková k tomu uvádí, že v těchto případech dochází často k opožděnému oznámení trestného činu, a to z důvodu snahy o ochranu rodiny a strachu z pachatele.¹³⁵ Z průzkumu¹³⁶, který byl iniciován ze strany Institutu pro kriminologii a sociální prevenci vyplynulo, že v 76,7 % analyzovaných

¹³⁴ SOTOLÁŘ, Alexander. § 368 [Neoznámení trestného činu]. In: SOTOLÁŘ, Alexander a kol. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

¹³⁵ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016*. 3. vyd. Praha: proFem, 2016. s. 173.

¹³⁶ MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 56.

případů bylo trestní oznámení podáno přímo obětí domácího partnerského násilí. V 9,3 % případů pak byl podnět k zahájení trestního řízení podán ze strany osob, které se pohybují v bezprostředním okolí oběti, zejména příbuznými, a ve zbývajících 14 % případů bylo podezření ze spáchání trestného činu oznámeno sousedy, pracovníky lékařských zařízení či sociálním odborem.

Pro délku první fáze přípravného řízení jsou v trestním řádu stanoveny maximální lhůty uvedené v § 159 odst. 1 TŘ. K prodloužení stanovené lhůty může dojít na základě souhlasu státního zástupce, který je zároveň oprávněn stanovit výčet úkonů, které mají být ve věci za účelem skončení prověřování učiněny (§ 159 odst. 2 a 3 TŘ). Dojde-li orgán činný v trestním řízení k závěru, že byly splněny podmínky pro odložení věci, nebo pro odevzdání věci jinému k projednání příslušnému orgánu, doručí usnesení o odložení věci poškozenému, který může proti usnesení podat stížnost s odkladným účinkem. Poškozený je zároveň jediným subjektem, který může proti usnesení o odložení věci podat stížnost, takové právo nenáleží ani podezřelému či oznamovateli, není-li současně poškozeným.¹³⁷

U taxativně vyjmenovaných trestných činů je k zahájení trestního stíhání nezbytný souhlas poškozeného, pokud ho k osobě pachatele váže poměr vymezený v § 163 TŘ. Ve své podstatě se tak jedná o omezení principu legality a oficiality, jakožto základních principů trestního řízení. Dané ustanovení jednak odkazuje na úpravu obsaženou v § 100 TŘ, která obsahuje výčet osob s právem odepřít podání svědecké výpovědi v rámci konkrétního trestního řízení, jednak obsahuje vlastní výčet osob u trestného činu znásilnění, u kterého je pro trestní stíhání osoby nutný souhlas poškozeného, je-li ve vztahu k pachateli manželem, partnerem nebo druhem.¹³⁸ Ve výčtu obsaženém v § 163 TŘ není obsažen trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 TZ ani trestný čin týrání svěřené osoby dle § 198 TZ, mezi vyjmenovanými trestnými činy ale figurují další trestné činy, které mohou být v souvislosti s domácím násilím páčány, např. TČ ublížení na zdraví, TČ omezování osobní svobody, TČ vydírání, TČ poškození cizí věci, TČ nebezpečného vyhrožování, TČ nebezpečného pronásledování atd. Smyslem ustanovení je poskytnout ochranu poškozenému, který se může sám rozhodnout, zda s trestním stíháním vysloví či nevysloví souhlas v situacích,

¹³⁷ STRÍŽ, Igor. § 159a [Odložení nebo jiné vyřízení věci]. In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK a kol. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

¹³⁸ § 163 odst. 1 TŘ

kdy by trestní stíhání s ohledem na blízkou vazbu k pachateli trestného činu mohlo mít negativní dopad do jeho sféry.

Na základě novely trestního řádu č. 265/2001 Sb., která nabyla účinnosti dne 1. ledna 2002, bylo do trestního řádu včleněno ustanovení § 163a, které stanoví podmínky, za kterých souhlas poškozeného s trestním stíháním není potřebný. Vedle případů, kdy byla činem způsobena smrt, kdy poškozený není schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byla omezena jeho způsobilost k právním úkonům, nebo je poškozený osobou mladší 15 let, se jedná o situace, kdy je z okolností zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.¹³⁹ Tísní se rozumí „stav, byť přechodný, vyvolaný zde výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností, které vedou k omezení volnosti v rozhodování, kdy se utiskovaná osoba ocitá v těžkostech a nesnázích, které ovlivňují její rozhodování o souhlasu s trestním stíháním.“¹⁴⁰ Právě poslední zmíněný případ může být velmi častý v souvislosti s pácháním domácího násilí. Orgány činné v trestním řízení tak musí dbát na to, aby v rámci probíhajícího trestního řízení bylo náležitě zjištěno, zda nejsou naplněny podmínky pro uplatnění § 163a odst. 1, písm. d), a tedy souhlas poškozeného není v dané věci pro zahájení trestního stíhání nezbytný.

Pro vyslovení souhlasu poškozeného s trestním stíháním osoby, proti níž se trestní řízení vede, jsou zákonem stanoveny formální podmínky. Poškozený svou vůli projeví písemně nebo ústním vyjádřením do protokolu. Nevyjádří-li se poškozený bezodkladně k tomu, zda souhlas s trestním stíháním udělí či nikoli, poskytne mu orgán činný v trestním řízení lhůtu k vyjádření, která činí nejvýše 30 dnů.¹⁴¹ Jednou udělený souhlas s trestním stíháním je možné odvolat, a to až do okamžiku, kdy se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Odepře-li však poškozený vyslovit souhlas s trestním stíháním, nelze souhlas znovu udělit.¹⁴² Nebyl-li souhlas dán v případech, kde je k zahájení trestního stíhání nezbytný, jedná se o důvod nepřipustnosti trestního stíhání ve smyslu § 11 odst. 1 písm. k) TŘ.

Konstrukce nutného souhlasu s trestním stíháním osoby, která je v určitém blízkém vztahu s poškozeným, je v oblasti domácího násilí značně problematická. Výzkumem vedeným Institutem pro kriminologii a sociální prevenci bylo zjištěno,

¹³⁹ § 163a odst. 1 TŘ

¹⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel, RŮŽIČKA, Miroslav. § 163a. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 2123.

¹⁴¹ § 163a odst. 2 TŘ

¹⁴² § 163 odst. 2 TŘ

že průměrná délka trestního řízení v analyzovaných případech souvisejících s domácím násilím činila průměrně 430 dnů.¹⁴³ I při zohlednění průměrné délky trestního stíhání pro trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí dle § 199 TZ, která v roce 2018 činila 446 dnů¹⁴⁴, lze do jisté míry polemizovat s vhodností možnosti odvolat jednou udělený souhlas s trestním stíháním osoby až do okamžiku, kdy se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. S ohledem na skutečnost, že oběti tohoto druhu trestné činnosti často stojí před těžkým rozhodnutím, zda vůbec oznámit či neoznámit trestný čin, a jsou zajisté po celou dobu trestního řízení pod neustálým tlakem, ať už ze strany pachatele trestného činu či jejich okolí, a to i s ohledem na závislost na pachateli jakožto definičního znaku domácího násilí, je sporné, nakolik je případné odvolání souhlasu s trestním stíháním učiněno svobodně a bez nátlaku. Ač bylo novelou do trestního řádu zakotveno výše zmíněné pravidlo o nepřihlížení k odepření či odvolání souhlasu, bylo-li učiněno v tísní, je otázka, zda v rámci trestního řízení bude možné prokázat, že daná osoba opravdu jednala v tísní a k odepření souhlasu či jeho zpětvzetí se tak nebude ze strany orgánů činných v trestním řízení přihlížet.

Dospěje-li státní zástupce po zahájení trestního stíhání k závěru, že byly ve věci splněny podmínky pro postoupení věci jinému orgánu dle § 171 TŘ nebo pro zastavení trestního stíhání ve smyslu § 172 TŘ, vydá o tom rozhodnutí ve formě usnesení, proti němuž může poškozený podat stížnost, jež má odkladný účinek.¹⁴⁵ Je-li trestní stíhání přerušeno dle § 173 TŘ, poškozený je o této skutečnosti vyrozuměn (§ 173 odst. 4 TŘ).

4.2. Předběžná opatření v trestním řízení

K ochraně oběti domácího násilí v trestním řízení slouží dále institut předběžných opatření, který byl do trestního řádu doplněn zákonem o obětech trestných činů. Jejich účel je obdobný předběžným opatřením ve věcech domácího násilí dle zákona o zvláštních řízeních soudních, tedy slouží k dočasné regulaci chování násilné osoby,

¹⁴³ MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 56.

¹⁴⁴ Přehled o průměrných délkách řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo oznámení podezření do dne právní moci ve dnech podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) [online]. [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

¹⁴⁵ § 171 odst. 2 TŘ a § 172 odst. 3 TŘ

ať už ve vztahu k omezení možnosti jejího styku s obětí domácího násilí či ve vyslovení zákazu jednání, která byla příčinou daného násilného jednání.¹⁴⁶ Předběžná opatření upravená v rámci trestního řádu slouží k ochraně osob, které mohou být dotčeny další trestnou činností obviněného.¹⁴⁷

Taxativní výčet zákazů jednání je obsažen v § 88c TŘ, přičemž v souvislosti s problematikou domácího násilí budou nejčastěji využívána předběžná opatření zákazu styku s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky dle § 88d TŘ, zákaz vstupu do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zdržovat se v takovém obydlí dle § 88e TŘ, dále zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě dle § 88g TŘ a zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky dle § 88j TŘ. S ohledem na okolnosti jednotlivých případů pak mohou být ukládána i další předběžná opatření, např. zákaz vycestování do zahraničí v případech, kdy je pachatelem trestného činu souvisejícího s problematikou domácího násilí cizinec apod.

Predběžná opatření dle trestního řádu mohou být ukládána pouze obviněnému, tedy osobě, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání.¹⁴⁸ Nebylo-li dosud ve věci trestní stíhání zahájeno, je možné uložit pouze předběžná opatření v rámci civilního řízení.¹⁴⁹ Podmínky pro ukládání předběžných opatření jsou stanoveny jednak obecně v § 88b odst. 2 TŘ, dále pak pro jednotlivé druhy předběžných opatření. Určení orgánu činného v trestním řízení, který je příslušný k rozhodování o předběžných opatření, závisí na druhu předběžného opatření, které má být v konkrétním případě uloženo.

Pokud jde o délku trvání předběžného opatření, platí, že trvá, dokud to vyžaduje jeho účel, nejpozději však do právní moci rozhodnutí, kterým se trestní řízení končí (§ 88n odst. 1 TŘ). Jelikož předběžné opatření představuje poměrně výrazný zásah do právního postavení obviněného, je obviněný oprávněn požadovat jeho zrušení. O této žádosti rozhoduje předseda senátu, případně státní zástupce, je-li trestní řízení ve fázi přípravného řízení. Po zamítnutí žádosti o zrušení předběžného opatření je možné žádost opakovat nejdříve po uplynutí tří měsíců od právní moci rozhodnutí (§ 88n odst. 3 TŘ).

¹⁴⁶ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018. Student. s. 264.

¹⁴⁷ Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 6. 2018, sp. zn. IV. ÚS 420/18

¹⁴⁸ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 335.

¹⁴⁹ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právo prakticky. s. 51.

Není-li předběžné opatření ze strany obviněného plněno, může mu být příslušným orgánem činným v trestním řízení uložena pořádková pokuta podle § 66 TŘ, uložen jiný druh předběžného opatření nebo rozhodnuto o vzetí do vazby, jsou-li pro takové rozhodnutí splněny podmínky stanovené trestním řádem (§ 88o TŘ). Dle rozsudku Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 13/2019 ze dne 25. února 2019 není možné neplnění předběžných opatření uložených dle trestního řádu považovat za jednání naplňující skutkovou podstatu trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 TZ. Z doslovného znění § 337 TZ soud dovodil úmysl zákonodárce kriminalizovat v rámci této skutkové podstaty pouze případy závažného neplnění předběžných opatření, která však byla uložena dle zákona o zvláštních řízeních soudních.¹⁵⁰

Předběžné opatření spočívající v **zákazu styku s určitými osobami** má vazbu především k trestným činům upraveným v § 198 (*Týrání svěřené osoby*), § 199 (*Týrání osoby žijící ve společném obydlí*), § 353 (*Nebezpečné vyhrožování*) a § 354 (*Nebezpečné pronásledování*).¹⁵¹ „Zákaz styku s určitými osobami spočívá v nepřipustnosti jakéhokoli kontaktování nebo vyhledávání poškozeného, osob mu blízkých nebo jiných osob, zejména svědků, a to i prostřednictvím sítě elektronických komunikací nebo jiných obdobných prostředků.“¹⁵² O uložení předběžného opatření rozhoduje usnesením v přípravném řízení státní zástupce, v řízení před soudem předseda senátu. Účelem tohoto předběžného opatření je dle názoru Ústavního soudu ochrana základních práv člověka na osobní bezpečnost, právo na ochranu před zásahy do tělesné integrity člověka, osobní čest a lidskou důstojnost.¹⁵³ Pokud jde o nutnost vymezení okruhu osob, na něž se předběžné opatření vztahuje, Ústavní soud k tomu uvedl, že postačí obecné určení chráněných osob, když požadavek individualizovaného vyjmenování veškerých osob, k nimž se zákaz vztahuje, by byl nepřipustným formalismem.¹⁵⁴ Stejný orgán, který předběžné opatření ukládá, rozhoduje i o případném povolení výjimky z uloženého opatření. Je-li povoleno setkání obviněného s osobou, na níž se zákaz vztahuje, uskuteční se takové setkání za přítomnosti orgánu činného v trestním řízení, který vede řízení v době setkání,

¹⁵⁰ ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právo prakticky. s. 51.

¹⁵¹ ŽDÁRSKÝ, Zbyněk. § 88d [Zákaz styku s určitými osobami]. In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK a kol. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

¹⁵² § 88d odst. 1 TŘ

¹⁵³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 6. 2018, sp. zn. IV. ÚS 420/18

¹⁵⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2017, sp. zn. IV. ÚS 3201/16

nebo může orgán činný v trestním řízení k účasti pověřit probačního úředníka.¹⁵⁵ K povolení setkání může dojít pouze z důležitých důvodů, kterými jsou například potřeba domluvy ohledně společně spravované záležitosti.¹⁵⁶ Proti usnesení, kterým se setkání povoluje či nepovoluje, je možné podat stížnost.

Povinnost dodržovat zákaz stanovený předběžným opatřením má pouze obviněný, součástí zákazu je však i zákaz využití třetích osob k navazování zakázaného styku.¹⁵⁷ V rámci odůvodnění rozhodnutí o uložení předběžného opatření je třeba uvést mj. důvody, které vedly příslušný orgán činný v trestním řízení k uložení daného opatření. Usnesení obsahuje, vedle výroku a odůvodnění, poměrně obsáhlé poučení, které zahrnuje jednak informaci o možnosti podat stížnost jakožto řádný opravný prostředek, dále poučení o právu žádat povolení setkání s osobou, k níž se zákaz styku vztahuje, včetně všech informací o tom, kdo povolení vydává, za jakých podmínek setkání probíhá atd. Obviněný je rovněž poučen o délce trvání předběžného opatření a o právu domáhat se jeho zrušení. Konečně je v rámci poučení obviněný informován o následcích neplnění předběžného opatření.¹⁵⁸

Dalším druhem předběžného opatření, které je úzce spojeno s problematikou domácího násilí, je **zákaz vstupu do obydlí** dle § 88e TŘ. Opatření tohoto druhu spočívá v „nepřípustnosti vstupu obviněného do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a v nepřípustnosti zdržovat se v takovém obydlí“.¹⁵⁹ K otázce pojmu obydlí viz. vymezení obsažené v kapitole 3.2.1 této práce. Náležitosti rozhodnutí o uložení tohoto druhu předběžného opatření jsou vymezeny v § 88e odst. 2 TŘ. Předseda senátu či soudce na návrh státního zástupce v přípravném řízení ve výroku usnesení vymezí obydlí a jeho bezprostřední okolí, v rámci odůvodnění pak shrne důvody, které jej vedly k uložení předběžného opatření a konstatuje splnění jednak obecných podmínek pro jeho uložení, ale i podmínek, které se váží ke konkrétnímu druhu opatření. Stejně jako v případě zákazu styku s vymezenými osobami je poučení obsažené v rozhodnutí poměrně obsáhlé. Svým obsahem pak až na drobné odchylky odpovídá

¹⁵⁵ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 339.

¹⁵⁶ RŮŽIČKA, Miroslav. § 88d [Zákaz styku s určitými osobami]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vyd. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 1249.

¹⁵⁷ ŽDÁRSKÝ, Zbyněk. § 88d [Zákaz styku s určitými osobami]. In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK a kol. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

¹⁵⁸ RŮŽIČKA, Miroslav. § 88d [Zákaz styku s určitými osobami]. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 1249.

¹⁵⁹ § 88e odst. 1 TŘ

poučení udělenému v rámci usnesení o předběžném opatření dle § 88d TŘ tak, jak bylo popsáno výše.

Právní úprava předběžného opatření dle § 88e TŘ souvisí s institutem vykázání dle zákona o Policii ČR, opatření však může být uloženo nezávisle na tom, zda byl obviněný v minulosti, či v době rozhodování o něm, ze strany Policie ČR vykázán. Stejně tak je úprava nezávislá na předběžných opatření dle ZŘS.¹⁶⁰ Vazbu na institut vykázání obsahuje přímo trestní řád, když v § 88e odst. 3 stanoví pravidlo počátku trvání předběžného opatření pro případ souběhu vykázání s uloženým předběžným opatřením. Orgán v usnesení, kterým má být zákaz vstupu do obydlí uložen, stanoví, že předběžné opatření začne běžet prvním dnem následujícím po skončení výkonu vykázání.¹⁶¹

Proti usnesení o uložení zákazu vstupu do obydlí je možné podat stížnost, ta ovšem nemá odkladný účinek. Po oznámení usnesení je obviněný povinen opustit obydlí a jeho bezprostřední okolí vymezené v rámci usnesení, dále je povinen zdržet se vstupu do takového prostoru, a to po celou dobu trvání předběžného opatření. Před tím, než tak obviněný na základě usnesení učiní, je oprávněn vzít si s sebou předměty osobní potřeby (např. hygienické potřeby, oblečení), osobní cennosti (např. snubní prsten, platební prostředky) a své osobní doklady.¹⁶² I v tomto případě je možné v průběhu trvání předběžného opatření povolit vstup do obydlí, a to na základě důležitého důvodu, za účelem vyzvednutí věcí, které jsou nezbytné pro výkon podnikatelské činnosti nebo povolání. Případnému vstupu je pak přítomný orgán činný v trestním řízení, který vede řízení v době vstupu do obydlí, či jím pověřený probační úředník.

Ústavní soud k přezkumu předběžných opatření z hlediska jejich ústavnosti uvádí, že je na místě určitá zdrženlivost, a to zejména z důvodu dočasnosti trvání účinků jejich uložení. Zásah Ústavního soudu by považoval za přípustný pouze v případech „*extrémního zásahu do základních práv a svobod stěžovatelů*“.¹⁶³ Ústavní soud při přezkumu ústavnosti uloženého předběžného opatření přezkoumává následující kritéria: 1) zda mělo rozhodnutí o uložení předběžného opatření zákonný podklad, 2) zda byl orgán, který rozhodnutí vydal, ve věci příslušný a měl pravomoc vydat takové

¹⁶⁰ ŽDÁRSKÝ, Zbyněk. § 88e [Zákaz vstupu do obydlí]. In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK a kol. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

¹⁶¹ § 88e odst. 3 TŘ

¹⁶² ŽDÁRSKÝ, Zbyněk. § 88e [Zákaz vstupu do obydlí]. In: DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK a kol. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

¹⁶³ Např. usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 3 2017, sp. zn. IV. ÚS 3201/16 a usnesení Ústavního soudu ze dne 15. září 2015, sp. zn. I. ÚS 2478/15

rozhodnutí, 3) zda rozhodnutí o uložení předběžného opatření nebylo projevem svévole daného orgánu.¹⁶⁴ Ústavní soud současně připomíná nutnost zachování dočasnosti předběžného opatření zejména ve věcech, které se dotýkají nezletilých osob, tak, aby tato rozhodnutí neměla „kvazidefinitivní“ povahu.¹⁶⁵ Typicky půjde o situace, kdy je v rámci předběžného opatření uložen zákaz jednomu z rodičů, proti kterému bylo ve věci domácího násilí zahájeno trestní stíhání, stýkat se s nezletilým dítětem, a to za účelem ochrany druhého z rodičů.

4.3. Rozhodování o nároku poškozeného

Rozhodování o nároku poškozeného probíhá v části trestního řízení označované jako adhézní řízení. Poškození, kterým trestní řád přiznává právo uplatnit nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, musí v návrhu uvést požadovanou výši plnění a svůj požadavek odůvodnit. Platí, že vzniklá škoda musí být v příčinné souvislosti s trestným činem, pro nějž je daná osoba trestně stíhána.¹⁶⁶ Osoby, kterým byla rozhodnutím v civilním řízení přiznána náhrada škody, nemajetkové újmy či uloženo vydání bezdůvodného obohacení, nemohou tentýž nárok uplatnit v trestním řízení. Nebylo-li však v řízení o civilní žalobě dosud vydáno rozhodnutí, překážka pro uplatnění nároku v takovém případě nevzniká.¹⁶⁷

Soud může v odsuzujícím rozsudku odsouzenému uložit povinnost nárok poškozeného nahradit, a to maximálně ve výši určené poškozeným. V tomto ohledu je tak soud návrhem poškozeného vázán.¹⁶⁸ Je-li ze strany soudu přiznána částka nižší, soud ve zbytku odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních případně na řízení před jiným příslušným orgánem ve smyslu § 229 odst. 2 TZ. Stejným způsobem soud postupuje, rozhodne-li ve formě osvobozujícího rozsudku. Soud v trestním řízení nemůže nárok poškozeného zamítnout, proto nejsou-li splněny podmínky pro jeho přiznání, odkáže poškozeného k podání žaloby v civilním soudnictví. V těchto případech pak záleží plně na poškozeném, zda dosud nepřiznaný nárok u soudu uplatní či nikoli, do civilního soudnictví tak návrh nepřechází automaticky. Byla-li poškozenému přiznána

¹⁶⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 9. 2015, sp. zn. I. ÚS 2478/15

¹⁶⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3043/18

¹⁶⁶ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016*. 3. vyd. Praha: proFem, 2016. s. 179.

¹⁶⁷ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018. Student. s. 269.

¹⁶⁸ Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 7. 2017, sp. zn. II. ÚS 2105/17

náhrada škody, nemajetkové újmy nebo právo na vydání bezdůvodného obohacení, nahradí odsouzený rovněž náklady potřebné k uplatnění nároku poškozeného v trestním řízení, povinnost odsouzeného se váže i k nákladům způsobeným příbráním zmocněnce (srov. § 154 TŘ).

Proti výroku rozhodnutí o nároku poškozeného může poškozený podat odvolání. Tímto opravným prostředkem lze napadnout nejen výrok rozhodnutí, kterým byl nárok částečně přiznán, ale i výrok, jímž byl poškozený odkázán k uplatnění nároku v civilním řízení. Podá-li odvolání pouze poškozený, ostatní výroky rozhodnutí mohou nabýt právní moci.¹⁶⁹ Poškozený nemůže podat mimořádný opravný prostředek (§ 265d odst. 1 TŘ a contrario).

Často diskutovanou otázkou, která je vnímána jako určitý deficit v rámci ochrany práv poškozeného, je problematika oprávnění k podání odporu proti trestnímu příkazu. Aktuálně platná a účinná právní úprava trestního řádu neumožňuje poškozenému podat odpor. Pokud by bylo toto právo poškozeného do trestního řádu zaváděno, bylo by patrně nezbytné se vypořádat s určitými odlišnostmi souvisejícími s postavením poškozeného v rámci trestního řízení. Může-li poškozený podat odvolání pouze ve výše uvedeném rozsahu, bylo by nelogické, pokud by mohl odporem zrušit celý trestní příkaz, tedy i výrok o vině a trestu obviněného. Jelínek¹⁷⁰ k této otázce navrhuje zavedení možnosti poškozeného podat odpor za podmínky zachování limitů shodných pro podání odvolání, tedy podáním odporu ze strany poškozeného by došlo ke zrušení trestního příkazu pouze co do výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Samosoudce by následně, pokud by to bylo možné, o nároku poškozeného rozhodl sám, případně by odkázal na řízení občanskoprávní. Úprava by tedy byla obdobná jako v případě zrušení rozsudku toliko ve výroku o náhradě škody ve smyslu § 265 TŘ. Současně Jelínek upozorňuje na nevhodnost úpravy spočívající v nedostatečném informování poškozeného o tom, že soudce hodlá rozhodnout ve formě trestního příkazu. Je-li totiž vydán trestní příkaz, aniž by byl poškozený o takovém postupu informován předem, je mu tím znemožněno uplatnit či upřesnit požadovanou výši nároku v rámci hlavního líčení.

¹⁶⁹ FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 242.

¹⁷⁰ JELÍNEK, Jiří. Trestní příkaz včera, dnes a zítra. *Kriminalistika*. MV ČR, odbor tisku a public relations, 2015, 48(2). ISSN 1210-9150. s. 93-94.

Uspokojení nároku poškozeného je jednou z podmínek nutných k možnosti uplatnění některých tzv. odklonů. Pojem odklonu není v trestním řádu použit, a tedy ani definován. Obecně lze říci, že se jedná o určitou alternativu ve vztahu k obvyklému průběhu trestního řízení, ve kterém nedochází ze strany soudu k vyhlášení odsuzujícího rozsudku, v jehož rámci je vyslovena vina a uložen trest obžalovanému, ale věc je vyřízena jinak. Pro uplatnění některých odklonů je nezbytný určitý postoj obviněného k nároku poškozeného. Mezi takové odklony patří podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, řízení o schválení dohody o vině a trestu, odstoupení od trestního stíhání ve věcech mladistvých a trestní příkaz, pro jehož zařazení mezi odklony je nezbytné chápat pojem odklonu v širším smyslu, než jak byl vymezen výše.¹⁷¹ Hlavním účelem užívání odklonů je snaha o celkové zrychlení trestního řízení a zjednodušení postupů, které jsou v mnoha případech značně formalizovány.

Soud, případně státní zástupce v přípravném řízení, může podmíněně zastavit trestní stíhání za zákonem stanovených podmínek. Aby bylo možné odklon uplatnit, musí být trestní řízení vedeno pro přečin, k jehož spáchání se obviněný doznal a nahradil škodu činem způsobenou, případně vydal bezdůvodné obohacení. K podmíněnému zastavení může dojít pouze tehdy, dojde-li orgán, který o věci rozhoduje, k závěru, že vzhledem k osobě poškozeného a k okolnostem případu je takové vyřešení věci dostatečné (srov. § 307 odst. 1 TR). Oproti narovnání je zde však podmínka náhrady škody zmírněna v tom smyslu, že podmíněnému zastavení trestního stíhání nebrání, pokud byla o náhradě škody či vydání bezdůvodného obohacení pouze uzavřena dohoda mezi poškozeným a obviněným nebo je ze strany obviněného za účelem náhrady či vydání učiněno jiné opatření. Podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání musí být splněny kumulativně.¹⁷²

V rámci úpravy podmíněného zastavení trestního stíhání v trestním řádu zůstala opomenuta problematika náhrady nemajetkové újmy. O tom, zda je i přes výslovné znění zákona možné považovat náhradu nemajetkové újmy za jednu z podmínek pro uplatnění tohoto odklonu, existují různé názory. Alexander Sotolář v rámci komentáře k danému ustanovení uvádí, že s ohledem na absenci této podmínky v textu zákona není možné náhradu nemajetkové újmy považovat za jeden z předpokladů pro vyřešení trestní věci tímto způsobem. Stejný názor poté sdílí i Ústavní soud, který v nálezu v usnesení IV.ÚS

¹⁷¹ Srov. k tomu JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018. Student. s. 736.

¹⁷² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1571/2011

3503/13 uvedl následující „*doktrína i aplikační praxe proto interpretují předmětné ustanovení tak, že sice není vyloučeno, aby orgány činné v trestním řízení v konkrétním případě přihlédly i k existenci nemajetkové újmy, nicméně skutečnost, že tato újma nebyla vypořádána, netvoří překážku pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání.*“¹⁷³

Jak již bylo nastíněno výše, právní úprava narovnání obsažená v § 309 až 314 TŘ je z hlediska povinnosti nahradit škodu či vydat bezdůvodné obohacení poškozenému přísnější v tom smyslu, že nepostačí pouhé uzavření dohody o vyrovnání nároku. Obviněný musí škodu nahradit nebo učinit opatření k náhradě, případně vydat bezdůvodné obohacení či učinit úkony k jeho vydání, nebo jiným způsobem odčinit způsobenou újmu. K uplatnění narovnání je třeba nejen souhlas obviněného, ale i poškozeného. F. Ščerba k povaze narovnání uvádí, že se jedná o tradiční mediační institut.¹⁷⁴ Samotné narovnání má pak povahu dohody mezi poškozeným a obviněným, jejímž obsahem je uspořádání jejich vzájemných vztahů. Jak plyne z výše uvedeného, postavení poškozeného v rámci narovnání je v mnoha ohledech silnější, než je tomu v případě podmíněného zastavení trestního stíhání. Dohodu o narovnání schvaluje soud, v přípravném řízení státní zástupce, přičemž před jejím schválením je nezbytný výslech obviněného a poškozeného za účelem zjištění okolností, které se váží jednak k obsahu narovnání, dále pak k podmínkám, za kterých bylo narovnání sjednáno. I pro narovnání platí, že může být uplatněno pouze v trestním řízení, které je vedeno pro přečin. Obecné podmínky narovnání pak stanoví ustanovení § 309 TŘ.

Dalším odklonem, v jehož rámci je chráněno postavení poškozeného, je institut dohody o vině a trestu. Poškozený má právo účastnit se procesu sjednávání dohody, přičemž samotná dohoda o vině a trestu může obsahovat ujednání o výši a způsobu náhrady škody. Postavení poškozeného je na rozdíl od institutu narovnání slabší v tom smyslu, že domluva ohledně náhrady škody není obligatorní podmínkou pro její uzavření.¹⁷⁵ Je-li však nárok ze strany poškozeného řádně uplatněn, rozhodnutí ve formě rozsudku, kterým se dohoda o vině a trestu schvaluje, obsahuje rovněž výrok o náhradě škody. Je-li dohoda obsahující ujednání o výši a způsobu náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení shledána nesprávnou, soud může dohodu

¹⁷³ Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2015, sp. zn. IV.ÚS 3503/13

¹⁷⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Teoretik. s. 87.

¹⁷⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vydání. Praha: Leges, 2018. Student. s. 743.

neschválit. Poškozený může podat proti rozhodnutí o schválení dohody o vině a trestu odvolání, přičemž tak může učinit pouze ve vztahu k výroku o jeho nároku. Odvolání by bylo nepřipustné v případě, kdy by se jím poškozený bránil proti rozsudku, který svým zněním odpovídá sjednané dohodě o vině a trestu, s níž poškozený sám souhlasil.¹⁷⁶

Odstoupení od trestního stíhání je zvláštní forma odklonu upravená ve zvláštním zákoně o soudnictví ve věcech mládeže. Jednou z podmínek pro jeho uplatnění je zpravidla náhrada škody nebo nemajetkové újmy, která byla proviněním způsobena, nebo vydání bezdůvodného obohacení, přičemž ve všech případech se přihlíží ke stanovisku poškozeného.¹⁷⁷

O problematice podání odporu proti trestnímu příkazu ze strany poškozeného bylo pojednáno výše.

4.4. Statistiky a přehledy týkající se TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí a TČ týrání svěřené osoby

Výroční zpráva justice uvádí, že podíl u krajských soudů odsouzených osob dle IV. hlavy trestního zákoníku činí 1,45 % z celkového počtu všech odsouzených. Nejčastějším trestným činem v rámci hlavy IV. trestního zákoníku, za který byly dané osoby odsouzeny, byl TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí ve smyslu § 199 TZ. Tento trestný čin navíc v rámci hlavy čtvrté výrazně dominoval.¹⁷⁸

Ministerstvo spravedlnosti každoročně prostřednictvím svých internetových stránek zveřejňuje statistiku týkající se domácího násilí.¹⁷⁹ Z údajů z roku 2018 vyplývá, že Ministerstvem spravedlnosti bylo celkem evidováno 520 případů domácího násilí, z toho v naprosté většině případů byla obětí domácího násilí žena (celkem 388 případů). Nejčastěji bylo domácí násilí páčáno ve vztazích druh/družka (219 případů), manželský vztah mezi obětí a pachatelem existoval ve 138 případech, situace, kdy jednou ze stran násilného vztahu bylo dítě žijící ve společné domácnosti, tvořily celkem 128 případů.

¹⁷⁶ Srov. § 245 odst. 1 TŘ.

¹⁷⁷ FENYK, Jaroslav, Dagmar ČÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 791.

¹⁷⁸ České soudnictví: Výroční statistická zpráva za rok 2018. *Justice.cz* [online]. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2018_vyrocní_stat_zprava.pdf/7a0eb503-6fd7-4b70-b31f-882398651520

¹⁷⁹ Domácí násilí. *Justice.cz*. [online]. 25.2.2019 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Výrazně nižší počet případů pak tvořily případy, kdy domácí násilí bylo páčáno mezi bývalými manžely.

Policejní statistika za rok 2018¹⁸⁰ uvádí celkem 465 registrovaných případů trestného činu dle § 199 TZ. Objasněno bylo celkem 388 případů, z toho 60 jich bylo objasněno dodatečně. Trestný čin byl ve 28 případech spáchán cizincem, ve 134 případech osobou, která již byla trestána. Osoby mladistvé se trestného činu dopustily ve dvou případech. Čin spáchalo pod vlivem návykové látky celkem 77 pachatelů. Nejvíce případů týrání osoby žijící ve společném obydlí bylo registrováno v Moravskoslezském kraji (66 případů), kde míra objasněnosti činila 79,4 %, nejméně případů pak ve Zlínském kraji (15 případů), s mírou objasněnosti 66,4 %.

Celkový počet odsouzených osob za rok 2018 činil 54 484 osob, z toho 235 osob bylo odsouzeno za TČ týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 TZ.¹⁸¹ Dvacet devět pachatelů spáchalo trestný čin pod vlivem alkoholu, tři pachatelé pod vlivem jiné návykové látky. Pokud jde o charakteristiku pachatelů trestného činu, v osmi případech byl pachatelem recidivista, zatímco v 98 případech šlo o osobu dosud netrestanou. Mezi odsouzenými osobami výrazně převažovali muži, žen bylo za tento trestný čin odsouzeno deset. V pěti případech byly pachatelem osoby mladistvé, z toho v jednom případě byla odsouzena mladistvá dívka. Z hlediska věku pachatele převládá skupina odsouzených pachatelů ve věkovém rozmezí 30-39 let (78 případů). V převážné většině případů byl ze strany soudu uložen trest odnětí svobody, jehož výkon byl podmíněně odložen, z celkového počtu 175 trestů tohoto typu, byl v 61 případech uložen trest odnětí svobody podmíněně odložený s dohledem. V souvislosti s podmíněným odkladem výkonu trestu odnětí svobody byly ve 40 případech pachatelům uloženy přiměřená omezení a povinnosti, až na jeden případ soud uložil přiměřená omezení a povinnosti dle § 48 odst. 4 TZ. Soud ve 48 případech uložil ochranné opatření, přičemž mezi uloženými opatřeními převládalo ambulantní protialkoholní ochranné léčení. Vedle hlavní sankce byl ve třech případech uložen trest vyhoštění, ve dvou případech zákaz činnosti, v jednom případě pak peněžitý trest. Mladistvým pachatelům bylo ve dvou případech uloženo trestní opatření odnětí svobody podmíněně, v jednom případě soud

¹⁸⁰ Statistika kriminality za rok 2018. *Policie.cz* [online]. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/2018-12-prosinec-sest-01a-xlsx.aspx>

¹⁸¹ Přehled o pravomocně odsouzených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak). *Justice.cz* [online]. 25.2.2019 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

uložil pouze výchovné opatření, a to ve formě výchovných povinností.¹⁸² Celkem bylo v roce 2018 řešeno 380 trestných činů dle § 199 TZ.

Pokud jde o trestný čin týrání svěřené osoby dle § 198 TZ, bylo v roce 2018 ze strany Policie ČR registrováno celkem 163 případů, z toho bylo objasněno 78 případů a dalších 27 případů bylo objasněno dodatečně. Míra objasněnosti je výrazně nižší než v případě trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí, když činí 47,9 %. Opakovaně trestaná osoba byla pachatelem trestného činu ve 22 případech, čin byl spáchán cizincem v 11 případech. Ke spáchání trestného činu došlo v 6 případech pod vlivem návykové látky.¹⁸³

Za trestný čin týrání svěřené osoby bylo v roce 2018 odsouzeno celkem 82 osob, sedm z nich spáchalo trestný čin pod vlivem alkoholu. V jednom případě se jednalo o recidivistu, více než polovinu všech pachatelů tvořily osoby, které dosud nebyly trestány. Ze statistiky k tomuto trestnému činu vyplývá větší podíl žen – pachatelek, než tomu tak je v případech trestného činu dle § 199 TZ. V roce 2018 bylo odsouzeno za tento trestný čin celkem 29 žen. Naprostá většina pachatelů byla ve věku 30-49 let. Nepodmíněný trest odnětí svobody byl uložen v 17 případech. Výkon trestu odnětí svobody byl podmíněně odložen v 64 případech, z toho v 19 situacích byl zároveň soudem stanoven dohled probačního úředníka. Jiný trest, než trest odnětí svobody, byl uložen ve dvou případech, když v jednom případě byl uložen trest obecně prospěšných prací a ve druhém případě peněžitý trest. Spolu s hlavním trestem byly ve 3 případech uloženy další sankce. Celkem bylo soudem uloženo šest ochranných opatření, přičemž ve všech případech se jednalo o některou z forem ochranného léčení.¹⁸⁴ Celkem bylo v roce 2018 řešeno 109 trestných činů dle § 198 TZ.

¹⁸² Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). *Justice.cz* [online]. 25.2.2019 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

¹⁸³ Statistika kriminality za rok 2018. *Policie.cz* [online]. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/2018-12-prosinec-sest-01a-xlsx.aspx>

¹⁸⁴ Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). *Justice.cz* [online]. 25.2.2019 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

4.5. Mediace v oblasti partnerského násilí jako prostředek restorativní justice

Pojmem restorativní justice se rozumí koncepce trestní justice, která klade důraz na ochranu práv obětí trestné činnosti a mimosoudní řešení sporů.¹⁸⁵ Cílem restorativní justice je především úprava vztahu mezi pachatelem a poškozeným, nikoli samotný postih pachatele.¹⁸⁶ Daný pojem však nelze chápat jako určitý ucelený systém, jakým společnost na trestnou činnost reaguje, jedná se spíše o určité principy, které jsou obsaženy v konkrétním právním řádu.

Jedním z prostředků restorativní justice je mediace. Zákonem č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, který nabyt účinnosti dne 1. 1. 2001, byla v České republice zřízena Probační a mediační služba jakožto organizační složka státu, které byly v zákonem stanovených oblastech svěřeny pravomoci v oblasti probace a mediace ve věcech projednávaných v trestním řízení.¹⁸⁷ Pro účely zákona o PMS se mediací rozumí *mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením* (§ 2 odst. 2 zákona o PMS). Mediační činnost je Probační a mediační službou prováděna bezplatně.

Mediace v trestním řízení se v mnoha aspektech liší od mediace prováděné v oblasti soukromého práva. Zprv je třeba zdůraznit specifčnost postavení osob, které se mediace účastní. Na jedné straně zde vystupuje pachatel trestného činu, na druhé pak oběť. Rozdíl lze dále spatřovat v okruhu otázek, jimiž se strany v rámci mediace zabývají. Zatímco v soukromém právu je cílem mediace zpravidla vyřešit konkrétní spor, který mezi stranami vznikl, v oblasti trestního práva je mimo to kladen větší důraz na emocionální aspekty a na prevenci páchaní další trestné činnosti.¹⁸⁸ Mediace navíc poskytuje stranám prostor vyjádřit své pocity ze spáchané trestné činnosti, a to méně formalizovanou formou než v případě klasického trestního řízení.

¹⁸⁵ KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003 [cit. 2019-10-06]. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 8.

¹⁸⁶ FENYK, Jaroslav, Dagmar ČÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 780.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 166.

¹⁸⁸ KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003 [cit. 2019-10-06]. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 10.

Mediace je koncipována jako dobrovolná činnost, proto ji lze provádět pouze s výslovným souhlasem obviněného i poškozeného. Dle § 4 odst. 7 zákona o PMS platí, že mediaci může být vedena buď na základě pokynu některého z orgánů činných v trestním řízení, nebo z podnětu obviněného či poškozeného. V těchto případech však může orgán činný v trestním řízení rozhodnout, že mediaci není v konkrétním případě vhodná, a nebude proto provedena.¹⁸⁹ O věcech, které jsou vhodné k mediaci, vyrozumívá policejní orgán a státní zástupce příslušné středisko Probační a mediační služby, a to na základě ustanovení § 4 odst. 9 zákona o PMS. Probační a mediační služba navíc může v návaznosti na spolupráci s orgány činnými v trestním řízení sama vybrat případy vhodné k mediaci.¹⁹⁰ Je-li prováděna mediaci v rámci trestního řízení, je příslušný úředník při výkonu funkce povinen dodržovat zákony, jiné právní předpisy i pokyny předsedy senátu nebo samosoudce, v přípravném řízení pak pokyny státního zástupce. Pokyny však nesmí ovlivňovat způsob vedení a výsledek mediaci (srov. § 7 odst. 1 zákona o PMS).

Mediace probíhá mimo systém trestního práva, přičemž dosažení mediační dohody mezi poškozeným a pachatelem může být předpokladem pro realizaci některého z odklonů upravených v rámci trestního řádu. Konkrétně se může jednat o podmíněné zastavení trestního stíhání nebo schválení narovnání, při nesplnění podmínek pro užití odklonů může být uzavření mediační dohody polehčující okolností ve smyslu § 41 písm. j) TZ¹⁹¹. Pokud jde o stádium trestního řízení, v němž je mediaci prováděna, převažují z dlouhodobého hlediska případy, kdy je prováděna již v rámci přípravného trestního řízení a v řízení před soudem.¹⁹² Probační a mediační služba přitom může mediaci zahájit i v rámci vykonávacího řízení.

Obecně platí, že je mediaci využívána zejména tehdy, byl-li spáchán méně závažný trestný čin, objevuje se však i v případech závažné kriminality.¹⁹³ V takových situacích musí být vedle souhlasu ze strany oběti, jakožto jedné ze základních podmínek pro její provedení, kladen zvláštní důraz především na minimalizaci rizika sekundární viktimizace oběti. J. Hulmáková k tomu uvádí, že v těchto případech je příprava mediaci

¹⁸⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. vyd. Praha: Leges, 2018. Student. s. 289.

¹⁹⁰ ŠPEJRA, Michal a Jan TOMÁŠEK. Mediaci mezi pachatelem a obětí trestné činnosti v České republice. *Mediaci a možnosti využití v praxi*. s.327-345. s. 329.

¹⁹¹ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. s. 26.

¹⁹² HULMÁKOVÁ, Jana. Využití mediaci v trestním řízení. *Pocta Pavlu Šamalovi k 65. narozeninám: čtvrtstoletí hledání spravedlnosti na Nejvyšším soudě ČR /Tomáš Gřivna (ed.)*. Praha: C.H. Beck, 2018, 69-78. s. 77.

¹⁹³ Tamtéž, s. 72-73.

o to náročnější, protože je třeba vzít v úvahu celou řadu možných negativních dopadů, které může provedení mediace na osobu oběti trestné činnosti mít.¹⁹⁴

Otázka přípustnosti a vhodnosti mediace v případech domácího násilí je předmětem diskuze, a to nejen v České republice. Z průzkumu Institutu pro kriminologii a sociální prevenci vyplynulo, že 32,5 % osob považuje mediaci za vhodný prostředek v případech domácího násilí, opačný názor pak projevilo 60,2 % respondentů.¹⁹⁵ L. Holá¹⁹⁶ uvádí, že je třeba důsledně odlišovat případy, kdy je mediace ze své podstaty v oblasti domácího násilí vyloučena, typicky půjde o případy těch nejzávažnějších násilných trestných činů, a situace, kdy vyloučena není. Přesto však nelze uzavřít, že by ve všech případech, kdy je mediace možná, šlo zároveň o metodu vhodnou. Za tím účelem by měl mediátor v počáteční fázi posuzování případu zhodnotit konkrétní případ dle několika hledisek. Mediátor by měl vzít do úvahy skutečnosti týkající se nejen současné situace, ve které se pachatel a oběť nacházejí, ale též celou historii násilného jednání ze strany pachatele, osobnostní profil obou stran a míru moci, kterou pachatel nad obětí uplatňuje.

V odborné literatuře se ve výčtu kritérií pro posouzení vhodnosti mediace v konkrétním případě objevují taková, která svou povahou dopadají na problematiku domácího násilí. M. Kracík¹⁹⁷ například uvádí, že mediace je vhodná v případech, kdy se oběť a pachatel osobně znali a spáchaný trestný čin je výsledkem vzniklého konfliktu mezi nimi. Pro uplatnění mediace jsou rovněž vhodné případy, kdy pachatel spáchal trestný čin poprvé.

M. Špejra a J. Tomášek při zkoumání vhodnosti mediace v trestním řízení odkazují na německý výzkum z poloviny devadesátých let, v jehož rámci vyšla najevo spokojenost s mediací ze strany osob, které se staly obětí trestné činnosti v rámci rodiny.¹⁹⁸ P. Šámal pak uvádí, že „dobře provedená mediace dává poškozenému možnost

¹⁹⁴ HULMÁKOVÁ, Jana. Využití mediace v trestním řízení. *Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám: čtvrtstoletí hledání spravedlnosti na Nejvyšším soudě ČR /Tomáš Grivna (ed.)*. Praha: C.H. Beck, 2018, 69-78. s. 72-73.

¹⁹⁵ ROZUM, Jan. *Uplatnění mediace v systému trestní justice I.: sborník příspěvků dokumentů* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009 [cit. 2019-10-06]. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 39.

¹⁹⁶ HOLÁ, Lenka. POSSIBILITIES AND LIMITS OF MEDIATION IN CASES OF VIOLENCE BETWEEN PARENTS. In: *Dny práva – 2010 – Days of Law* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/index.html

¹⁹⁷ KRACÍK Martin. *Restorativní justice a její programy*. In: ŠTERN, Pavel, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ a Dagmar DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. s. 42.

¹⁹⁸ ŠPEJRA, Michal a Jan TOMÁŠEK. Mediace mezi pachatelem a obětí trestné činnosti v České republice. *Mediace a možnosti využití v praxi*. s.327-345. s. 327.

*aktivně se podílet na vlastním odškodnění a dosáhnout nejen materiální, ale i lidské satisfakce.*¹⁹⁹ S tím úzce souvisí skutečnost, že důvodem, proč poškozený s provedením mediace souhlasí, je ve většině případů touha po obdržení omluvy od obviněného.²⁰⁰ Přínos mediace ve vztahu k obviněnému je vnímán především v uvědomění si následků vlastního jednání a převzetí odpovědnosti.

Zůstává však otázkou, do jaké míry je nezbytné usilovat o urovnání vztahů mezi obětí domácího násilí a jeho pachatelem, a to zejména v případech zvláště těžkého a dlouhodobého domácího násilí, kterého se násilná osoba navíc dopouštěla opakovaně. Je třeba si uvědomit, že smyslem mediace nemá být primárně obnovení partnerského vztahu mezi danými osobami, nýbrž vytvoření podmínek, které pomohou mezi osobami nastolit určitou rovnováhu. To může být zvláště významné v případech, kdy je násilí páčáno mezi rodiči dítěte, které je násilím značně ovlivněno.

Výzkumy potvrzují, že mediace pomáhá obětem násilné trestné činnosti vypořádat se s utrpěnou újmou, postoj oběti po provedené mediaci však závisí především na tom, s jakým pocitem do mediace vstoupila.²⁰¹ Platí, že mediace by neměla být prováděna zejména tehdy, pokud by setkání s pachatelem mělo pro oběť domácího násilí představovat vážné riziko sekundární viktimizace a stejně tak v situacích, kdy je oběť stále pod vlivem násilné osoby. Mediátor by pak měl být schopen rozpoznat případy, které nejsou k mediaci vhodné a v takových případech mediaci neprovádět. Je-li mediace navrhována za strany pachatele, je nezbytné zaměřit se na otázku motivace pachatele k takovému kroku. Za problematický může být rovněž považován společný návrh ze strany pachatele i oběti, který může svědčit o podřízenosti oběti a snaze pachatele o pouhé zajištění mírnějšího trestu. Vždy je však nezbytné vycházet z konkrétních skutečností daného případu.

Apriorní zákaz mediace v oblasti domácího násilí nebo její nedoporučování bez dalšího je dle mého názoru nutné považovat za přístup neadekvátní. Právě v oblasti posuzování, zda jsou případy domácího násilí vhodné k provádění mediace, je nezbytné rozlišovat jeho jednotlivé formy tak, jak byly popsány v první kapitole této práce. Autorky publikace *Restorative Justice and Domestic Violence: A Guide*

¹⁹⁹ ŠÁMAL, Pavel. Uplatnění mediace v trestním řízení. *Mediace a možnosti využití v praxi*. s.271-286. s. 283.

²⁰⁰ ROZUM, Jan. *Uplatnění mediace v systému trestní justice*. II. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. s. 35.

²⁰¹ ŠPEJRA, Michal a Jan TOMÁŠEK. Mediace mezi pachatelem a obětí trestné činnosti v České republice. *Mediace a možnosti využití v praxi*. s.327-345. s. 336.

*for practitioners*²⁰² uvádějí dva póly domácího násilí, kdy na jedné straně stojí spíše náhodné útoky označované též jako situační párové násilí, u nichž je mediace zásadně možná, na druhé pak násilí užívané jako prostředek trvalé kontroly nad druhým partnerem, kde je mediace naopak takřka vyloučena. Mezi těmito podobami však existuje celá řada forem domácího násilí, u nichž může být využití prvků restorativní justice různě efektivní a současně jejich využití může pro oběť představovat odlišnou míru rizika. Právě za účelem eliminace takového rizika je nezbytné, aby byl mediátor schopný rozpoznat případný vliv pachatele na jednání oběti. Mediátor by měl přihlídnout nejen k učiněným ústním či písemným projevům jednotlivých stran, ale též k jiným znakům, jako jsou například prostředky neverbální komunikace. Autorky rovněž doporučují, aby z důvodu bezpečnosti a vyšší efektivity byla mediace prováděna dvěma mediátory, přičemž nezbytným předpokladem pro výkon této funkce je důkladné proškolení v oblasti domácího násilí.

Průběh mediace, která začíná individuálními rozhovory mediátora s jednotlivými stranami, v jejichž rámci jsou oběť i pachatel odděleně mediátorem informováni o všech podmínkách, za nichž mediace probíhá, a zároveň jsou zjišťovány veškeré informace potřebné pro rozhodnutí o vhodnosti mediace, na něž případně navazuje společné sezení stran s mediátorem, poskytuje dostatečný prostor pro zhodnocení vhodnosti mediace i ze strany obviněného a oběti a pro vyjádření případného nesouhlasu s navrženým postupem. Mediátor by k případům domácího násilí měl přistupovat se zvláštní pečlivostí vzhledem ke specifčnosti vztahu mezi osobami a zjistí-li, že je daný případ k mediaci nevhodný, měl by mediaci ukončit již po individuálních rozhovorech. Při zachování takového postupu by mělo být zamezeno případnému vzniku negativních následků mediace v podobě sekundární újmy způsobené oběti trestné činnosti a oběti by se naopak mohlo dostat určité osobní satisfakce v podobě omluvy pachatele. To může mít pozitivní vliv nejen na proces překonání újmy, která byla oběti domácím násilím způsobena, ale i na budoucí život oběti.

Z výsledků průzkumu *On the efficacy of Victim-Offender-Mediation in cases of partnership violence in Austria, or: Men don't get better, but women get stronger: Is it still true?*²⁰³, vyplynulo, že se 65 % žen po provedené mediaci cítilo sebejistěji a silněji,

²⁰² Restorative Justice and Domestic Violence: A Guide for practitioners. *Verwey-jonker.nl* [online]. leden 2016 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: https://www.verwey-jonker.nl/doc/2016/Restorative%20Justice%20and%20Domestic%20Violence_7388_def.pdf, s. 4.

²⁰³ PELIKAN, Christa. On the Efficacy of Victim-Offender-Mediation in Cases of Partnership Violence in Austria, or: Men Don't Get Better, But Women Get Stronger: Is It Still True?. *European Journal on*

což vyústilo v podání žádosti o rozvod, 55 % žen navíc uvedlo, že to byla právě mediace, která je přesvědčila o vhodnosti takového kroku. Ze stejného vzorku populace pak 80 % žen uvedlo, že ve vztahu s partnerem, který se vůči ní dopustil domácího násilí, páchané násilí ustalo, přičemž určitý vliv na tom měla právě provedená mediace. Jako významný byl pak tento vliv označen ze strany 40 % těchto žen. Riziko, že se násilí bude ve vztahu opakovat i poté, co trestní řízení bude skončeno, je samozřejmě reálné, určitou roli bude hrát nejen v případech klasického trestního řízení, ale i v řízení, v jehož rámci byla mediace využita. Případné posílení sebevědomí v průběhu mediačního setkání se však může pozitivně projevit mimo jiné ve schopnosti oběti rozpoznat problematické vzorce chování ze strany násilné oběti a na takové projevy lépe reagovat.

5. Pojem oběti domácího násilí a její práva

5.1. Pojem oběti trestného činu

Pojem oběti trestného činu je definován v zákoně č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Tento zákon, který komplexně upravuje pomoc obětem trestných činů, nabyl v plném rozsahu účinnosti dne 1. srpna 2013. Prostřednictvím tohoto zákona došlo k rozšíření práv obětí trestné činnosti v souladu se závazky vyplývajících z evropské legislativy. Zákon nahradil roztržštěnou právní úpravu týkající se postavení obětí trestné činnosti a současně novelizoval celou řadu dalších předpisů, mj. došlo ke změnám trestního řádu např. v souvislosti se zavedením institutu předběžných opatření.

Za oběť se považuje ve smyslu § 2 odst. 2 tohoto zákona *fyzická osoba, které trestným činem vznikla nebo měla vzniknout újma na zdraví, majetková nebo nemajetková újma, nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil*. Toto vymezení odpovídá mezinárodním normám, konkrétně pak směrnici 2012/29 EU a doporučení Rec (2006)8.²⁰⁴ Obětí trestného činu může být toliko osoba fyzická, což vyplývá ze skutečnosti, že pouze fyzická osoba může pociťovat újmu způsobenou trestnou činností pachatele. V tomto směru je tedy pojem oběti užší než pojem poškozeného, kterým může být vedle fyzické osoby i osoba právnická. Teorie rozlišuje oběť přímou a nepřímou, z tohoto dělení vychází i zákon o obětech trestných činů,

Criminal Policy and Research [online]. 2010, 16(1), 49-67 [cit. 2019-10-06]. DOI: 10.1007/s10610-010-9117-8. ISSN 0928-1371. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s10610-010-9117-8>

²⁰⁴ DURDÍK, Tomáš, Ludmila ČÍRTKOVÁ, Daniela HÁKOVÁ a Petra VITOUŠOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. s. 6.

když výše zmíněná definice oběti odpovídá vymezení pojmu oběti přímé. Nepřímou obětí trestného činu je *příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu, a to za podmínky, že tyto osoby utrpěly újmu v souvislosti s tím, že trestným činem byla způsobena smrt oběti* (srov. § 2 odst. 3 ZOTČ).

Dělení na přímé a nepřímé oběti je třeba odlišit od jiné kategorizace obsažené v zákoně o obětech trestných činů, kde jsou rozlišovány oběti a zvláště zranitelné oběti. Již z označení užívaného pro tuto skupinu obětí je patrné, že všechny oběti jsou zranitelné. Zvláště zranitelné oběti jsou ale vzhledem k jejich postavení či druhu trestné činnosti, jehož obětí se staly, zvláště chráněny. Je tomu tak proto, že u zvláště zranitelných obětí existuje vyšší riziko sekundární viktimizace. Do této kategorie patří (i) děti, (ii) osoby vysokého věku, (iii) osoby se zdravotním postižením uvedeným v § 2 odst. 4 písm. b) ZOTČ, (iv) oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 TZ) nebo trestného činu teroristického útoku (§ 311 TZ) a (v) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo jiného trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pohrůžku násilím, a zároveň je u ní dán některý ze zákonem stanovených důvodů, které způsobují, že v jejím případě existuje zvýšené nebezpečí sekundární viktimizace (srov. § 2 odst. 4 ZOTČ). V případě pochybností, zda je konkrétní oběť obětí zvláště zranitelnou, je postupováno tak, jako by zvláště zranitelnou obětí byla. Tomu odpovídá i okruh práv, kterých se může v řízení dovolávat.

Sekundární viktimizace je pojem užívaný pro označení újmy, která je oběti trestného činu způsobena v souvislosti se spáchaným trestným činem poté, co byl trestný čin ukončen. Požadavek na předcházení vzniku druhotné újmy je jedním z korektivů postupu orgánů činných v trestním řízení ve vztahu k oběti trestného činu, a to i s ohledem na to, že sekundárně vzniklá újma může v některých případech převyšovat újmu primární. Toto riziko hrozí zejména u trestných činů, které jsou obětí vnímány jako zvláště těžké příkoří, tedy u trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, nebo právě u trestných činů souvisejících s domácím násilím. Čírtková navíc problematiku sekundární viktimizace zdůrazňuje v souvislosti s případy, kdy se oběti domácího násilí, nebezpečného pronásledování či násilí v sexuální oblasti stávají muži.²⁰⁵ Právě obava

²⁰⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Muži jako oběti domácího násilí. *Právo a rodina* [online]. 2010, 2010(7) [cit. 2019-10-06]. ISSN 1212-866X. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/ohrozene-osoby/muzi-jako-obeti-domaciho-nasili/>

ze sekundární viktimizace figuruje mezi důvody, proč oběti domácího násilí nemají tendenci násilné jednání někomu oznámit.

Za oběť trestného činu je třeba v souladu se základními zásadami obsaženými v ZOTČ považovat každou osobu, která to o sobě prohlásí. S takovou osobou je v rámci řízení dále zacházeno jako s obětí, to znamená, že pro jednání subjektů vymezených v § 3 odst. 2 se uplatní zvláštní pravidla upravená v témže ustanovení, a to až do doby, kdy vyjde najevo, že daná osoba obětí trestného činu není. Daná osoba není za oběť trestného činu považována ani tehdy, jde-li o zcela zjevné zneužití postavení oběti (srov. § 3 odst. 1 ZOTČ).

Obětí trestného činu se zabývá věda označovaná jako viktimologie, která je všeobecně považována za součást kriminologie. Mimo postavení oběti trestného činu a její roli v průběhu samotného trestného činu i trestního řízení se viktimologie věnuje i problematice předcházení viktimizaci potenciálních obětí a poskytování pomoci obětem trestných činů.²⁰⁶ Viktimizací se pak rozumí proces, v jehož průběhu se z potenciální oběti stává oběť skutečná. Teorie uvádí tři faktory, které viktimizaci ovlivňují. Jedná se o (i) chování oběti, (ii) její vztah k pachateli a (iii) index viktimizace.²⁰⁷

V souvislosti s problematikou domácího násilí existuje dále reálná hrozba vzniku tzv. opakované viktimizace. Újma je v tomto případě následkem dalšího útoku ze strany pachatele, jehož předmětem se oběť stala.²⁰⁸ K zamezení vzniku tohoto druhu újmy pak slouží především instituty obsažené v § 14 až 16 ZOTČ.

Jak již bylo uvedeno výše, je nezbytné odlišovat pojem poškozeného a pojem oběti trestného činu. Vztah mezi těmito pojmy nelze jednoznačně označit ve smyslu, že by jeden z pojmů byl obecně pojmem širším, neboť v některých aspektech lze za pojem širší považovat oběť trestného činu, v jiném ohledu je tomu naopak. Oba pojmy se sice částečně překrývají, když oběti náleží určitá práva poškozeného v rámci trestního řízení, trestní řád ale s pojmem oběti trestného činu nepracuje. Pojem oběti tak nelze chápat jako pojem procesní, a to na rozdíl od pojmu poškozeného (viz. úvod ke kapitole

²⁰⁶ GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019, 588 s., s. 122.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 124.

²⁰⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. s. 44.

čtvrté této práce), ale spíše jako subjekt, jemuž je ze strany státu adresována zvláštní péče.²⁰⁹

5.2. Práva oběti trestného činu

Úprava práv obětí trestných činů je jednou ze základních oblastí právní úpravy obsažené v zákoně o obětech trestných činů. Jednotlivá práva obětí jsou pak upravena v části první, hlavě druhé ZOTČ, která se dle jejich povahy člení na šest dílů: *právo na poskytnutí odborné pomoci, právo na informace, právo na ochranu před hrozícím nebezpečím, právo na ochranu soukromí, právo na ochranu před druhotnou újmou a právo na peněžitou pomoc*. Zvláštní práva jsou zákonem přiznána zvláště zranitelným obětem.

5.2.1. Právo oběti na poskytnutí odborné pomoci

Jako první je v zákoně uvedeno právo oběti na poskytnutí odborné pomoci. Pomoc může být oběti poskytována pouze oprávněnými subjekty, které jsou zapsány v registru poskytovatelů pomoci obětem trestného činu vedeném Ministerstvem spravedlnosti. Pod pojem odborné pomoci spadá psychologické poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací a restorativní programy. Roztříštěnost právní úpravy spočívající v tom, že jednotlivé druhy odborné pomoci jsou poskytovány podle různých právních předpisů, brání efektivnímu využívání pomoci ze strany obětí trestné činnosti, když jejich orientace v možnostech pomoci je značně ztížena. Odborná pomoc je poskytována na základě čtyř různých právních předpisů. Zatímco poskytování psychologického a sociálního poradenství probíhá dle zákona o sociálních službách, právní pomoc je zajišťována primárně advokáty, proto jsou podmínky jejího poskytování upraveny především v zákoně o advokacii. Advokát je přitom jediným subjektem, který může poskytovat právní pomoc za úplatu (§ 6 odst. 2 ZOTČ). Samotný zákon o obětech trestných činů stanoví podmínky poskytování právních informací a upravuje restorativní programy. Na financování pomoci obětem trestných činů se podílí stát formou dotace, přičemž podmínky pro získání takové dotace jsou upraveny v jednotlivých zákonech,

²⁰⁹ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. s. 17.

kteře poskytování odborné pomoci upravují (viz. výše). S ohledem na omezený rozsah této práce bude o jednotlivých druzích odborné pomoci pojednáno pouze ve stručnosti. Je třeba poznamenat, že žádná z forem odborné pomoci není v zákonné úpravě vymezena, což činí problémy při jejich vzájemném odlišení.

Psychologické poradenství umožňuje oběti pochopit vzniklou situaci a informovat ji o možnostech dalšího postupu. Úprava je obsažena v § 37 zákona o sociálních službách. Sociální poradenství je dále v rámci zákonné úpravy děleno na základní sociální poradenství spočívající v poskytnutí informací ohledně řešení vzniklé sociální situace, a odborné sociální poradenství, které je poskytováno v odborných poradnách a je zaměřené na konkrétní potřeby dané skupiny osob. V oblasti domácího násilí je odborné sociální poradenství poskytováno poradnami pro oběti domácího násilí.

Právě odlišení právní pomoci a poskytování právních informací činí v praxi potíže. K zakotvení obou těchto forem odborné pomoci pak nejspíš došlo z důvodu nutnosti odlišit subjekty, které jsou oprávněny takovou pomoc poskytovat. Právní pomoc obětem trestných činů je poskytována zásadně advokáty, právní informace mohou být poskytovány i jinými akreditovanými subjekty, a to za podmínky, že daný subjekt má ve svých řadách osobu s úplným vysokoškolským vzděláním v oboru právo v magisterském studijním oboru, která bude výkon této pomoci garantovat.²¹⁰ Tím má být zajištěno odborné poskytování informací na náležité úrovni. Restoratívní programy slouží k obnovení stavu před spácháním trestného činu mezi obětí a pachatelem dané trestné činnosti. Příkladem takových programů může být již výše popsaná mediacce.

Zvláště zranitelné oběti mají právo na bezplatné poskytování odborné pomoci, bez ohledu na to, jaké trestné činnosti se staly obětí. To neplatí v případech obětí trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ za podmínky, že tímto činem nevzniklo nebezpečí nouze či trvale nepříznivý následek (srov. § 5 ZOTČ). Důvodem pro vynětí této skupiny obětí je pak jednak charakter vzniklého následku, dále také skutečnost, že se jedná o jeden z nejčastěji páchaných trestných činů, což by vedlo ve svém konečném důsledku k neúměrnému zatížení nejen registrovaných subjektů, ale také státu, který se na jejich činnosti finančně podílí.²¹¹ Platí přitom, že poskytovatelé odborné pomoci mohou poskytovat bezplatně pomoc i jiným obětem, záleží však pouze na jejich uvážení.

²¹⁰ JELÍNEK, Jiří. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2. dopl. a rozš. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. s. 48.

²¹¹ Tamtéž, s. 51.

Za podmínek stanovených jinými právními předpisy může být bezplatně poskytována i právní pomoc oběti. Těmito předpisy ve smyslu § 6 odst. 1 ZOTČ se rozumí zejména trestní řád. Podmínky, za kterých je umožněno obětem v postavení poškozeného zcela bezplatné poskytování pomoci či za sníženou odměnu, jsou stanoveny v § 51a TŘ. Dle ustanovení § 51a odst. 1 TŘ je podmínkou pro přiznání nároku osvědčení poškozeného, že nemá dostatek prostředků, aby si hradil náklady vzniklé s přibráním zmocněnce, přičemž se musí jednat o poškozeného, kterému byla způsobena úmyslným trestným činem těžká újma na zdraví, nebo který je pozůstalým po osobě, které byla trestným činem způsobena smrt. O takovém nároku rozhoduje na návrh předseda senátu soudu, který rozhoduje v prvním stupni, v přípravném řízení soudce. Nárok nebude přiznán tehdy, je-li vzhledem k povaze a výši v rámci trestního řízení uplatněného nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení, zastoupení poškozeného zřejmě nadbytečné (§ 51a odst. 1 TŘ).

I bez splnění podmínek uvedených v citovaném ustanovení má právo na bezplatnou právní pomoc či za sníženou odměnu poškozený, který je mladší osmnácti let a zvláště zranitelná oběť (§ 51a odst. 2 TŘ). I v tomto případě se uplatní výjimka v případě, kdy je trestní řízení vedeno ve věci trestného činu zanedbání povinné výživy dle § 196 TZ. Právo zvláště zranitelné oběti na poskytování bezplatné odborné pomoci ve smyslu § 5 ZOTČ v sobě zahrnuje i právo na bezplatné poskytování právní pomoci. Zvláště zranitelná oběť je ve výhodnějším postavení ve srovnání s postavením jiných obětí v tom smyslu, že nemusí osvědčovat svou nemajetnost.

Poškozený si může zmocněnce vybrat sám a pokud tak neučiní, ustanoví mu zmocněnce soud ze seznamu advokátů zapsaných do registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů.

V rámci výzkumu organizovaného Institutem pro kriminologii a sociální prevenci²¹² vyšlo najevo, že pouhých 10 % poškozených v případě deliktu označeném jako *Domácí násilí* vyhledalo odbornou pomoc. Většina z těchto osob pak pomoc hledala u advokáta, který se pomocí obětem trestných činů zabývá. Jako důvod pro nevyhledání odborné pomoci pak osoby nejčastěji uvedly, že pomoc nepotřebovaly. Za problematické lze považovat, že osoby mezi důvody, pro které se rozhodly pomoc nevyhledat, zařadily vedle nedostatku financí také skutečnost, že se žádní poskytovatelé v okolí nenacházejí.

²¹² ROUBALOVÁ, Michaela, KOSTELNÍKOVÁ, Zuzana, PEŠKOVÁ, Martina, HOLAS, Jakub. Péče o oběti trestných činů – dílčí výsledky z výzkumu obětí. *Trestněprávní revue*. 2018, č. 7-8, s. 185-190.

Z toho lze vyvodit, že část společnosti má zkreslenou představu jednak o finanční náročnosti poskytování odborné pomoci, dále pak ohledně přístupnosti subjektů poskytujících pomoc obětem trestných činů. Z osob, které se šetření zúčastnily, celkem 3 % obětí domácího násilí uvedlo, že pomoc nevyhledaly z důvodu špatné předchozí zkušenosti.

5.2.2. Právo na informace

Právní úprava práva oběti na informace obsažená v zákoně o obětech trestných činů je tvořena převážně výčtem informací, které mají být ze strany různých poskytovatelů pomoci obětem předány. Ve své podstatě jsou tato ustanovení projevem zásady obsažené v § 3 odst. 4 ZOTČ týkající se povinnosti Policie ČR, orgánů činných v trestním řízení a subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů informovat srozumitelným způsobem oběť o jejich právech a umožnit jejich uplatnění v plném rozsahu. Existence takové zásady v rámci zákonné úpravy je nezbytná v tom smyslu, že řádné poučení oběti je předpokladem pro její ochranu a uplatňování jejich práv. Zákon v konkrétních případech navíc stanoví, v jaké formě má být daná informace oběti sdělena a zda se jedná o informaci poskytovanou bez žádosti či pouze na žádost. Za účelem zjednodušení právní úpravy týkající se práva oběti na informace je ze strany odborníků navrhováno sjednocení norem o formě, v jaké jsou obětem ze strany příslušných orgánů předávány.²¹³ Součástí práva na informace je rovněž právo oběti prohlásit, že nechce, aby jí byly ze strany orgánů činných v trestním řízení informace sdělovány, tomuto požadavku orgány vyhoví, ledaže je třeba informace poskytnout k uplatnění práv poškozeného v trestním řízení. Své prohlášení může vzít oběť trestné činnosti zpět, a to kdykoli.

Ustanovení § 8 ZOTČ obsahuje výčet informací, které má povinnost Policie ČR, policejní orgán nebo státní zástupce oběti sdělit, jakmile se s ní dostane do prvního kontaktu. Všechny zmíněné informace jsou sdělovány bez žádosti oběti. Právní úpravě v původním znění byla vytýkána nedostatečná transpozice směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, jejíž úprava daleko více reflektuje

²¹³ JELÍNEK, Jiří, PELC, Vladimír. Zákon o obětech trestných činů - jeho nedostatky a možnosti řešení. *Bulletin advokacie*. 2015, č. 11, s. 19-23.

konkrétní okolnosti, ve kterých se oběť v okamžiku prvního kontaktu nachází.²¹⁴ Podle dříve platné právní úpravy bylo nezbytné, aby příslušný orgán oběti sdělil veškeré informace zmíněné v § 8 ZOTČ, a to již při prvním kontaktu. Takový postup neposkytoval žádný prostor pro uvážení Policie ČR, policejního orgánu a státního zástupce o tom, v jakém rozsahu a jakou formou budou informace oběti z jejich strany při prvním kontaktu předány. Zákonem č. 56/2017 Sb., zákon, kterým se mění zákon o obětech trestných činů, došlo ke změně znění § 13 ZOTČ, když nová právní úprava umožňuje poskytovat informace „*pouze v rozsahu, který odpovídá konkrétním potřebám oběti a s ohledem na povahu a závažnost trestného činu.*“²¹⁵ Zvolená konstrukce tak lépe odpovídá požadavku individuálního přístupu k oběti²¹⁶, jehož dodržování je jedním z nezbytných předpokladů citlivého přístupu orgánů činných v trestním řízení vůči oběti.

Součástí informační povinnosti Policie ČR a policejního orgánu, příp. státního zástupce, je sdělení mj. informací o tom, u kterého orgánu je možné podat trestní oznámení, přičemž oběti je předán i kontakt na takový orgán, dále informace o subjektech poskytujících pomoc obětem trestných činů, na které se lze obrátit s žádostí o poskytnutí odborné pomoci, o podmínkách pro přijetí opatření k zajištění bezpečí oběti, informace o podmínkách práva na peněžitou pomoc, o možnostech ubytování v azylových domech, o jiných právech dle ZOTČ atd. (srov. § 8 odst. 1 ZOTČ).

Informační povinnost mají dále subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů (§ 9 ZOTČ). Oběti musí být sděleny informace týkající se služeb, které daný poskytovatel poskytuje, jaké jsou podmínky pro jejich poskytování, případně pokud oběť žádá službu, kterou tento poskytovatel neposkytuje, odkáže ji na jiného poskytovatele. Oběť je dále poučena o právech oběti dle ZOTČ, právech poškozeného dle TŘ a o samotném průběhu trestního řízení. Informační povinnost těchto subjektů se tedy v určitém ohledu překrývá s povinností Policie ČR, policejních orgánů a státního zástupce.

Není-li orgánem, který se dostane do prvního kontaktu s obětí Policie ČR, policejní orgán nebo státní zástupce, a současně se jedná o orgány uvedené v § 10 ZOTČ

²¹⁴ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. s. 61.

²¹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 56/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění zákona č. 77/2015 Sb., a další zákony

²¹⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. s. 234-236.

(tj. obecní policie, Vojenská policie, Vězeňská služba ČR, celní úřad nebo zdravotnické zařízení), jsou oběti sděleny informace v závislosti na tom, který orgán se do kontaktu s obětí dostal.

Za účelem ochrany mohou být oběti na její žádost sděleny informace týkající se jednak stavu trestního řízení (výjimku tvoří případy, kdy by takové sdělení ohrozilo účel trestního řízení) a věcí s trestním řízením bezprostředně souvisejících, případně může být oběti ze strany orgánu činného v trestním řízení zasláno pravomocné rozhodnutí, kterým se trestní řízení končí (viz § 11 odst. 1 ZOTČ). Požádá-li o to oběť trestného činu, sdělí věznice, poskytovatel zdravotních služeb, u nějž je ze strany odsouzeného vykonáváno ústavní ochranné léčení, a ústav pro výkon zabezpečovací detence údaje obsažené v § 11 odst. 3 písm. a) až h). Obecně se jedná o informace, které se týkají pohybu odsouzené osoby mimo tato zařízení. Pro informování oběti je zákonem stanovena lhůta 24 hodin od doby, kdy oznamovaná skutečnost nastala (viz. § 11 odst. 4 ZOTČ). Pokud hrozí oběti nebezpečí v souvislosti s pobytem odsouzeného na svobodě, je informována o takovém pohybu i bez žádosti, a to za podmínek stanovených v § 11 odst. 6 ZOTČ.

Případy, kdy oběť o sobě prohlásí, že neovládá český jazyk, jsou řešeny různě v závislosti na charakteru informace, která má být oběti ze strany příslušného subjektu předána. V zákoně uvedených případech (§ 12 písm. a) ZOTČ) je nutné oběti takovou informaci poskytnout v jazyce, o kterém prohlásí, že mu rozumí, nebo v jazyce státu, jehož je občanem. Takový postup se uplatní i v případě informací dle § 12 písm. b) ZOTČ, ovšem pouze tehdy, je-li to možné.

5.2.3. Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím a právo na ochranu soukromí

Právo oběti na ochranu před hrozícím nebezpečím je obsaženo v § 14 ZOTČ. Dané ustanovení ovšem nezavádí žádné zvláštní právo obětí trestných činů, když pouze odkazuje na právní úpravu obsaženou v jiných předpisech. Prostředky ochrany před nebezpečím hrozícím oběti trestného činu zahrnují institut krátkodobé ochrany a institut vykázaní dle zákona o Policii ČR, předběžná opatření dle zákona o zvláštních řízeních soudních i dle trestního řádu. Zákon o obětech trestných činů zmiňuje ještě institut ochrany oběti v pozici svědka dle zákona č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, a možnost utajení totožnosti i podoby svědka dle TR. V souvislosti s domácím násilím nebude mít uplatnění institutu

utajení totožnosti i podoby svědka ze strany oběti trestného činu jakýkoli význam vzhledem k samotné povaze domácího násilí. O vybraných zákonem zmíněných institutech bylo pojednáno v příslušných kapitolách této práce.

V rámci práva na ochranu soukromí jsou zákonem zmíněny dva instituty, a sice zveřejňování informací o totožnosti oběti a poskytování osobních údajů oběti. V případě prvního zmíněného zákon o obětech trestných činů pouze odkazuje na úpravu obsaženou v trestním řádu, konkrétně v § 8a až 8d TŘ. Tato ustanovení dopadají na ty oběti, které jsou v procesním postavení poškozeného. Zákon stanoví zákaz orgánům činným v trestním řízení zveřejnit informace mj. o totožnosti poškozeného v průběhu přípravného řízení. Zveřejněním je přitom myšleno nejen předání informace ke sdělení v rámci sdělovacích prostředků, ale také uveřejnění na internetových stránkách daného orgánu.²¹⁷ Pod údaj o totožnosti oběti spadají veškeré údaje, jejichž prostřednictvím je možné danou osobu identifikovat. Striktní zákaz zveřejnění údajů o poškozeném platí v případě, kdy je osoba poškozeného mladší 18 let, nebo se jedná o osobu, vůči níž byl spáchán některý z trestných činů vyjmenovaných v § 8b odst. 2 TŘ. Ve výčtu figuruje několik trestných činů, které mohou být v souvislosti s domácím násilím páčány. Jedná se např. o trestný čin vraždy (§ 140 TZ), trestné činy proti důstojnosti v sexuální oblasti, trestné činy, jimiž byla způsobena těžká újma na zdraví, trestný čin nebezpečného pronásledování (§ 354 TZ) atd. V rámci ustanovení jsou rovněž uvedeny trestné činy týrání svěřené osoby (§ 198 TZ) a týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 TZ). Zákaz zveřejnění údajů týkající se totožnosti těchto osob pak platí nejen po dobu trestního řízení, kdy například nesmí být pořizován zvukový či obrazový záznam hlavního líčení, který by umožnil identifikovat osobu poškozeného, ale tyto údaje nesmí být ve sdělovacích prostředcích uveřejněny ani poté, co rozsudek ve věci nabyl právní moci (srov. § 8b odst. 4 TŘ).

Z uvedených zákazů stanoví trestní řád rovněž výjimky. Zveřejnit jinak zakázané informace je možné pro účely pátrání po osobách, pro dosažení účelu trestního řízení nebo umožňuje-li to trestní řád (§ 8d odst. 1 TŘ). Současně platí, že informace mohou být zveřejněny i tehdy, souhlasí-li s tím osoba, již se týkají. Právní předpis obsahuje rovněž pravidla, jak postupovat v případech, kdy daná osoba souhlas nemůže dát, ať už proto, že zemřela, či pro neschopnost v tomto ohledu projevit svou vůli (viz. § 8d odst. 2 a 3 TŘ).

²¹⁷ § 15 [Zveřejňování informací o totožnosti oběti]. In: ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Tomáš DURDÍK, Háková DANIELA a Vitoušová PETRA. *Zákon o obětech trestných činů: komentář* [online]. Praha: Wolters Kluwer, 2018 [cit. 2019-10-06]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

Ustanovení § 16 ZOTČ obsahuje pravidla pro nakládání s osobními údaji oběti. Dle citovaného ustanovení může oběť, její zmocněnec, zákonný zástupce, opatrovník nebo důvěrník požádat, aby informace o bydlišti, doručovací adrese těchto osob, údaje o výkonu zaměstnání, povolání nebo podnikání a údaje o osobních, rodinných a majetkových poměrech, byly zpřístupněny pouze orgánům činným v trestním řízení, policistům a úředníkům Probační a mediační služby. Smyslem tohoto ustanovení je především ochrana osoby oběti před opakovanou viktimizací, případně před nežádoucím kontaktováním ze strany osoby, proti níž je řízení vedeno.²¹⁸ Důvodem, pro který mohou být výše uvedené údaje ze strany příslušných orgánů zpřístupněny, je jednak řádné uplatnění práva na obhajobu, dále pak nezbytnost takového zpřístupnění pro dosažení účelu trestního řízení. Jsou-li dány tyto důvody, daný orgán zpřístupní údaje pouze v nezbytném rozsahu.

5.2.4. Právo na ochranu před druhotnou újmou

Ochrana oběti před vznikem sekundární újmy je jednou ze základních zásad obsažených v zákoně o obětech trestných činů (viz. § 3 odst. 2 ZOTČ). K jejímu naplnění slouží jednotlivá práva oběti obsažená v díle pátém zákona. Jedná se o právo na zabránění kontaktu oběti s osobou, kterou označila za pachatele (§ 17 ZOTČ), právo upravující způsob výslechu v oblasti otázek spadajících do intimní oblasti (§ 18 ZOTČ), právo na výslech osobou stejného nebo opačného pohlaví (§ 19 ZOTČ), právo upravující způsob vedení výslechu se zvláště zranitelnou obětí (§ 20 ZOTČ), právo na doprovod důvěrníkem (§ 21 ZOTČ) a právo učinit prohlášení o dopadu trestného činu na život oběti (§ 22 ZOTČ).

O pojmu druhotné újmy bylo pojednáno výše, k jejímu vzniku pak může docházet v důsledku několika faktorů. Čírtková a Vitoušová uvádějí čtyři základní potřeby oběti, jejichž nenaplnění vede ke vzniku druhotné újmy. Jedná se o (i) potřebu informací, (ii) potřebu bezpečí, (iii) potřebu důvěry a (iv) potřebu respektu.²¹⁹

Za zdroje sekundární viktimizace potom autorky považují vedle okolí oběti a médií i orgány činné v trestním řízení.²²⁰ Právě k předcházení sekundární viktimizace

²¹⁸ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. s. 104.

²¹⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. s. 18.

²²⁰ Tamtéž, s. 17.

ze strany orgánů činných v trestním řízení má sloužit právní úprava obsažená v právních předpisech trestního práva procesního a zákoně o obětech trestných činů. Jednání zdrojů sekundární viktimizace může být totiž ve značné míře ovlivněno mýty, které se s problematikou domácího násilí objevují, jedná se například o mýtus o typickém pachateli, o typické oběti, mýtus o příčinném vlivu alkoholu či ve spojitosti s rizikem vzniku sekundární újmy obzvláště významný mýtus o vině oběti.²²¹ Má-li být ze strany osob, které přichází do styku s obětí domácího násilí, zacházeno s obětí adekvátním způsobem, je naprosto nezbytné se od těchto mýtů oprostít.

Oběť v postavení poškozeného je oprávněna na základě § 209 odst. 1 TŘ podat svědeckou výpověď v rámci hlavního líčení v nepřítomnosti obžalovaného. Tento postup přitom může být zvolen nejen na žádost poškozeného či jejího zmocněnce, ale i na základě doporučení znalce z důvodu obavy, že daná osoba pod vlivem přítomnosti obžalovaného nevypraví pravdu, nebo z důvodu existence hrozby vzniku újmy na zdraví či jiného vážného nebezpečí.²²² Další možností, jak minimalizovat riziko vzniku sekundární újmy, je provedení výslechu poškozeného jako svědka před zahájením trestního stíhání, přičemž tento postup je možné využít pouze za podmínek uvedených v § 158 odst. 9 a § 164 odst. 1 TŘ. Protokol o takto podané výpovědi pak lze přečíst v hlavním líčení i bez souhlasu státního zástupce a obžalovaného, pokud poškozený onemocněl chorobou, která natrvalo nebo po dohlednou dobu neumožňuje jeho výslech před soudem (§ 211 odst. 1 písm. a) TŘ). K zamezení styku oběti s osobou vymezenou v § 17 ZOTČ slouží i další instituty jako je např. zřízení oddělených čekáren u soudů, možnost využití videokonferenčních zařízení při výslechu, nebo technicky méně náročné stanovení odlišných termínů prováděných úkonů.²²³ V případě zvláště zranitelných obětí jsou orgány činné v trestním řízení žádosti na zamezení styku s danou osobou povinny vyhovět, pokud to nevyklučuje povaha prováděného úkonu. I v případech, kdy to povaha prováděného úkonu vylučuje, jsou však orgány činné v trestním řízení povinny učinit veškerá vhodná opatření k zamezení jejich kontaktu (viz. § 17 odst. 2 ZOTČ).

²²¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. s. 44.

²²² DURDÍK, Tomáš. *Využití institutů posilujících ochranu poškozených při jednání u soudu*. In: JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRIVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012. Teoretik.

²²³ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. s. 107.

Zákon o obětech trestných činů stanoví dále pravidla týkající se způsobu vedení výslechu oběti. Otázky směřující do intimní oblasti oběti je možné pokládat pouze tehdy, pokud je to nezbytné pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení, přičemž platí požadavek na zvlášť šetrné kladení takových otázek. Vzhledem ke snaze minimalizovat počet výslechů oběti má být výslech po obsahové stránce veden vyčerpávajícím způsobem. Pokud jde o otázku, jaké informace spadají do intimní oblasti oběti, v odborné literatuře převažuje názor, že se jedná o veškeré informace týkající se osobní sféry osoby, zejména týkající se její sexuality. Zmiňována je rovněž potřeba zohlednit konkrétní okolnosti, zejména osobní poměry a povahu dané osoby, v rámci posouzení charakteru určité otázky.²²⁴ Oběť může ve smyslu § 19 ZOTČ žádat, aby její výslech v rámci přípravného řízení byl veden osobou konkrétního pohlaví. Zvláštní postavení má oběť zvlášť zranitelná, jejíž žádosti musí být vyhověno, nebrání-li tomu závažné důvody (viz. § 19 odst. 2 ZOTČ). Těmito důvody pak může být například skutečnost, že v době vedení výslechu není u policejního orgánu přítomna osoba příslušného pohlaví a jedná se o neodkladný či neopakovatelný úkon.²²⁵

Zvláštní pravidla pro výslech zvlášť zranitelných obětí jsou upraveny v § 20 ZOTČ. I zde platí, že výslech má být opakován pouze ve výjimečných případech, přičemž je-li to možné, má být zvlášť zranitelná oběť v rámci přípravného řízení vyslýchána osobou, která je k tomu zvlášť vyškolená. Taková osoba provádí výslech vždy, pokud je vyslýcháno dítě. Výjimku tvoří situace, kdy je výslech neodkladným či neopakovatelným úkonem. Zvlášť zranitelná oběť má právo vyjádřit přání, aby nedošlo k bezprostřednímu vizuálnímu kontaktu s osobou podezřelou ze spáchání trestného činu nebo s osobou, proti níž se trestní řízení vede. Nebrání-li tomu závažné důvody, jsou učiněna opatření k zamezení takového kontaktu.

Oběť trestného činu má právo na doprovod důvěrníkem, kterého si oběť zvolí. Zákon stanoví pouze několik omezení, která oběť limitují ve výběru. Za prvé se musí jednat o fyzickou osobu způsobilou k právním úkonům, dále pak nemůže taková osoba vystupovat v trestním řízení jako obviněný, obhájce, svědek, znalec nebo tlumočník (viz. § 21 odst. 2 ZOTČ). Smyslem institutu důvěrníka je zejména psychická podpora oběti trestného činu a její doprovod při úkonech trestního řízení, přičemž přítomnost této

²²⁴ § 18 [Podání vysvětlení a výslech oběti]. In: ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Tomáš DURDÍK, Háková DANIELA a Vitoušová PETRA. *Zákon o obětech trestných činů: komentář* [online]. Praha: Wolters Kluwer, 2018 [cit. 2019-10-06]. Komentáře (Wolters Kluwer ČR).

²²⁵ JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů: komentář s judikaturou*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Komentátor. s. 111.

osoby by měla působit pozitivně na psychiku oběti a zmírňovat utržené trauma. Působení důvěrníka v rámci řízení je však omezena právě na doprovod oběti, sám za oběť nemůže vykonávat procesní práva, není-li současně jejím zmocněncem. Za podmínek § 21 odst. 4 může být důvěrník z účasti na úkonu vyloučen.

5.2.5. Právo na peněžitou pomoc od státu

Právní úprava práva na peněžitou pomoc od státu je obsažena v ustanoveních § 23 až 37 ZOTČ. Peněžitá pomoc je poskytována pouze určitému okruhu obětí. Zákon za tím účelem stanoví jednak podmínky týkající se státního občanství, případně délky a povahy pobytu osoby na území České republiky v případě cizinců (viz. § 23 ZOTČ), dále pak určuje okruh oprávněných žadatelů ve vztahu k charakteru utržené újmy (viz. § 24 ZOTČ). Mezi oběťmi, které mají právo na peněžitou pomoc od státu, tak jsou oběti, kterým bylo v důsledku trestného činu ublíženo na zdraví nebo způsobena těžká újma na zdraví, nebo oběti trestného činu proti důstojnosti v sexuální oblasti, kterým vznikla nemajetková újma. V souvislosti s domácím násilím je pak nutné zmínit, že nárok na peněžitou pomoc od státu má i dítě, které je obětí trestného činu týrání svěřené osoby dle § 198 TZ, přičemž i v tomto případě je nezbytné pro vznik nároku způsobení nemajetkové újmy (viz. § 24 odst. 1 písm. d) ZOTČ).

Vedle uvedených podmínek pak zákon stanoví ještě procesní podmínky, za nichž nárok obětem nevznikne. Důvodem pro neposkytnutí peněžitě pomoci je mj. skutečnost neudělení souhlasu k trestnímu stíhání pachatele trestného činu či jeho zpětvzetí ze strany oběti, jedná-li se o trestný čin dle § 163 TR. Stejně tak nárok nevznikne v případech, kdy oběť neposkytla orgánům činným v trestním řízení potřebnou součinnost, zejména tím, že o spáchání trestného činu nečinila neprodleně oznámení, nebo jako svědek odepřela svou výpověď (srov. § 27 ZOTČ).

Právě toto ustanovení může hrát klíčovou roli v otázce přiznávání, resp. nepřiznávání peněžitě pomoci obětem domácího násilí, a to vzhledem k obecné neochotě obětí trestné činy spojené s domácím násilím oznamovat. Ač bylo o problematice povaze institutu nezbytného souhlasu oběti s trestním stíháním osoby již pojednáno v jiné části této práce²²⁶, je na místě v souvislosti s následky neudělení či zpětvzetí souhlasu ve formě nepřiznání jakékoli peněžitě pomoci ze strany státu znovu

²²⁶ Viz. kapitola 4.1 této práce.

zdůraznit nevhodnost takové právní úpravy ve vztahu k obětem domácího násilí. Je-li totiž oběť domácího násilí donucena pachatelem ke zpětvzetí uděleného souhlasu nebo k jeho neudělení, přičemž není její tíseň prokázána ve smyslu § 163a TŘ, ztrácí tato oběť trestného činu nejen možnost projednání věci v rámci trestního řízení, ale také jakoukoli možnost obdržet finanční prostředky ze strany státu za účelem překonání krizové sociální situace. Taková osoba je v podstatě okolnostmi donucena řešit svou situaci jinak, přičemž její návrat k násilné osobě tím není vyloučen.

Peněžité pomoc oběti trestného činu je poskytnuta tehdy, pokud byl pachatel daného trestného činu uznán vinným nebo obžaloby zproštěn pro nepřičetnost. Za podmínek § 26 odst. 2 může být pomoc poskytnuta i v jiných případech. Jedná se o jednorázovou částku, která slouží oběti k překlenutí situace způsobené trestným činem. Konkrétní výši peněžité pomoci potom stanoví zákon v § 28, když určí jednotlivé paušální částky v návaznosti na charakter poskytnuté peněžité pomoci. Přiznat peněžitou pomoc je však možné jen tehdy, nebyla-li nemajetková újma, škoda na zdraví nebo škoda vzniklá v důsledku smrti nahrazena. Pokud byla újma zčásti nahrazena, výše přiznané peněžité pomoci se o tuto úhradu poměrně sníží.

Při splnění veškerých podmínek stanovených zákonem je možné za účelem přiznání peněžité pomoci podat žádost Ministerstvu spravedlnosti. Žádost může být ze strany oběti podána do dvou let ode dne, kdy se oběť o trestném činu dozvěděla, zároveň je však oběť omezena lhůtou pěti let od spáchání trestného činu. Způsob vyřizování žádosti a její podstatné náležitosti jsou stanoveny rovněž v zákoně o obětech trestných činů. Ministerstvo danou žádost posoudí a ve lhůtě tří měsíců o žádosti rozhodne. Stanovení lhůty k vydání rozhodnutí je zajisté vhodným krokem pro zajištění výše zmíněného účelu peněžité pomoci.

Složení peněžité částky na pomoc obětem trestné činnosti je předpokladem pro uplatnění některých forem odklonů v trestním řízení.²²⁷

5.3. Intervenční centra

Intervenční centra patří vedle Policie ČR a soudů mezi základní pilíře, na nichž je postaven zákon č. 135/2006 Sb. Činnost intervenčních center je upravena v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, a to s účinností

²²⁷ Například institut podmíněného zastavení trestního stíhání dle § 307 odst. 2 písm. a) a b) TŘ

od 20. února 2007. Jedná se o jeden z taxativně vypočtených druhů služeb sociální prevence, a to vedle služeb typu azylových domů, domů na půl cesty, kontaktních center, telefonické krizové pomoci apod.²²⁸ Intervenční centra jsou v zákoně o sociálních službách definována v § 60a, bližší podmínky poskytování této služby jsou pak stanoveny ve vyhlášce č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Služba intervenčních center slouží k poskytnutí pomoci osobám ohroženým domácím násilím, a to zejména v souvislosti s institutem vykázaní násilné osoby Policií ČR (viz. kapitola 2.2.2 této práce). Je-li násilná osoba takovým postupem vykázána, Policie ČR zašle nejpozději do 24 hodin od vyhotovení kopii úředního záznamu o vykázaní intervenčnímu centru, které pak do 48 hodin nabídne pomoc ohrožené osobě. Podnět k činnosti intervenčních center však může pocházet přímo od osoby ohrožené domácím násilím nebo jejího bezprostředního okolí bez nutnosti předchozího policejního vykázaní.

Intervenční centra, která od 1. ledna 2007 působí ve všech krajích ČR, poskytují služby svým uživatelům bezplatně, bylo-li by tomu jinak, postrádala by taková úprava smysl vzhledem k podmínkám, ve kterých se násilím ohrožená osoba nachází. O poskytování služeb je uzavřena smlouva, pro jejíž uzavření postačí ústní forma. Požádá-li o to jedna ze stran smlouvy, musí být smlouva uzavřena písemně.²²⁹

Sociální služby poskytované v intervenčním centru mohou být poskytovány jako služby ambulantní, terénní i pobytové (viz. § 60a zákona o sociálních službách). Konkrétní služby jsou specifikovány ve zmíněné vyhlášce, konkrétně v jejím § 25a. Mezi základní činnosti v rámci služeb poskytovaných intervenčními centry tak spadají:

- a. *sociálně terapeutické činnosti*, především ve formě krizové intervence a dalších socioterapeutických činností;
- b. *pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí*, kam spadá vedle pomoci při komunikaci související s uplatňováním práv ohrožené osoby i pomoc při vyřizování běžných záležitostí;
- c. *poskytnutí ubytování* na omezenou dobu, která zpravidla nepřesahuje sedm dní a vytváření dalších podmínek pro zajištění příznivých podmínek bydlení;

²²⁸ KOLDINSKÁ, Kristina a Petr TRÖSTER. *Právo sociálního zabezpečení*. 7. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2018. Academia iuris. s. 269-270.

²²⁹ MACH, Petr. *Zákon o sociálních službách: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. Komentáře Wolters Kluwer. s. 184.

- d. *poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy*, přičemž dané osobě může být strava připravována, nebo pouze poskytnuty podmínky pro její přípravu.²³⁰

Služby uvedené pod písmeny c) a d) jsou poskytovány pouze, jedná-li se o pobytovou formu služby ve smyslu § 60a zákona o sociálních službách. Obecně lze tedy uzavřít, že intervenční centra poskytují osobám zejména psychologickou pomoc směřující nejen ke zlepšení jejich aktuálního stavu, ale rovněž k uplatnění jejich práv, které jim právní řád garantuje.

Zákon navíc v § 60a odst. 4 uvádí, že součástí služby intervenčních center je i spolupráce s taxativním výčtem institucí a orgánů. Vedle dříve zmíněných útvarů Policie ČR, pak ve výčtu figurují i ostatní poskytovatelé sociálních služeb, orgány sociálně právní ochrany dětí, obce, útvary obecní policie, a jiné orgány veřejné správy. Zmíněné instituce představují dle důvodové zprávy k zákonu č. 29/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, na jehož základě byla do zákona o sociálních službách intervenční centra znovu zařazena, *pomáhající subjekty v oblasti domácího násilí*.²³¹

Pracovníci intervenčních center jsou sdruženi v rámci Asociace pracovníků intervenčních center ČR, o.s. Sdružení na svých internetových stránkách²³² uvádí nejen informace o činnosti jednotlivých intervenčních center, ale také zveřejňuje celou řadu statistik týkajících se domácího násilí. Významným přínosem je pak adresář kontaktů na jednotlivá intervenční centra, který značně usnadňuje orientaci osobám hledajícím pomoc.

²³⁰ srov. § 25a vyhlášky č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách

²³¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 29/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

²³² Poslání a činnost APIC. *Asociace pracovníků intervenčních center* [online]. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: http://www.domaci-nasili.cz/?page_id=145

6. Mimoprávní prostředky prevence domácího násilí

6.1. Pojem prevence kriminality, její struktura a úrovně

Prevenčí se v obecné rovině rozumí „soubor nejrůznějších aktivit, především nesankčního charakteru, které vyvíjejí státní, veřejné i soukromé instituce i jednotliví občané.“²³³ Prevence kriminality je pak „souborem nejrůznějších společenských aktivit orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů.“²³⁴ Cílem těchto aktivit je snižování nejen rozsahu, ale také závažnosti kriminality včetně jejich následků.

Právní teorií je rozlišována prevence generální, která je zaměřena na potenciální pachatele trestné činnosti, a prevence individuální, jejímž cílem je působení na konkrétního pachatele či ochranu oběti. V oblasti trestního práva je jedním z účelů trestu právě jeho preventivní působení. Generální prevence kriminality obecně je pak strukturována do tří základních pilířů, a sice (i) sociální prevence, (ii) situační prevence a (iii) prevence viktimmnosti a pomoc obětem trestných činů.²³⁵

Sociální prevence kriminality má za cíl ovlivnit a posílit socializaci člověka a ve svém konečném důsledku tak má vést ke změně nepříznivých podmínek prostředí, které svou podstatou podněcují k páchání trestné činnosti. Situační prevence je zaměřena na snižování množství příležitostí a podnětů k trestné činnosti, na minimalizaci prospěchu z ní dosaženého a současně na maximalizaci rizika dopadení. Nástrojem situační prevence je celá řada opatření technického a organizačního charakteru, která lze dělit do pěti základních skupin: 1) *zvýšení ochrany objektů, osob a věcí, které jsou kriminalitou ohroženy*, 2) *přemístění ohrožených věcí na bezpečnější místo*, 3) *ztížení přístupu k prostředkům vhodným pro spáchání trestného činu*, 4) *zmenšení očekávaného prospěchu z trestného činu a zvýšení rizika pro pachatele* a 5) *zlepšení dohledu nad lokalitou*.²³⁶ Celý systém situační prevence je založen na zkušenostech ohledně doby, místa a okolností, za nichž je zpravidla daný druh kriminality páchán. Nejvyšší úspěšnosti

²³³ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016*. 3. vyd. Praha: proFem, 2016. s. 209.

²³⁴ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019. s. 151.

²³⁵ Prevence kriminality: Systém prevence kriminality v ČR. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

²³⁶ GRIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019. s. 164.

dosahují tato opatření v boji proti majetkové kriminalitě. Poslední z výše uvedených pilířů v sobě kombinuje metody sociální i situační prevence. Viktimostí se rozumí stupeň pravděpodobnosti, že se daný člověk stane obětí trestného činu. Cílem tohoto druhu prevence je tak předat potenciálním obětem trestné činnosti informace o bezpečném chování a psychicky tyto osoby podpořit. Předpokladem účinnosti této prevence je dostatečná informovanost osob o bezpečnostní situaci, možnostech obrany a přijímání dalších opatření, která mají za cíl zvýšit bezpečnost osob.

Z hlediska adresátů preventivních aktivit je prevence dělena na (i) prevenci primární, jejímž cílem je předcházet kriminalitě na úrovni široké veřejnosti, (ii) prevenci sekundární, která se zaměřuje na rizikové jedince a skupiny osob, kterým je z důvodů vyššího rizika páchaní kriminality poskytována zvláštní pomoc, a (iii) prevenci terciální spočívající v resocializaci osob, které se trestné činnosti již dopustily.²³⁷

6.2. Prevence domácího násilí a její nástroje

Ač dochází v posledních letech k novelizacím právního řádu České republiky, které mají za cíl vytvořit komplexní právní rámec ochrany proti domácímu násilí, a to napříč jednotlivými právními obory, jeví se pro snížení četnosti výskytu tohoto jevu jako naprosto stěžejní především změna postoje společnosti k násilí páchanému v rodinách. I nadále v naší společnosti přetrvává pocit, že domácí násilí je něco, co je v určité míře pravidelnou součástí lidského soužití. To je jedním z hlavních důvodů, proč se oběti domácího násilí obávají o situaci, ve které se ocitly, někoho informovat. Právě změna společenského vnímání je jedním z prostředků realizace klasických metod primární prevence. Primární prevence by měla působit na širokou společnost ještě v okamžiku, kdy mezi konkrétními osobami k domácímu násilí nedochází, sama o sobě neslouží pouze k zabránění konkrétnímu jednotlivci v páchání násilného chování, ale měla by směřovat ke snížení výskytu jevu domácího násilí v celé společnosti.²³⁸

Možností, jak primární prevenci realizovat, je celá řada. Mezi základní nástroje primární prevence lze řadit programy zaměřené na porozumění problematice domácího násilí, osvětu společnosti v oblasti rovnoprávného postavení žen ve společnosti,

²³⁷ Prevence kriminality: Systém prevence kriminality v ČR. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

²³⁸ VONKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016*. 3. vyd. Praha: profem, 2016. s. 211.

informační mediální kampaně, prevence zaměřená na rodinu, jejímž cílem má být spolupráce s partnery v oblasti zvládání vzniklých konfliktů bez použití násilí, prevence zaměřená na jednotlivce, vykazují-li jeho povahové vlastnosti zvýšené nebezpečí agrese (např. léčebné programy zaměřené na řešení konfliktů, pochopení postavení žen ve společnosti apod.) a prevence v oblasti duševního zdraví.²³⁹

Jednou z nejrozsáhlejších kampaní, jejímž cílem bylo podpořit povědomí společnosti o domácím násilí, byla iniciativa *Mlčení bolí*, do které se zapojila celá řada známých osobností, ať už z oblasti sportu či kultury. Symbolem této kampaně, která probíhá od června 2015, je páska přes ústa jakožto symbol mlčení oběti o páchaném násilí. Dalším z cílů kampaně bylo dosáhnout profesní specializace na oblast domácího násilí, a to zejména u vedoucích pracovníků institucí, které se domácím násilím ve své činnosti zabývají, a tuto specializaci prohlubovat prostřednictvím vzdělávacích aktivit. Za tím účelem byl zřízen vzdělávací portál, který je přístupný právě pracovníkům výše zmíněných institucí, tedy státním zástupcům, policistům, soudcům, pracovníkům intervenčních center a orgánů sociálně právní ochrany dětí.²⁴⁰

D. Pokorná²⁴¹ se ve své práci zabývá otázkou role vzdělávacích institucí v oblasti prevence domácího násilí. Autorka v souvislosti s tím upozorňuje na potřebu vzájemné spolupráce škol s ostatními institucemi, které se domácím násilím v rámci své činnosti zabývají, a to především proto, že škola by se měla stát první vnější institucí, která se dozví o tom, že je v určité rodině násilí pácháno. Zároveň upozorňuje na odlišnost vhodných nástrojů prevence vzhledem k různému věku dítěte. Autorka uvádí, že před nástupem dítěte do školy by měla být primární prevence směřována do zdravotnických zařízení, jejichž pracovníci by se měli alespoň pokusit o zjištění míry rizika násilného jednání v dané rodině a případně předat ohroženým osobám základní informace o ochraně proti domácímu násilí. V období mladšího školního věku má pak nezastupitelnou úlohu v oblasti primární prevence právě škola. V období od 13 do 18 let dítěte je dle názoru autorky vhodné zaměřit primární prevenci na partnerské násilí, neboť v tomto věku dochází k navazování prvních partnerských vztahů a je vhodné, aby si tyto osoby osvojily schopnost rozeznat násilné chování.

²³⁹ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016*. 3. vyd. Praha: proFem, 2016. s. 212.

²⁴⁰ Výstupy projektu *Mlčení bolí* [online]. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <http://www.mlceniboli.cz/data/vystupy-projektu.pdf>

²⁴¹ VARGOVÁ, Branislava a Dana POKORNÁ a Marie TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. s. 103-105.

Problematikou úlohy škol v oblasti prevence domácího násilí se bude zabývat kapitola 6.4 této práce.

Prevence domácího násilí je dle Úmluvy Rady Evropy o prevenci a potírání násilí vůči ženám a domácího násilí ze dne 11. května 2011²⁴², známé též jako Istanbulská úmluva, která dosud nebyla v České republice ratifikována, jedním z nezbytných předpokladů pro snížení utrpení.²⁴³ Prevenci je věnována hlava třetí Úmluvy, přičemž zdůrazněny jsou oblasti zvyšování obecného povědomí o rovnosti mužů a žen, školení pracovníků, kteří přicházejí do kontaktu s oběťmi nebo pachateli násilných trestných činů, a potřeba vzdělávání pachatelů domácího násilí v oblasti mezilidských vztahů. Vedle prevence se Úmluva věnuje také ochraně osob, na nichž bylo násilí páčáno, trestnímu řízení, kriminalizaci některých násilných jednání, úpravě občanskoprávních prostředků ochrany, problematice migrace a azylu a mezinárodní spolupráci. Ve společnosti existuje celá řada protichůdných názorů na to, zda by měla být tato Úmluva ze strany České republiky ratifikována. Pravoslavná církev se například vyjádřila ve smyslu, že ve státech Evropské unie není ratifikace Úmluvy „ani potřebná, ani přínosná“.²⁴⁴ Dle D. Kovářové by případné referendum o otázce přijetí Úmluvy dopadlo nepochybně jejím odmítnutím, sama pak upozorňuje na vysokou finanční náročnost realizace v ní obsažených opatření.²⁴⁵ Naopak jako argument pro ratifikaci Úmluvy slouží posílení systému pomoci obětem domácího násilí, kriminalizace dalších jednání souvisejících s násilím na ženách a zvýšení ochrany lidských práv žen a dívek.²⁴⁶

²⁴² Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí [online]. Copyright © Council of Europe. 2018. 11. 5. 2011 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Istanbulska_umluva.pdf

²⁴³ VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. *Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016*. 3. vyd. Praha: proFem, 2016. s. 211.

²⁴⁴ KLIMENTOVÁ, Monika. *Pravoslavná církev v českých zemích proti tzv. Istanbulské úmluvě* [online]. 5. 12. 2018 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/181205pravoslavna-cirkev-v-ceskych-zemich-proti-tzv-istanbulske-umluve>

²⁴⁵ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Seminář o istanbulské úmluvě*. In: *Bulletin advokacie: odborný právnícký portál* [online]. 22. 10. 2018 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/cak-proti-istanbulske-umluve?browser=full>

²⁴⁶ Česká republika se jako 41. země připojila k Istanbulské úmluvě. In: *Dejme (ž)e nám šanci* [online]. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <http://www.dejmezenamsanci.cz/aktuality/ceska-republika-se-jako-41-zeme-pripojila-k-istanbulske-umluve/>

6.3. Instituce, které se zabývají v České republice otázkou prevence domácího násilí

Jednou ze základních institucí, která se otázkou domácího násilí zabývá, je vláda ČR. S ohledem na potřebu zavedení mezioborového přístupu k řešení domácího násilí, byla v roce 2002 zřízena mezirezortní skupina, jejímž cílem bylo vytvoření právního rámce pro vznik týmů sdružujících odborníky z různých oblastí (zdravotnictví, policejní činnost, poskytování sociálních služeb) tak, aby byla zajištěna efektivní pomoc obětem domácího násilí, resp. aby došlo k omezení výskytu tohoto nežádoucího jevu.²⁴⁷ V roce 2008 došlo k založení *Výboru pro prevenci domácího násilí Rady vlády České republiky pro rovné příležitosti žen a mužů*, který byl posléze přejmenován a současně působí jako *Výbor pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách*. Členy výboru jsou vedle zástupců veřejné správy a odborné veřejnosti i zástupci nestátních neziskových organizací. Výbor se jednak podílí na tvorbě akčních plánů v oblasti prevence domácího násilí, které jsou přijímány vládou ČR, a to vždy na tři roky, dále pak monitoruje jejich plnění.

První akční plán byl ze strany vlády přijat v dubnu roku 2011 s cílem přinést řešení problematiky, které bude systémové a komplexní. Pro přehlednost akčního plánu jsou ukládané úkoly zařazeny do příslušných strategických oblastí. Zatímco v případě prvních dvou akčních plánů bylo strategických oblastí sedm, v následujícím akčním plánu byl tento počet omezen na tři. Jednotlivými oblastmi jsou (i) *prevence*, (ii) *ochrana a podpora osob ohrožených* (včetně dětí) a (iii) *zajištění přístupu ke spravedlnosti*. V akčním plánu pro roky 2019–2022 bylo uloženo celkem 24 opatření, přičemž zastoupení jednotlivých oblastí je rovnoměrné. V oblasti prevence je zdůrazněna především problematika vzdělávání, ať už jde o vzdělávání pracovníků, kteří při výkonu své činnosti přicházejí do styku s osobami, které jsou domácím násilím ohroženy, za účelem omezení sekundární viktimizace osob, nebo o zvyšování rozsahu a kvalit výuky o domácím násilí na základních a středních školách. Akční plán zmiňuje provedený výzkum ze strany agentury EU pro lidská práva, z jehož výsledků vyplynulo,

²⁴⁷ Odbor prevence kriminality. Informace o plnění opatření pro zavedení interdisciplinárních týmů spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí za rok 2009. In: *Ministerstvo vnitra ČR* [online]. 20. 4. 2010 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/informace-o-plneni-opatreni-pro-zavedeni-interdisciplinarnich-tymu-spojujicich-zdravotni-socialni-a-policejni-pomoc-pri-odhalovani-a-stihani-pripadu-domaciho-nasili-za-rok-2009.aspx>

že 75 % žen v ČR nevědělo, na koho je možné se v případě domácího násilí obrátit²⁴⁸, z toho důvodu je pak logickým krokem přijetí opatření k rozšíření povědomí o právech a možnostech obětí domácího násilí.

Vedle vlády a jejích orgánů působí v oblasti prevence domácího násilí i celá řada nevládních organizací. Ty mimo poskytování pomoci obětem trestných činů organizují celou řadu vzdělávacích aktivit, podílejí se na tvorbě informativních kampaní, vyvíjí publikační činnost atd. Nelze také opomenout již výše zmíněné, a sice že jejich zástupci jsou součástí Výboru pro prevenci domácího násilí a násilí na ženách, tudíž se mohou podílet na tvorbě akčních plánů a stanovovat tak základní směry politiky v ochraně proti domácímu násilí.

Jednou z nejdéle působících neziskových organizací v České republice je organizace proFem- centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí, o.p.s., která byla založena v roce 1994. V rámci své činnosti spolupracuje nejen s jinými neziskovými organizacemi působícími ve stejné oblasti, ať už jde o organizace vykonávající činnost v České republice nebo v zahraničí, ale také jinými subjekty jako je policie, orgány místní samosprávy či ministerstva. V oblasti prevence domácího násilí organizuje proFem mj. preventivní workshopy, které jsou určeny primárně studentům středních škol a mají za cíl informovat o problematice domácího násilí, zejména pak o samotných formách a typech domácího násilí, jeho cyklu a postupech, které by měla učinit osoba, pokud se dozví, že je v jejím okolí domácí násilí pácháno.²⁴⁹ Významným přínosem je dále vydání celé řady publikací, které se zabývají problematikou násilí.

Již v roce 1991 byl založen spolek s názvem Bílý kruh bezpečí, který svou činnost zaměřuje na prevenci kriminality a zlepšování právního postavení poškozeného v trestním řízení. Ze strany Bílého kruhu bezpečí jsou organizovány přednášky, vydávány publikace, významným dílem se tato organizace podílela na tvorbě zákona č. 135/2006 Sb. Obětem nejen domácího násilí je pak nepřetržitě k dispozici linka pomoci, která je zcela zdarma. Osobám je navíc deklarováno, že jsou hovory do jisté míry anonymní, když pracovník nemá přístup k telefonnímu číslu osoby, která se na linku

²⁴⁸ FRA- EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS. *Violence against women: an EU-wide survey: Main results* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015 [cit. 2019-10-06]. In: *Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019 – 2022* [online]. 6. 5. 2019 [cit. 2019-10-04]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/AP-DN---grafikaFINAL.pdf>, s. 24

²⁴⁹ Preventivní workshopy. *ProFem: Centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí* [online]. ©ProFem [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/vzdelavani/preventivni-wshopy>

obrábí. Bílý kruh bezpečí se podílel na výzkumu prováděném ve vybraných evropských státech v otázce vnímání trestné činnosti ze strany dětí, jehož výstupem bylo vytvoření komplexního vzdělávacího programu na podporu dětí a mladistvých jakožto obětí trestného činu.²⁵⁰

Další z významných neziskových organizací je Rosa- centrum pro ženy, z.s., která je garantem české verze aplikace *Bright Sky*. Organizace poskytuje mimo telefonického poradenství a vzdělávání také možnost ubytování pro oběti domácího násilí v azylovém domě, jehož adresa je za účelem ochrany osob utajena. Ubytování je možné ženě poskytnout na dobu zpravidla nepřesahující jeden rok, není-li do té doby situace oběti násilí vyřešena, poskytují pracovníci centra ženě součinnost v hledání jiného bezpečného obydlí.²⁵¹ S ohledem na utajenou adresu domu je ze strany klientek azylového domu nutné dodržovat celou řadu bezpečnostních podmínek, ženy si nesmí například vodit osoby na návštěvy, z důvodu zajištění bezpečnosti je pak vhodné změnit si po nástupu do azylového domu telefonní číslo za účelem zamezení nežádoucího kontaktování ze strany násilné osoby. Rosa- centrum pro ženy, z.s. organizuje celou řadu projektů, jejichž cílová skupina je různá. Projekt s názvem „Umění říci ne“ cílí na prevenci násilí ve vztahu k seniorům. V souvislosti s projektem „STOPNASILI.CZ na školách“ bylo vydáno několik publikací, které popisují metodické postupy pro pracovníky škol, pokud zjistí, že je vůči dítěti či v jeho rodině uplatňováno násilí. V rámci tohoto projektu navíc organizace poskytuje semináře týkající se problematiky domácího násilí na středních školách v Praze zdarma.²⁵² Zajímavým projektem je pak „STOPNASILI.CZ ve zdravotnictví“, jehož prostřednictvím jsou zdravotnickým pracovníkům nabízeny kurzy za účelem lepšího rozpoznání domácího násilí a následné proškolení ve vztahu ke vhodnému způsobu jednání s osobou domácím násilím poškozenou.²⁵³

Dalšími neziskovými organizacemi jsou ŽIVOT 90 specializující se na poskytování pomoci a prevence násilí ve vztahu k seniorům, ACORUS, z.s., Centrum

²⁵⁰ Projekt MUSAS II. *APAV* [online]. ©APAV, 2006 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.apav.pt/musas/musas2.html>

²⁵¹ ROSA – AZYLOVÝ DŮM S UTAJENOU ADRESOU pro ženy oběti domácího násilí a jejich děti. *Rosa- centrum pro ženy* [online]. ©ROSA, 2014 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.rosa-os.cz/nase-sluzby/azylovy-dum/>

²⁵² STOPNASILI.CZ NA ŠKOLÁCH. *Rosa- centrum pro ženy* [online]. ©ROSA, 2014 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.rosa-os.cz/projekty/stopnasili-cz-na-skolach/>

²⁵³ STOP NÁSILÍ PRO ZDRAVOTNICTVÍ. *Rosa- centrum pro ženy* [online]. ©ROSA, 2014 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.rosa-os.cz/projekty/stop-nasili-pro-zdravotnictvi/>

nové naděje, jehož předmět činnosti je výrazně širší než samotná problematika domácího násilí, *ADRA, Diakonie ČCE, Persefona o.s.* a další.²⁵⁴ Arcidiecézní charita Praha se problematice domácího násilí věnuje v rámci projektu *Magdala*.

6.4. Analýza výsledků dotazníkového šetření

Za účelem analýzy rozsahu a zaměření výuky o problematice domácího násilí byl v průběhu května 2019 prostřednictvím e-mailových adres rozeslán dotazník náhodně vybraným školám. Sběr dat byl ukončen v průběhu srpna 2019. K vyplnění dotazníku byly osloveny základní i střední školy, přičemž kategorie středních škol byla dále rozdělena na gymnázia a střední odborné školy. Počet oslovených škol závisel jednak na počtu škol, které v jednotlivých krajích České republiky působí, dále pak na omezených možnostech zpracování došlých odpovědí. Celkem bylo osloveno 1050 škol napříč jednotlivými kraji. návratnost vyplněných dotazníků činí celkem 21,71 %.

Dotazník pro základní a střední odborné školy obsahoval šest otázek, z toho čtyři byly uzavřené. Vzhledem k typu pokládaných otázek bylo třeba jejich znění v rámci dotazníků pro střední školy přepracovat. V případě gymnázií byl počet uzavřených otázek o jednu vyšší, počet otevřených otázek zůstal nezměněn. Školám byl rovněž poskytnut prostor k případnému komentáři. Znění jednotlivých dotazníků tvoří přílohy č. 1 až 3 k této práci. Odpovědi škol, které uvedly, že se problematikou domácího násilí ve výuce nezabývají, nebyly v dalších otázkách zohledňovány.

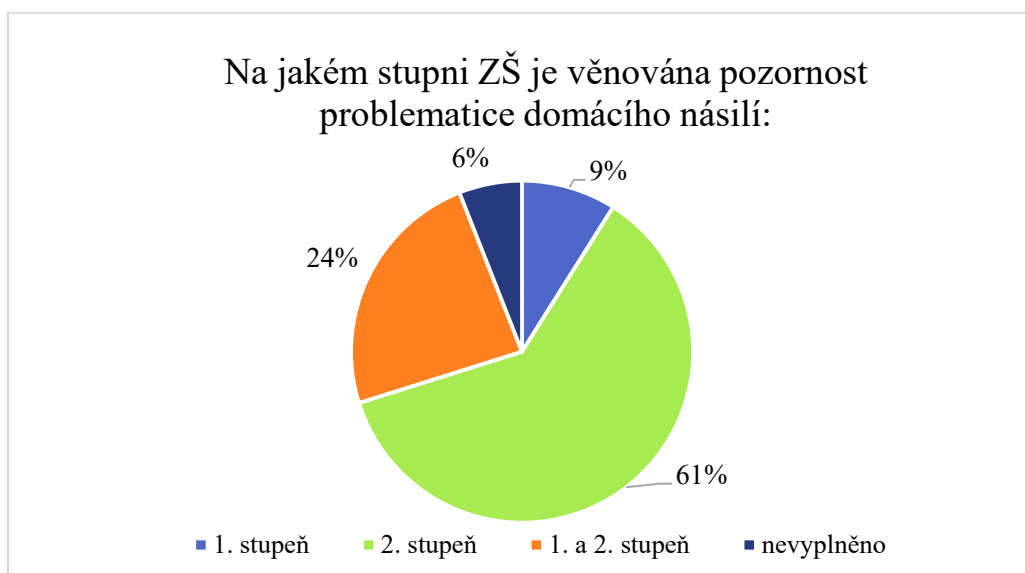
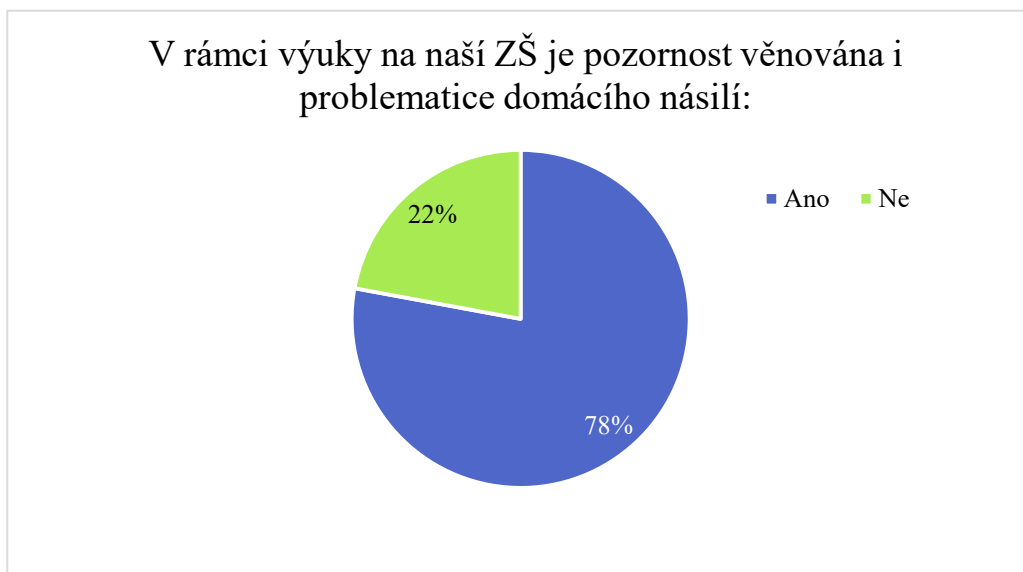
6.4.1. Analýza výsledků dotazníků – základní školy

Dotazník byl v každém kraji zaslán třiceti základním školám. Jejich výběr proběhl náhodně prostřednictvím seznamu základních škol, a to bez užití jakýchkoli dalších kritérií pro zúžení výběru. Z celkového počtu 420 odeslaných dotazníků jich bylo školami vyplněno 86. Nejvyšší účast v šetření byla zaznamenána v Moravskoslezském kraji, nejnižší pak v kraji Plzeňském. Ze sebraných dat vyplynuly níže uvedené skutečnosti.

Problematice domácího násilí je věnován prostor na 78 % zapojených základních škol. Ve většině případů je součástí osnov v rámci druhého stupně výuky, tj. v šestém

²⁵⁴ Neziskové organizace poskytující pomoc obětem domácího násilí. *Ministerstvo vnitra České republiky*[online]. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dokumenty-nasili-neziskove-organizace-poskytujici-pomoc-obetem-domaciho-nasili.aspx>

až devátém ročníku základní školy. Opačný přístup, tedy zařazení výuky pouze na prvním stupni, zvolilo celkem šest škol. Šestnáct škol pak uvedlo, že je domácí násilí probíráno na obou stupních. Školy v rámci jejich komentářů k výuce často uváděly, že i v případech, kdy domácí násilí na jejich škole není součástí výuky jako takové, mají mechanismy pro pomoc dětem v případech podezření na výskyt domácího násilí u konkrétního žáka. Ve většině případů byla ze strany školy zmíněna možnost individuálních konzultací s dítětem či řešení problémů v rámci třídnických hodin.

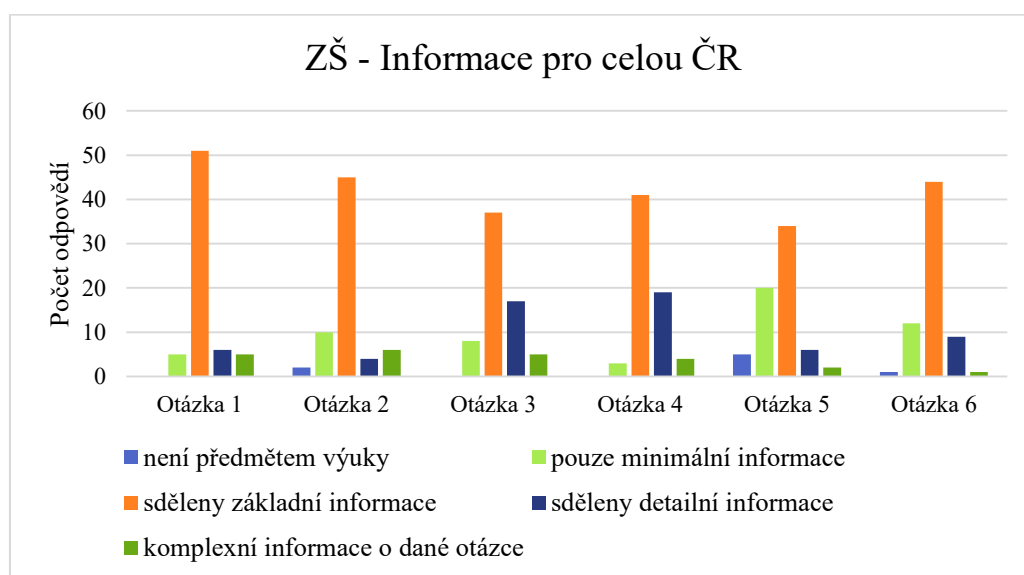

Další z položených otázek směřovala ke zjištění v rámci jakého předmětu je o domácím násilí pojednáno. Většina škol uvedla, že se danou problematikou zabývají v rámci občanské a rodinné výchovy. Několik škol pak překvapivě uvedlo i předměty

jako prvouka nebo tělesná výchova. Z dotazníku dále vyplynulo, že v některých školách je otázka řešena v rámci několika předmětů.

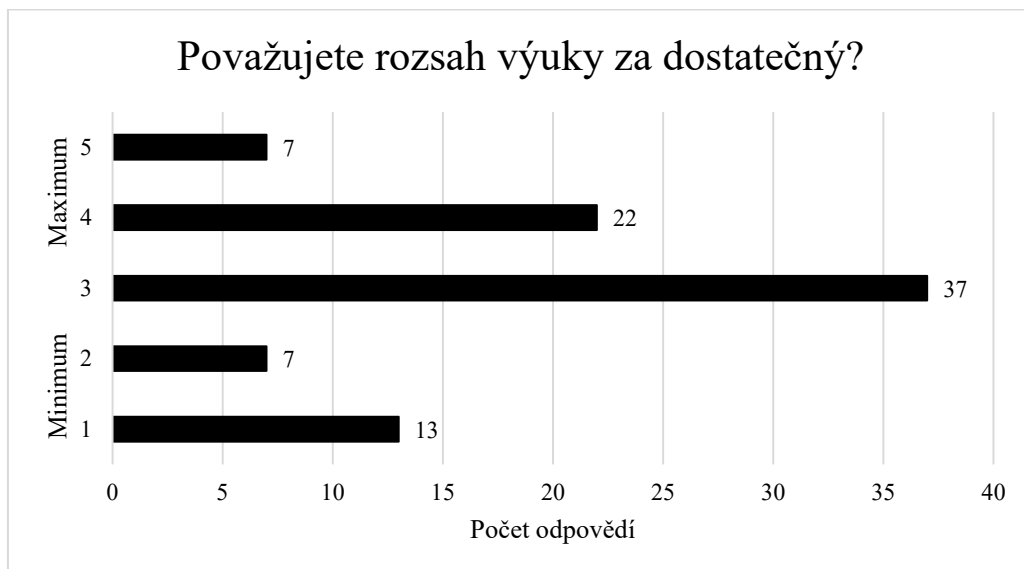
Školy byly dále dotazovány, jakou oblast týkající se domácího násilí považují ve výuce za stěžejní. Naprostá většina škol shodně uvedla, že za nejpodstatnější pokládají informace ohledně prevence domácího násilí a institucí, na které se lze obrátit. Ač byly tyto oblasti zařazeny do dotazníku za účelem zjištění rozsahu výuky, většina škol přesto uvedla, že jsou žákům předány pouze základní informace. Z údajů o rozsahu výuky navíc nijak nevyplývá, že by byl ze strany škol kladen právě na tyto dva aspekty zvláštní důraz. V rámci dotazníku byly zkoumány následující oblasti:

- otázka č. 1: poučení o tom, co je domácí násilí
- otázka č. 2: prostředky prevence domácího násilí
- otázka č. 3: poučení o tom, jak reagovat v případě, kdy se dítě dozví, že je domácí násilí v jeho okolí páčáno
- otázka č. 4: instituce, na které je možné se obrátit
- otázka č. 5: trestněprávní rovina domácího násilí
- otázka č. 6: informace o osobách, které jsou nejčastěji domácími násilím ohroženy.

V návaznosti na předchozí otázku pak byly školy dotazovány, zda považují daný rozsah výuky za dostatečný. Hodnocení ze strany škol dopadlo průměrně. K dané otázce často v komentáři uvedly, že jsou limitovány počtem vyučujících hodin daného předmětu. K zamyšlení nutí odpověď uvedená v jednom z dotazníků, v němž vyplňující osoba působící jako metodik prevence na dané škole uvedla, že ač se v minulosti účastnila semináře o problematice domácího násilí, jedná se o téma natolik citlivé, že dosud

nezjistila, jak ho při výuce uchopit. Právě způsob vedení výuky o domácím násilí bude zajisté klíčovým faktorem ovlivňující pozornost dítěte, kterou bude výkladu věnovat. Zazní-li proto taková slova od osoby, která je z hlediska svého postavení kompetentní v pomoci osobám ohroženým nejen domácím násilím, a to i s přihlédnutím k přechozí účasti na vzdělávacím semináři ohledně této problematiky, je otázkou, zda má tato výuka pro žáky jakýkoli přínos.

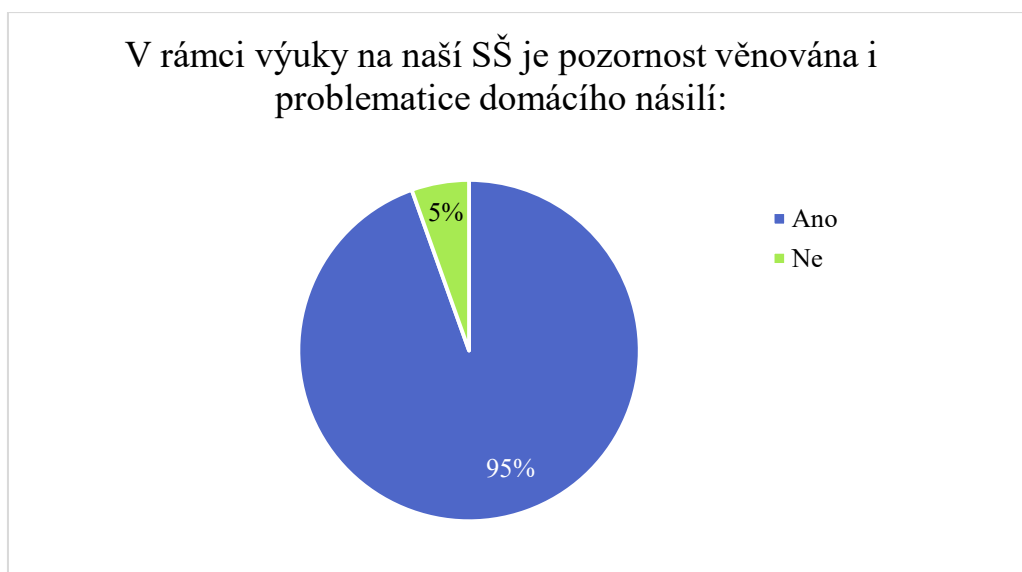
Zkoumána byla rovněž data ohledně vnímání dostatečnosti rozsahu výuky ze strany škol, které v rámci předchozích otázek uvedly, že se zkoumanou problematikou vůbec nezabývají. To, že naprostá většina škol považuje rozsah výuky za této okolnosti za nedostatečný, lze považovat za částečnou satisfakci. Za problematický lze považovat rovněž jeden z názorů prezentovaný v rámci komentáře k výuce. Daný respondent uvedl jako důvod pro nezařazení otázky domácího násilí do výuky prostou okolnost, že k patologickým jevům na jejich škole nedochází. Při pominutí otázky, zda je možné vůbec takovou skutečnost s jistotou tvrdit, je třeba vnímat daný názor za vadný již z hlediska povahy primární prevence, která má směřovat vůči všem osobám, tedy nejen těm, které se s daným jevem reálně setkávají.

6.4.2. Analýza výsledků dotazníků - gymnázia

Počet oslovených gymnázií závisel na celkovém počtu škol daného typu v jednotlivých krajích, současně byla stanovena horní hranice shodná jako v případě základních škol, tj. třicet gymnázií. V krajích, kde počet zřízených gymnázií tuto hranici

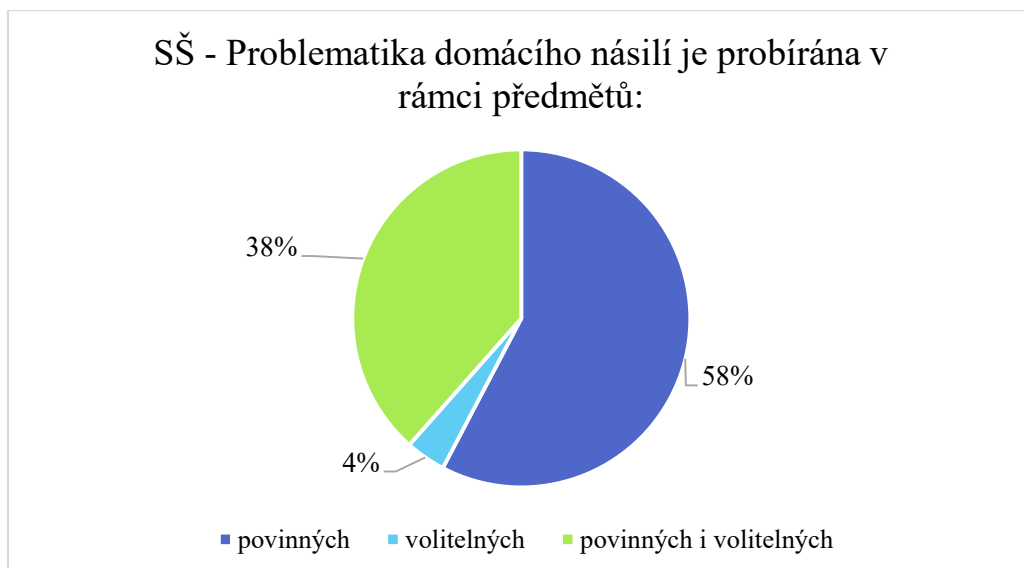
překročil, proběhl náhodný výběr ze seznamu gymnázií uvedeném na internetovém portále stredniskoly.cz. Dotazník byl prostřednictvím e-mailových adres celkem zaslán na 285 škol. Odpovědi bylo shromážděno celkem 55.

Naprostá většina zapojených gymnázií uvedla, že problematika domácího násilí je součástí jejich výuky. Pouze tři školy ve dvou krajích (Moravskoslezský a Středočeský kraj) uvedly, že domácí násilí není vůbec probíráno. Stejně jako v případě základních škol byly školy dotazovány, v rámci jakého stupně studia je otázka domácího násilí součástí osnov. V případě víceletých gymnázií převažovaly školy, které danou oblast zařazují jak na nižší, tak na vyšší stupeň gymnázia.

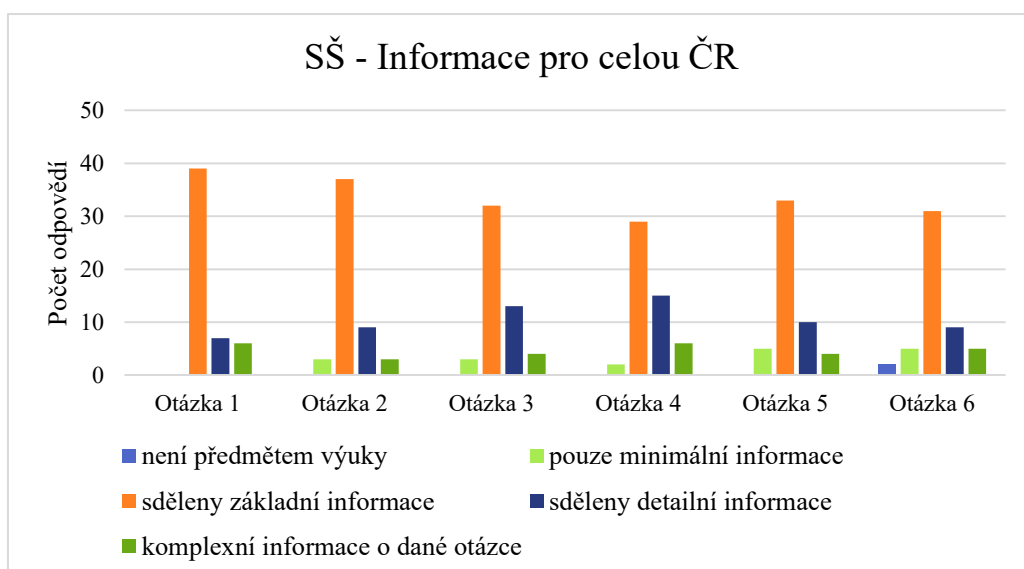
Ze získaných dat vyplynulo, že řada gymnázií věnuje problematice domácího násilí pozornost rovněž v rámci volitelných předmětů. Naprostá většina škol však v rámci koncepce výuky zvolila kombinaci, tedy informace o tomto jevu jsou předávány v povinných i volitelných předmětech. Pouze minimum škol svěřilo otázku domácího násilí výlučně do osnov volitelných předmětů. Pokud jde o povahu předmětů, v jejichž rámci jsou informace předávány, dominují předměty typu základů společenských věd. Zajímavostí bylo uvedení předmětů typu českého a anglického jazyka.

SŠ - Problematika domácího násilí je probírána v rámci předmětů:

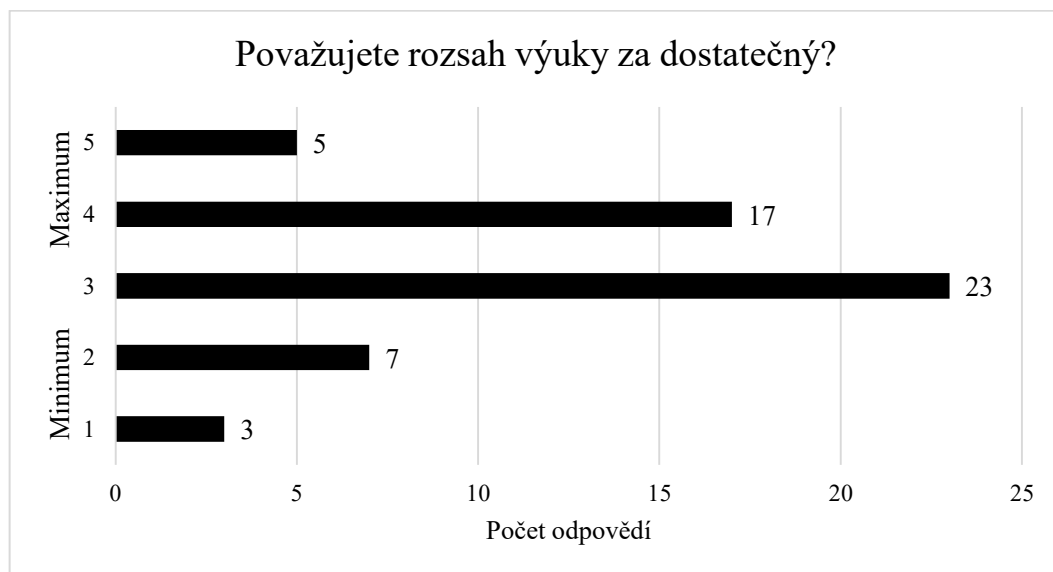

I v rámci dotazníku určeného gymnáziím byla položena otázka za účelem zjištění rozsahu a zaměření výuky ve vztahu k šesti vymezeným oblastem. Zároveň byly školy požádány o sdělení, jakou oblast považují za stěžejní. Stejně jako v případě základních škol i zde zástupci gymnázií zmiňovali především problematiku institucí, na něž je možné se v případě výskytu domácího násilí v okolí studenta obrátit. Vzhledem k závěrům dotazníků, které byly v rámci této práce prezentovány ve vztahu k poskytování odborné pomoci obětem trestných činů, se právě tato oblast jeví jako poměrně zásadní (viz. kapitola 5.2.1 této práce). Z níže uvedeného grafu navíc vyplývá, že všechny oblasti, které byly v rámci otázky zkoumány, jsou součástí výuky alespoň v minimálním rozsahu, výjimku z toho tvoří pouze informace o osobách, které jsou nejčastěji domácím násilím ohroženy, v tomto případě je však počet škol, které se tématu nevěnují ani minimálně, zanedbatelný.

SŠ - Informace pro celou ČR

Výše uvedenému pak odpovídá i způsob, jakým školy hodnotí rozsah své výuky. Ač i v případě gymnázií převažuje průměrné hodnocení, podobné množství škol hodnotí svou výuku o stupeň lepší známkou. V rámci slovního hodnocení pak školy často uvádějí, že jsou limitovány časovou dotací a případnou specializací školy. Některé školy rovněž zmiňují pořádání seminářů, které mají za cíl informovat studenty o problematice domácího násilí, jedna ze škol však k těmto seminářům uvádí, že nabídka školení či přednášek je poměrně slabá.

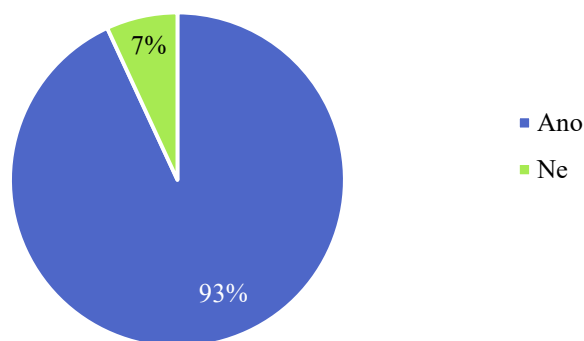

6.4.3. Analýza výsledků dotazníků- střední odborné školy

Do kategorie středních odborných škol byly pro účely průzkumu zařazeny vedle středních odborných škol i střední odborná učiliště. V každém kraji bylo osloveno celkem 25 škol, výjimku tvoří Karlovarský kraj, kde je počet středních odborných škol nižší, proto bylo v jeho rámci osloveno celkem 20 škol. Návratnost dotazníku byla nejvyšší ze všech kategorií, když činila 25,22 %. Významný podíl má na této skutečnosti Moravskoslezský kraj, kde počet 17 vyplněných dotazníků výrazně převýšil ostatní kraje.

Z údajů vyplynulo, stejně jako v případě gymnázií, že naprostá většina škol se problematikou domácího násilí v rámci výuky zabývá. Pouze šest škol uvedlo, že téma není součástí výuky. Samotná čísla se pak od gymnázií významně nelišila.

V rámci výuky na naší SOŠ je věnována pozornost problematice domácího násilí:

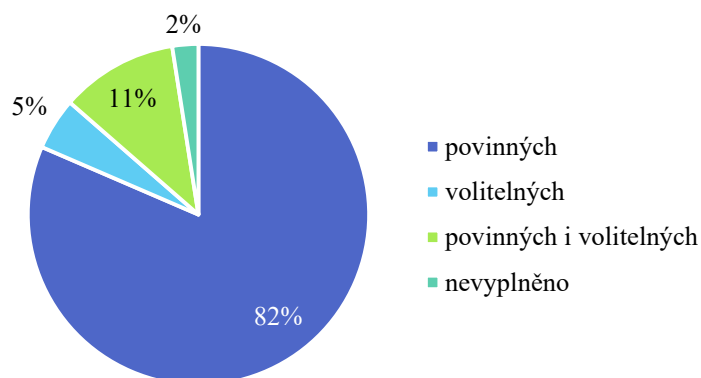

Střední odborné školy ve většině případů informují své žáky o problematice domácího násilí v rámci povinných předmětů, podíl volitelných předmětů je výrazně nižší než v případě gymnázií. Některé školy rovněž uvedly, že je domácímu násilí věnován prostor i v rámci individuálních konzultací či třídnických hodin. Z vyplněných dotazníků byl patrný rozdíl vyplývající z různého zaměření zúčastněných škol, což se odráželo nejen v typu předmětů, v němž je o domácím násilí pojednáno, ale i v rozsahu dané výuky, když řada škol uvedla, že jsou školou specializovanou a nemohou se věnovat tématu do hloubky.

Toto je samozřejmě problematické zejména s ohledem na to, že ač je třeba vyhnout se myšlenkám o typickém pachateli domácího násilí, z výsledků výzkumu provedeného Institutem pro kriminologii a sociální prevenci²⁵⁵, který spočíval v analýze trestních spisů, vyplynulo, že ve vzorku pachatelů měli nejvyšší zastoupení (49,1 %, což odpovídá 18 osobám) pachatelé vyučení. Sedm pachatelů navíc uvedlo, že se jedná o zaměstnance v dělnické profesi, v nejvyšším počtu případů šlo o osoby evidované Úřadem práce jako uchazeči o zaměstnání. Prevence domácího násilí by tak jistě měla být směřována na všechny studenty všech oborů, neboť právě u specializovaných škol s praktickým zaměřením nelze zvýšené riziko výskytu tohoto patologického jevu vyloučit.

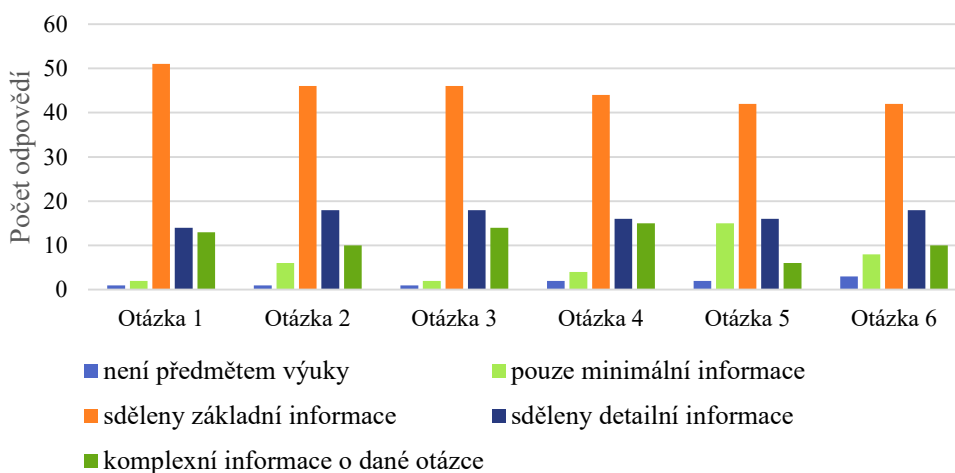
²⁵⁵ MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jirí VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). s. 60.

SOS: Problematika domácího násilí je probírána v rámci předmětů:

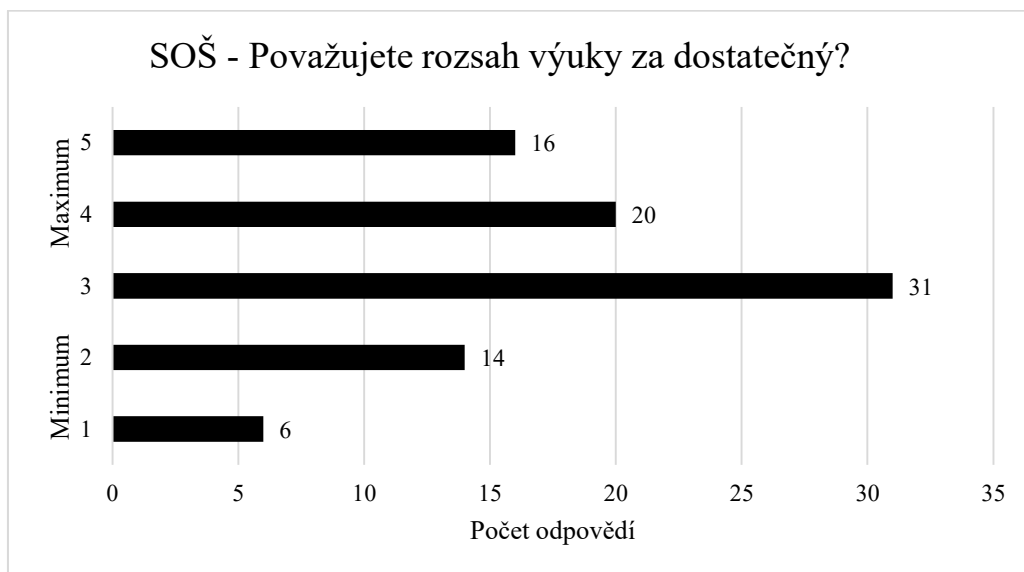

Za stěžejní pak považují zástupci středních odborných škol stejně jako v případě gymnázií a základních škol problematiku institucí, na něž je možné se v případě hrozby násilí obrátit. Velmi často byla ze stran zmíněna také otázka prevence či vůbec nutnost rozpoznat, co je a co není domácím násilím. Za účelem zvýšení atraktivnosti výuky v této oblasti pak některé ze zúčastněných škol pořádají přednášky a besedy s odborníky, případně promítají filmy a dokumenty. V návaznosti na zaměření školy je pak domácímu násilí věnována pozornost v různých formách. Školy s pedagogickým zaměřením například uvedly, že do výuky zařazují rovněž praktické rady ohledně toho, jak o domácím násilí učit a jak u budoucích žáků rozpoznat existenci násilí v rodině. Jedna ze středních škol uvedla, že se studenti zapojují i do preventivních programů, jejichž prostřednictvím se snaží oslovit veřejnost a upozornit na danou problematiku.

SOS - Informace pro celou ČR

Pokud jde o rozsah výuky v šesti sledovaných oblastech, výrazným způsobem se neodlišuje od dat získaných od základních škol a gymnázií. Oproti gymnáziím je sice podíl odpovědí vyjadřující pouze minimální rozsah výuky o něco vyšší, to však koresponduje s údaji uvedenými výše, které se týkají postoje některých specializovaných středních škol. Rozsah výuky byl většinou škol hodnocen převážně kladně, ze všech typů škol se právě v případě středních odborných škol objevilo nejčastěji hodnocení vyjadřující maximální spokojenost s rozsahem výuky.

Závěr

Předkládaná diplomová práce se zabývá problematikou domácího násilí, jevem, jehož existence byla po dlouhou dobu považována za naprosto přirozenou součást lidského soužití. O tom, že domácí násilí ovlivňuje lidské životy v mnoha aspektech, svědčí rozsah prostředků právní ochrany. Vedle toho je násilí páchané mezi osobami blízkými předmětem zkoumání i jiných vědních oborů. Poznatky o něm tak lze čerpat například z textů psychologických, které se mohou zabývat osobností pachatele a oběti násilné činnosti, z textů sociologických, zaměřených na postoj společnosti k dané problematice, či textů kriminologických, zkoumající proces viktimizace oběti domácího násilí, typologii pachatelů a celou řadu dalších souvisejících otázek. Dopady domácího násilí lze pozorovat nejen v osobní sféře násilím bezprostředně dotčených osob, ale též ve zvýšených nákladech státu v oblasti poskytování zdravotnické nebo jiné péče obětem.

Cílem práce bylo popsat jednotlivé druhy domácího násilí, zmapovat právní prostředky ochrany osob jím ohrožených napříč právním řádem České republiky a zabývat se otázkou prevence domácího násilí, s důrazem na postavení škol v jejím systému. Právě školy jsou jedny z významných institucí v oblasti prevence domácího násilí, neboť v rámci jejich výuky mají poměrně široký prostor působit na své žáky v tom smyslu, že násilí páchanému v rodinách je třeba předcházet a proti násilným útokům je nutné se adekvátně bránit.

Domácí násilí je pojmem zahrnujícím široké spektrum situací, které mohou v oblasti lidského soužití nastat. Pro posouzení, zda lze určité jednání považovat za projev domácího násilí či nikoli, je nezbytné sledovat, zda došlo k naplnění jeho definičních znaků, tedy zda jde o jednání dlouhodobé, které se odehrává na místech veřejnosti skrytých a současně v jeho rámci došlo k ukotvení rolí zúčastněných osob, kdy se jedna ze stran dostává nevratně do pozice oběti a druhá do pozice agresora. Za účelem zpřehlednění problematiky byly teorií vytvořeny různé kategorizace a typologie, které byly popsány v první kapitole této práce. Vedle forem páchaného násilí je možné rozlišovat i jednotlivé druhy domácího násilí jako takového.

V rámci druhé kapitoly bylo pojednáno o prostředcích ochrany proti domácímu násilí v oblasti občanského a správního práva, které jsou ve vztahu subsidiarity k trestněprávním prostředkům ochrany. Občanský zákoník obsahuje zvláštní ustanovení o ochraně proti domácímu násilí, problematika je ovšem zmiňována i v souvislosti

s dalšími oblastmi občanského práva jako je dědické právo, problematika výživného a rodičovská odpovědnost. Procesní úprava je pak obsažena v zákoně o zvláštních řízeních soudních. Jedním z klíčových institutů ochrany osob ohrožených domácím násilím je policejní vykazání zakotvené v zákoně o Policii ČR. Přestupkové právo pak obsahuje celou řadu skutkových podstat přestupků, které mohou být v souvislosti s domácím násilím páčány.

Významná část právní ochrany proti domácímu násilí je obsažena v právních předpisech trestního práva. Hmotněprávní úprava trestných činů souvisejících s problematikou domácího násilí je uplatňována pomocí procesních předpisů, jejichž součástí je i institut předběžných opatření, která mají za cíl ochranu ohrožené osoby prostřednictvím zákazů určitých jednání uložených násilné osobě. Oběť domácího násilí vystupuje v rámci trestního řízení v pozici poškozeného, což se projevuje v poměrně rozsáhlém výčtu procesních práv, která jsou jí k dispozici v souvislosti s uplatňováním svého nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení. Pojednáno bylo též o možnostech a mezích mediace jakožto prvku restorativní justice v případech domácího násilí. Pojem oběti trestného činu a jejich postavení upravuje zákon o obětech trestných činů. O právech oběti trestného činu bylo pojednáno v páté kapitole této práce.

Závěrečná část práce byla věnována mimoprávním prostředkům prevence domácího násilí. Hlavním cílem pro tuto oblast bylo zjištění rozsahu a zaměření výuky o domácím násilí na základních a středních školách. Z výsledků šetření vyplynulo, že naprostá většina zapojených škol se problematice domácího násilí v rámci výuky věnuje. Školy za klíčové oblasti považují jednak otázku prevence, dále pak předání informací týkajících se institucí, na něž je možné se v případě potřeby obrátit se žádostí o poskytnutí pomoci. Právě neinformovanost osob ohledně subjektů poskytujících pomoc obětem domácího násilí, se jeví jako zásadní nedostatek, který v naší společnosti nadále přetrvává, zaměření škol tímto směrem tak lze hodnotit kladně. Alespoň částečně pozitivním závěrem z dat získaných prostřednictvím rozeslaných dotazníků je skutečnost, že školy, které se domácímu násilí ve výuce nevěnují, si jsou svého nedostatku vědomy a rozsah výuky o domácím násilí považují za nedostatečný.

Právní řád tak dává osobám dotčeným domácím násilím celou řadu nástrojů k jejich ochraně či ochraně jejich blízkých. Efektivnímu využívání těchto prostředků však brání často pasivní postoj oběti, která se k řešení situace buď neodhodlá nikdy, nebo až po uplynutí určité doby. V těchto případech by tak měly zasáhnout osoby

pohybující se v jejím okolí, neboť bez zásahu třetích osob je náprava vzniklé situace značně znemožněna. Zvláštní skupinou osob, která by vedle bezprostředního okolí oběti měla zasáhnout, jsou pak zaměstnavatelé a kolegové. V rámci diplomové práce bylo poukázáno na několik nedostatků právní úpravy, které ve svém konečném důsledku mnohdy popírají svůj primárně zamýšlený účel, tedy ochranu oběti domácího násilí. Jejich odstraněním by mohlo dojít ke zvýšení úspěšnosti v boji proti domácímu násilí. Klíčovým úkolem je však zajištění lepší informovanosti celé veřejnosti o dané problematice, neboť i neznalost prostředků ochrany osob je jednou z významných překážek pro zlepšení aktuální situace. Pouze změnou vnímání domácího násilí ze strany společnosti lze docílit alespoň minimalizace výskytu tohoto jevu, který je pro spoustu osob součástí každodenní reality. Je nezbytné si uvědomit, že před řešením domácího násilí nestačí pouze zavřít dveře.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité literatury

- BLATNÍKOVÁ, Šárka, Petra FARIDOVÁ a Petr ZEMAN. *Znásilnění v ČR - trestné činy a odsouzení pachatelé*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-153-0.
- BOHADLO, David. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7598-052-6.
- BRUCKNEROVÁ, Eva. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: Key Publishing, 2007. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-87071-55-7.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. 3. upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013. ISBN 978-80-7380-461-9.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie*. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015. ISBN 978-80-7380-581-4.
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila a Petra VITOUŠOVÁ. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.
- ČUHELOVÁ, Kateřina. *Předběžná opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí*. Praha: Wolters Kluwer, 2016. Právo prakticky. ISBN 978-80-7552-341-9.
- DRAŠTÍK, Antonín, Jaroslav FENYK a kol. *Trestní řád: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7552-600-7.
- DURDÍK, Tomáš, Ludmila ČÍRTKOVÁ, Daniela HÁKOVÁ a Petra VITOUŠOVÁ. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018. ISBN 978-80-7598-109-7.
- DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné*. Díl čtvrtý, Dědické právo. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7478-939-7.
- FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GŘIVNA. *Trestní právo procesní*. 7. aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-306-0.
- FIALA, R., DRÁPAL, L. a kol.: *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, ISBN 978-80-7400-570-1.
- GŘIVNA, T., SCHEINOST, M., ZOUBKOVÁ, I. a kol. *Kriminologie*, 5. vyd. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2019, 588 s., ISBN 978-80-7598-554-5.
- JEMELKA, Luboš, VETEŠNÍK, Pavel. *Zákon o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich; Zákon o některých přestupcích*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-666-1.
- HOKR MIHOLOVÁ, Petra, Jitka ONDRUŠKOVÁ a David DOHNAL. *Ekonomické dopady domácího násilí v oblasti zdraví*. Praha: profem, 2016. ISBN 978-80-904564-4-0.
- HOLÁ, Lenka a kol.: *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 2013. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-4109-3.
- HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESPHALOVÁ, L. a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§ 655–975)*. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2014. ISBN: 978-80-7400-503-9.
- HULMÁKOVÁ, Jana. *Využití mediace v trestním řízení. Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám: čtvrtstoletí hledání spravedlnosti na Nejvyšším soudě ČR /Tomáš Gřivna (ed.)*. Praha: C.H. Beck, 2018, , 69-78. ISBN 978-80-7400-709-5.

HUŇKOVÁ, Markéta a Jiřina VOŇKOVÁ. *Domácí násilí v ČR z pohledu práva: (efektivnost právních norem ČR posuzovaná vzhledem k cíli ochrany společnosti před domácím násilím)*. Stráž pod Ralskem: Justiční akademie ČR, 2004. ISBN 80-239-6230-2.

JELÍNEK, Jiří. *Alternativní řešení trestních věcí: sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnícké dny, květen 2015, trestní sekce*. Praha: Leges, 2015. Teoretik. ISBN 978-80-7502-109-0.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2017. Student. ISBN 978-80-7502-236-3.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-278-3.

JELÍNEK, Jiří a kol.: *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-016-1.

JELÍNEK, Jiří a Tomáš GRÍVNA. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012. Teoretik. ISBN 978-80-87576-39-7.

KARABEC, Zdeněk. *Restorativní justice: sborník příspěvků dokumentů* [online]. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003 [cit. 2019-10-06]. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8021-8.

KOLDINSKÁ, Kristina a Petr TRÖSTER. *Právo sociálního zabezpečení*. 7., podstatně přepracované vydání. V Praze: C.H. Beck, 2018. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-692-0.

KOPECKÝ, Martin. *Správní právo: obecná část*. V Praze: C.H. Beck, 2019. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7400-727-9.

KUTÁLKOVÁ, Petra a Lúbia KOBŮVÁ, ed. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In Iustitia, 2014. ISBN 978-80-260-5793-2.

LAVICKÝ, Petr. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1–654)*. Komentář. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-529-9.

MACH, Petr. *Zákon o sociálních službách: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7552-246-7

MACHALOVÁ, Tatiana. *Domácí násilí: filosofická analýza pojmu*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-6765-3.

MARTINKOVÁ, Milada, Vladan SLAVĚTÍNSKÝ a Jiří VLACH. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2014. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-139-4.

MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, Branislava, Dana POKORNÁ a Marie TOUFAROVÁ. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-86131-76-4.

ROZUM, Jan. *Uplatnění mediace v systému trestní justice*. II. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010. Studie. ISBN 978-80-7338-097-7.

ROZUM, Jan, Petr KOTULAN, Marina LUPTÁKOVÁ, Miroslav SCHEINOST a Jan TOMÁŠEK. *Uplatnění mediace v systému trestní justice*. I. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. Studie. ISBN 978-80-7338-090-8.

SOTOLÁŘ, Alexander, Tomáš DURDÍK, Robert FREMR a Miroslav RŮŽIČKA. *Trestní zákoník: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7478-790-4.

STŘÍLKOVÁ, Patricie a Marek FRYŠTÁK. *Vykázání jako prostředek ochrany před domácím násilím*. Ostrava: Key Publishing, 2009. Právo (Key Publishing). ISBN 978-80-7418-020-0.

- SVOBODA, K., TLÁŠKOVÁ, Š., VLÁČIL, D., LEVÝ, J., HROMADA, M. a kol. Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck. 2015. ISBN 978-80-7400-297-7.
- ŠÁMAL, P. a kol.: Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck. 2013. ISBN 978-80-7400-465-0.
- ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní zákoník: komentář. 2. vydání, Praha: C.H.Beck, 2012, ISBN 978-80-7400-428-5.
- ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vyd. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9.
- ŠTERN, Pavel, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ a Dagmar DOUBRAVOVÁ. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.
- TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. Teoretik. ISBN 978-80-7502-319-3.
- VANGELI, Benedikt. Zákon o Policii České republiky: komentář. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2014. Beckovy komentáře. ISBN 978-80-7400-543-5.
- VOŇKOVÁ, Jiřina a Ivana SPOUSTOVÁ. Domácí násilí z pohledu žen a dětí: právní stav k 1. 1. 2016. 3. přepracované vydání. Praha: profFem, 2016. ISBN 978-80-90-4564-5-7.
- VOŇKOVÁ, Jiřina a David OPLATEK. *Vraždy v kontextu domácího násilí*. Praha: profFem, 2015. ISBN 978-80-904564-3-3.
- VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-1428-8.
- WALBY, Sylvia a Jonathan ALLEN. *Domácí násilí, sexuální napadení a pronásledování: výsledky britského průzkumu o kriminalitě*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2009. Prameny (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-80-7338-088-5.

2. Seznam použitých odborných článků

- BAXA, Josef, KRÁL, Vladimír. Domácí násilí a právní možnosti jeho řešení. *Trestněprávní revue*. 2002, č. 10, s. 284, ISSN 1213-5313
- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Muži jako oběti domácího násilí. *Právo a rodina*. 2010, 2010(7). ISSN 1212-866X.
- FENYK, Jaroslav. Některé úvahy o postižitelnosti „domácího násilí“ z hlediska současného trestního práva i záměrů de lege ferenda. *Právní rozhledy*. 2002, č. 12, s. 630 – 632, ISSN 1210-6410
- GŘIVNA, T., VÁLKOVÁ, H. Postavení a práva obětí trestných činů po novele č. 56/2017 Sb. s účinností k 1. 4. 2017. *Trestněprávní revue*. č. 9/2017. s. 195. ISSN 1213-5313.
- HOŘÁK, Jaromír. Vražda a zabití v novém trestním zákoníku. *Bulletin advokacie*. 2009, 2009(10), s. 53-66. ISSN 1210-6348.
- JELÍNEK, Jiří. Trestní příkaz včera, dnes a zítra. *Kriminalistika*. MV ČR, odbor tisku a public relations, 2015, 48(2). s.81-102 ISSN 1210-9150.
- JELÍNEK, J., PELC, V.: Zákon o obětech trestných činů-jeho nedostatky a možnosti řešení. *Bulletin advokacie*. č. 11/2015, s. 19. ISSN 1210-6348.
- MATES, Pavel. Policejní vykazání. *Právní rozhledy*. 2019, č. 17, s. 592-595, ISSN 1210-6410
- ROUBALOVÁ, Michaela, KOSTELNÍKOVÁ, Zuzana, PEŠKOVÁ, Martina, HOLAS, Jakub. Péče o oběti trestných činů – dílčí výsledky z výzkumu obětí. *Trestněprávní revue*. 2018, č. 7-8, s. 185-190, ISSN 1213-5313

RŮŽIČKA, Miroslav. Domácí násilí- impulsy ze zahraničních trestněprocesních úprav, návrhy de lege ferenda pro trestní právo. *Trestněprávní revue*. 2003(8), s. 223-227, ISSN 1213-5313

3. Seznam použitých internetových zdrojů

Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2019 – 2022 [online]. 6. 5. 2019 [cit. 2019-10-04]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Aktuality/AP-DN---grafikaFINAL.pdf>

Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2015 – 2018. [online]. 23. 2. 2015 [cit. 2019-10-04]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/Akcni-plan-prevence-domaciho-a-genderove-podmineného-nasili.pdf>

Co je a co není domácí násilí?. Bílý kruh bezpečí [online]. [cit. 2019-10-04]. Dostupné z: <https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/domaci-nasili/co-je-a-co-neni-domaci-nasili/>

Česká republika se jako 41. země připojila k Istanbulské úmluvě. In: Dejme (že)nám šanci [online]. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <http://www.dejmezenamsanci.cz/aktuality/ceska-republika-se-jako-41-zeme-pripojila-k-istanbulske-umluve/>

České soudnictví: Výroční statistická zpráva za rok 2018. Justice.cz [online]. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: https://www.justice.cz/documents/12681/719244/Ceske_soudnictvi_2018_vy_rocni_stat_zprava.pdf/7a0eb503-6fd7-4b70-b31f-882398651520

ČUHELOVÁ, Kateřina. Právní otázky domácího násilí. *Bulletin advokacie: odborný právnícký časopis* [online]. 24. 3. 2017 [cit. 2019-10-07]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/pravni-otazky-domaciho-nasili>

Domácí násilí. Justice.cz. [online]. 25. 2. 2019 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník z ledna 2005 [online]. [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/OZ_verze_2005.pdf

FRA- EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS. *Violence against women: an EU-wide survey: Main results* [online]. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2015 [cit. 2019-10-06]. ISBN 978-92-9239-999-3. Dostupné z: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2014-vaw-survey-main-results-apr14_en.pdf

HOLÁ, Lenka. POSSIBILITIES AND LIMITS OF MEDIATION IN CASES OF VIOLENCE BETWEEN PARENTS. In: *Dny práva – 2010 – Days of Law* [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2010 [cit. 2019-10-06]. ISBN 978-80-210-5305-2. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/index.html

KLIMENTOVÁ, Monika. *Pravoslavná církev v českých zemích proti tzv. Istanbulské úmluvě* [online]. 5. 12. 2018 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.cirkev.cz/cs/aktuality/181205pravoslavna-cirkev-v-ceskych-zemich-proti-tzv-istanbulske-umluve>

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Seminář o istanbulské úmluvě*. In: *Bulletin advokacie: odborný právnícký portál* [online]. 22. 10. 2018 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/cak-proti-istanbulske-umluve?browser=full>

Národní akční plán prevence domácího násilí na léta 2011 - 2014 [online]. 13. 4. 2011 [cit. 2019-10-04]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/NAP_15-04-2011.pdf

Neziskové organizace poskytující pomoc obětem domácího násilí. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/dokumenty-nasili-neziskove-organizace-poskytujici-pomoc-obetem-domaciho-nasili.aspx>

Nosí minisukně? O znásilnění si koledovala, myslí si třetina Čechů [online]. [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/news/1418/nosi-minisukne-o-znasilneni-si-koledovala-mysli-si-tretina-cechu>

Odbor prevence kriminality. *Informace o plnění opatření pro zavedení interdisciplinárních týmů spojujících zdravotní, sociální a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů domácího násilí za rok 2009*. In: Ministerstvo vnitra ČR [online]. 20. 4. 2010 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/informace-o-plneni-opatreni-pro-zavedeni-interdisciplinarnich-tymu-spojucich-zdravotni-socialni-a-policejni-pomoc-pri-odhalovani-a-stihani-pripadu-domaciho-nasili-za-rok-2009.aspx>

PELIKAN, Christa. *On the Efficacy of Victim-Offender-Mediation in Cases of Partnership Violence in Austria, or: Men Don't Get Better, But Women Get Stronger: Is It Still True?*. *European Journal on Criminal Policy and Research* [online]. 2010, 16(1), 49-67 [cit. 2019-10-06]. DOI: 10.1007/s10610-010-9117-8. ISSN 0928-1371. Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s10610-010-9117-8>

Poslání a činnost APIC. *Asociace pracovníků intervenčních center* [online]. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: http://www.domaci-nasili.cz/?page_id=145

Prevence kriminality: Systém prevence kriminality v ČR. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>

Preventivní workshopy. *ProFem: Centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí* [online]. ©ProFem [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.profem.cz/cs/vzdelavani/preventivni-wshopy>

Projekt MUSAS II. APAV [online]. ©APAV, 2006 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.apav.pt/musas/musas2.html>

Přehled o pravomocně odsouzených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak). *Justice.cz* [online]. 25.2.2019 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). *Justice.cz* [online]. 25.2.2019 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Přehled o průměrných délkách řízení ode dne zahájení trestního stíhání nebo oznámení podezření do dne právní moci ve dnech podle paragrafů - paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). *Justice.cz* [online]. [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Restorative Justice and Domestic Violence: A Guide for practitioners. *Verwey-jonker.nl* [online]. leden 2016 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: https://www.verwey-jonker.nl/doc/2016/Restorative%20Justice%20and%20Domestic%20Violence_7388_def.pdf,

ROSA – AZYLOVÝ DŮM S UTAJENOU ADRESOU pro ženy oběti domácího násilí a jejich děti. *Rosa- centrum pro ženy* [online]. ©ROSA, 2014 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.rosa-os.cz/nase-sluzby/azylovy-dum/>

Statistika kriminality za rok 2018. *Policie.cz* [online]. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/soubor/2018-12-prosinec-sest-01a-xlsx.aspx>

Statistika vykázání za období od 1.1.2019 do 30.6.2019 [online]. [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <http://www.domaci-nasili.cz/wp-content/uploads/web-statistiky-cerven-2019.pdf>

STOPNASILI.CZ NA ŠKOLÁCH. *Rosa- centrum pro ženy* [online]. ©ROSA, 2014 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.rosa-os.cz/projekty/stopnasili-cz-na-skolach/>

STOP NÁSILÍ PRO ZDRAVOTNICTVÍ. *Rosa- centrum pro ženy* [online]. ©ROSA, 2014 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <https://www.rosa-os.cz/projekty/stop-nasili-pro-zdravotnictvi/>

Syndrom CAN. *Šance dětem* [online]. [cit. 2019-10-04]. Dostupné z: <https://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/rodina-v-problemove-situaci/rizikove-chovani-dospeloho-k-diteti/syndrom-can.shtml>

UNITED NATIONS OFFICE ON DRUGS AND CRIME. *GLOBAL STUDY ON HOMICIDE: Gender-related killing of women and girls* [online]. Vienna, 2018 [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/GSH2018/GSH18Gender-related_killing_of_women_and_girls.pdf

Úmluva Rady Evropy o prevenci a potírání násilí na ženách a domácího násilí [online]. Copyright © Council of Europe. 2018. 11. 5. 2011 [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/Istanbulska_umluva.pdf

Výstupy projektu *Mlčení bolí* [online]. [cit. 2019-10-06]. Dostupné z: <http://www.mlceniboli.cz/data/vystupy-projektu.pdf>

World Health Organization and London School of Hygiene and Tropical Medicine. *Preventing intimate partner and sexual violence against women: taking action and generating evidence*. Geneva: World Health Organization, 2010. ISBN 978 924 156400 7. s. 3. Dostupné z: https://www.who.int/violence_injury_prevention/publications/violence/9789241564007_eng.pdf

Zpráva za rok 2017 o rovnosti žen a mužů. [online]. [cit. 2019-10-05]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/zprava2017.pdf>

4. Seznam použitých právních předpisů

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů.
Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.
Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

5. Seznam použité judikatury

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 2. 5. 2013, č.j. 6 As 62/2012-18
Usnesení Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24. 1. 2019, č.j. 26 Cdo 3975/2017-85
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2018, sp. zn. 8 Tdo 535/2018
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 9. 2005, sp. zn. 3 Tdo 1160/2005
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 1. 2018, sp. zn. 7 Tdo 40/2018
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2013, sp. zn. 11 Tdo 1289/2013
Usnesení velkého senátu trestního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. 12. 2014, sp. zn. 15 Tdo 887/2014
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1417/2016
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 8. 2006, sp. zn. 7 Tdo 870/2006
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. 12. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1459/2012,
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 10. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1168/2012
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2011, sp. zn. 3 Tdo 391/2011
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 5. 2012, sp. zn. 3 Tdo 345/2012
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 10. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1288/2016
Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2019, sp. zn. 4 Tz 13/2019
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 5. 2013, sp. zn. 11 Tdo 353/2013
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 7. 2015, sp. zn. 8 Tdo 757/2015
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 18. 10. 2016, č. j. 6 Tdo 1375/2016-48
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 15. 8. 2018, sp. zn. 8 Tdo 891/2018
Usnesení Ústavního soudu ze dne 27. 6. 2018, sp. zn. IV. ÚS 420/18
Usnesení Ústavního soudu ze dne 7. 3. 2017, sp. zn. IV. ÚS 3201/16
Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 9. 2015, sp. zn. I. ÚS 2478/15
Usnesení Ústavního soudu ze dne 23. 4. 2019, sp. zn. IV. ÚS 3043/18
Usnesení Ústavního soudu ze dne 14. 7. 2017, sp. zn. II. ÚS 2105/17
Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 1. 2012, sp. zn. 8 Tdo 1571/2011
Usnesení Ústavního soudu ze dne 8. 7. 2015, sp. zn. IV.ÚS 3503/13

6. Seznam ostatních zdrojů

Au! [film]. Režie Alena Činčerová, Česko, 2007

Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím

Důvodová zpráva k zákonu č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

Důvodová zpráva k zákonu č. 91/2004 Sb., kterým se mění zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Důvodová zpráva k zákonu č. 56/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění zákona č. 77/2015 Sb., a další související zákony

Důvodová zpráva k zákonu č. 29/2007 Sb., kterým se mění zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

E-mailová komunikace s neziskovými organizacemi, které se zabývají pomocí obětem domácího násilí

Příloha č. 1: Dotazník - základní školy

Prevence domácího násilí- základní školy

**Povinné pole*

1. V rámci výuky na naší ZŠ je dán prostor rovněž problematice domácího násilí. *

Označte jen jednu elipsu.

ANO

NE

2. Pokud ANO: Problematika domácího násilí je součástí výuky na: *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

prvním stupni ZŠ

druhém stupni ZŠ

není součástí výuky

3. Problematika domácího násilí je probírána v rámci předmětu: (pokud není vyučována, napište prosím "není vyučována")

4. V rámci výuky o domácím násilí jsou žákům předávány informace týkající se: *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

	není předmětem výuky	pouze minimální informace	sděleny základní informace	sděleny detailní informace	komplexní informace o dané otázce
Poučení o tom, co je domácí násilí	☐	☐	☐	☐	☐
Prostředky prevence domácího násilí	☐	☐	☐	☐	☐
Poučení o tom, jak reagovat v případě, kdy se dítě dozví, že je domácí násilí v jeho okolí páčáno	☐	☐	☐	☐	☐
Instituce, na které je možné se obrátit	☐	☐	☐	☐	☐
Trestněprávní rovina domácího násilí	☐	☐	☐	☐	☐
Informace o osobách, které jsou nejčastěji DN ohroženy	☐	☐	☐	☐	☐

5. Co je dle Vašeho názoru stěžejní žákům předat v souvislosti s problematikou domácího násilí? *

6. Považujete rozsah výuky na Vaší škole za dostatečný? *
Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
minimum	☐	☐	☐	☐	☐	maximum

7. Váš případný komentář k výuce na Vaší škole?

Příloha č. 2: Dotazník - gymnázia

Prevence domácího násilí na středních školách

**Povinné pole*

1. V rámci výuky na naší SŠ je pozornost věnována i problematice domácího násilí. *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

2. Problematika domácího násilí je předmětem výuky na: *

Označte jen jednu elipsu.

v případě osmiletého/šestiletého studia pouze v rámci nižších ročníků (tj. v ročnících, kdy by žák jinak studoval na ZŠ)

v rámci čtyřletého studia

v případě osmiletého/šestiletého studia v rámci nižších ročníků i vyšších ročníků

žádná odpověď není správná

3. Problematika domácího násilí je probírána v rámci: *

Označte jen jednu elipsu.

povinných předmětů

volitelných předmětů

povinných i volitelných předmětů

není probírána

4. Na naší SŠ je problematika domácího násilí probírána v rámci těchto předmětů: *

5. V rámci pojednání o domácím násilí jsou žákům předávány informace týkající se: *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

	není předmětem výuky	pouze minimální informace	sděleny základní informace	sděleny detailní informace	komplexní informace o dané otázce
Poučení o tom, co je domácí násilí	☐	☐	☐	☐	☐
Prostředky prevence domácího násilí	☐	☐	☐	☐	☐
Poučení o tom, jak reagovat v případě, kdy se dítě dozví, že je domácí násilí v jeho okolí pácháno	☐	☐	☐	☐	☐
Instituce, na které je možné se obrátit	☐	☐	☐	☐	☐
Trestněprávní rovina domácího násilí	☐	☐	☐	☐	☐
Informace o osobách, které jsou nejčastěji DN ohroženy	☐	☐	☐	☐	☐

6. Co je dle Vašeho názoru stěžejní žákům předat v souvislosti s problematikou domácího násilí?

7. Považujete rozsah výuky na Vaší škole za dostatečný? *

Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
minimum	☐	☐	☐	☐	☐	maximum

8. Váš případný komentář k výuce na Vaší škole:

Příloha č. 3: Dotazník - střední odborné školy

Prevence domácího násilí na středních školách

**Povinné pole*

1. V rámci výuky na naší SŠ je pozornost věnována i problematice domácího násilí. *

Označte jen jednu elipsu.

Ano

Ne

2. Problematika domácího násilí je probírána v rámci: *

Označte jen jednu elipsu.

povinných předmětů

volitelných předmětů

povinných i volitelných předmětů

není probírána

3. Na naší SŠ je problematika domácího násilí probírána v rámci těchto předmětů: *

4. V rámci pojednání o domácím násilí jsou žákům předávány informace týkající se: *

Zaškrtněte všechny platné možnosti.

	není předmětem výuky	pouze minimální informace	sděleny základní informace	sděleny detailní informace	komplexní informace o dané otázce
Poučení o tom, co je domácí násilí	☐	☐	☐	☐	☐
Prostředky prevence domácího násilí	☐	☐	☐	☐	☐
Poučení o tom, jak reagovat v případě, kdy se dítě dozví, že je domácí násilí v jeho okolí pácháno	☐	☐	☐	☐	☐
Instituce, na které je možné se obrátit	☐	☐	☐	☐	☐
Trestněprávní rovina domácího násilí	☐	☐	☐	☐	☐
Informace o osobách, které jsou nejčastěji DN ohroženy	☐	☐	☐	☐	☐

5. Co je dle Vašeho názoru stěžejní žákům předat v souvislosti s problematikou domácího násilí?

6. Považujete rozsah výuky na Vaší škole za dostatečný? *

Označte jen jednu elipsu.

	1	2	3	4	5	
minimum	☐	☐	☐	☐	☐	maximum

7. Váš případný komentář k výuce na Vaší škole:

Domácí násilí a jeho prevence

Abstrakt

Předkládaná diplomová práce se zabývá problematikou domácího násilí a jeho prevence, stěžejní část práce je pak věnována právním prostředkům ochrany proti domácímu násilí. Práce je členěna do šesti kapitol, první z nich představuje úvod do problematiky, v jejímž rámci je vedle vymezení pojmu domácího násilí pojednáno o jeho jednotlivých typech. Rozebrány jsou druhy partnerského násilí, zmíněna je rovněž problematika domácího násilí páchaného na dětech a seniorech. Právní úprava prostředků, které mají za cíl poskytnout ochranu osobám násilím ohroženým, je poměrně rozsáhlá. Problematika domácího násilí je promítnuta do právních předpisů správního, občanského i trestního práva. Druhá kapitola práce pojednává nejprve o možnostech ochrany v rámci správního práva, kdy je nastíněna úprava přestupkového práva a institutu policejního vykázání, dále se kapitola zabývá právní úpravou obsaženou v soukromém právu. V této souvislosti jsou zmíněny jak prostředky hmotněprávní, tak procesněprávní. Trestněprávními aspekty domácího násilí se zabývají následující tři kapitoly. Skutečnost, že v souvislosti s domácím násilím mohou být páchany různé trestné činy, reflektuje kapitola třetí, která se zabývá výčtem a specifikací jednotlivých trestných činů souvisejících s daným jevem. Následující kapitola popisuje ochranu obětí domácího násilí v rámci trestního řízení. Pojednáno je o ochraně poškozeného v přípravném řízení, rozhodování o jeho nároku i o jeho roli při uplatnění odklonů v trestním řízení. Prostor je věnován rovněž otázce mediaci v případech domácího násilí a jejím limitům. Zvláštní kapitola je pak věnována obětem trestných činů a jejich právům. Závěrečná část práce je zaměřena na mimoprávní prostředky prevence domácího násilí. Práce se zabývá nástroji prevence, institucemi, které se prevenci kriminality věnují, a v neposlední řadě postavením škol v systému prevence domácího násilí. Za účelem zjištění rozsahu a zaměření výuky o domácím násilí na základních a středních školách v České republice byl zpracován dotazník. Jeho vyhodnocení představuje podstatnou část závěrečné kapitoly.

Klíčová slova:

domácí násilí, trestní právo, prevence

Domestic violence and its prevention

Abstract

Presented thesis is focused on the domestic violence and its prevention, a substantial part of the thesis is aimed at legal framework for protection against domestic violence. The thesis is divided into six chapters, in the first one the definition of domestic violence and its different forms are presented. Domestic violence can be divided into intimate-partner violence between former or existing spouses or partners, violence between parents and children and elder abuse. Protection against domestic violence is provided by substantive and procedural provisions of administrative, civil and criminal law. The second chapter is dedicated to means of protection regulated by administrative law, when the misdemeanour legislation and protection in the Police Act is mentioned. Special provisions against domestic violence are included in the Czech Civil Code. The following three chapters are dedicated to the criminal aspects of domestic violence. Description of the different types of criminal offences related to the domestic violence is covered in the third chapter. Protection of victims of domestic violence during the criminal proceedings is outlined in chapter four of this thesis. The rights of the injured party are pointed out, especially in connection to the pre-trial stage of proceedings, collateral proceedings and the use of diversion in the criminal procedure law. Limits of mediation in the domestic violence cases are also discussed. The fifth chapter is focused on the system of protection of the crime victims in the Czech Republic. The system of prevention including the institutions and tools is introduced in the last chapter. A questionnaire was drawn up to determine the scope and focus of education on domestic violence at primary and secondary schools in the Czech Republic. The evaluation of the questionnaire is included in the conclusion of presented thesis.

Key words:

domestic violence, criminal law, prevention